

Uskonnot - kvasi-empiria?

Valikko

- [1.0. Johdanto](#)
- [1.1. Uskontojen Kvasi-empiirisuus ja ajallinen kesto](#)
- [1.2. Miten lähestytään aihetta, ja keitä se hyödyttää?](#)
- [1.3. Joitakin psykologisia aspekteja](#)
- [1.4. Tutkielman validius](#)
- [1.5. Etiikan ja Moraalin vaariotto uskontojen analyysissä](#)
- [1.6. Uskontojen ja filosofioiden vuorovaikutusten kartoitus](#)
- [1.7. Organisoituneisuus ja toiminnallisuus](#)
- [1.8. Miten uskonnot tavoittavat kannattajansa](#)
- [1.9. Jumalan olemassaolon todistaminen](#)
- [1.10. Teistinen traditio ja Jumala kaiken asettajana](#)
- [1.11. Patriarkkojen-, opillisten sisältöjen-, ja kulttiesineiden samankaltaisuus eri uskonnoissa](#)
 - [1.11.1. Esihistoria](#)
 - [1.11.2. Nykyihmisellä esiintyvä ajan kontrolloinnin pakkomielle, luomismyytit ja luomisusko](#)
- [1.12. Uskontojen yhteiskunnallinen rooli](#)
- [1.13. Kärsimys, teknologia ja pahan modernit kasvot](#)
- [1.14. Uskonto ja tieteellinen tietämys](#)
- [1.15. Käsiteanalyysin ja loogisen todistuvuuden keinot](#)
- [1.16. Kaikkeuden henkinen tai materiaallinen luonne](#)
- [1.17. Valtio, yhteiskunta ja maantieteelliset rajat](#)
- [1.18. Eräs tutkimus fundamentaalisista kannanotoista todellisuuteen](#)
 - [1.19. Visuaalisuus ja verbaalisuus](#)
- [1.20. Länsimaisen teknis-tieteellisen nykypäivän muodostuminen](#)
- [1.21. Amerikkalainen mediaohjattu tajuntateollisuus](#)

1.0. Johdanto

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Olen lukenut runsaasti uskontofilosofisia teoksia, joissa on käytetty käsitteitä, joiden luonteesta minulla ei ole muodostunut selkeää käsitystä, kuten esimerkiksi ilmaisut: "... teistisen uskontotradition piirissä " tai "... siinä on runsaasti deistisiä vaikutteita ", enkä nyt tarkoita sitä, etten pintapuoleisesti tietäisi, mitä termit tarkoittavat. En vain ole tiennyt, mistä termit ovat uskontofilosofiseen kielenkäyttöön juontuneet, enkä sitäköään, miten temit kohteisiinsa viittaavat - eli mistä varmuus tiettyyn tulkintaan oikeastaan tulee. Ymmärrän asian niinkin, että kirjoittajat ovat termien etymologioista selvillä, mutta he voivat elää sellaisessa *virtuaalitodellisuudessa* , joka ei kosketa mitään sellaista, jolla olisi todellista merkitystä.

On mielenkiintoinen ajatus, voitaisiinko konstuoida eräänlainen *uskonnollinen tietokonepeli* , joka perustuisi todisteluun, ja selittämiseen, ja johon uppuuduttuaan ei enää tietäisi missä kuvitelmat loppuvat, ja todellisuus alkaa. Jos sama onnistuisi myös filosofiassa, olisi se todellinen inhimillisen korkean

ajattelun sielunmessu.

Uskontotukijat käsittelevät termejään kuin tosia asioita, tai esineitä, ja epäilemättä he kykenevät syvemmän perehtyneisyytensä vuoksi kehrittelemään laajoja ajatusrakennelmia, joita minä, ja useimmat muut lukijat voivat seurata, ja "lumoutua" rakenteen sopusoinnusta, ja todistusvoimasta; niistä ikään kuin voidaan hahmottaa yleisempiä loogisten konstruktioiden rakenteita, ja esteettistä viehkeyttä - ja lopulta käytetty kieli imaisee mukaansa, ja lumooa kriittisimmätkin meistä pystyyn. Mutta se *empiria*, tai käsitteiden todellisuuspohja, joille ajatuskehittelyt perustuvat, jää tuntemattomaksi.

Lumoutumisen seurauksena on minunkin kohdallani ollut se, että olen siirtänyt teksteihini sentapaisia lauseita, kuten "... *teistisen uskontotradition piirissä* " ilman vaikeuksia, mutta ymmärtämättä syvemmin sitä, mistä asiassa on oikeastaan kyse. Sellaiset antavat nimittäin vaikutelman lukeneisuudesta.

Etuliitteellä *kvasi* tarkoitan seuraavassa samaa, mihin englanninkieliset termin selitykset viittaavat (ts. *seeming /ly, not real/ ly, almost*); uskonnolla on runsaasti sellaisia *as if* piirteitä, joita esimerkiksi eksaktisti mitattavina pidetyillä ja rajatuilla fysikaalisilla ilmiöillä ei niiden lailla ole. Esineessä voi olla muutakin kuin massa ja nopeus, joilla sitä voidaan kuvata, tai selittää - vaikka nämä eivät olikaan eksakteja, tai mittattavia. Esimerkiksi missä tahansa fysikaalisessa makrotason kappaleessa, jossa voidaan todeta massaa ja kiihtyvyyttä, saadaan samoja tuloksia riippumatta siitä, onko kyseessä *Seita* tai joukko puronrannalta pomittuja kiviä, tai tietynpainoinen rautakuula. Uskomisen taas voi laajassa mielessä suuntautua lähes mihin tahansa - sellaisiin seikkoihin, joilla ei ole juurikaan tekemistä varsinaisten uskontojen kanssa, ja sen kautta voidaan nähdä merkityksiä, tai päätyä niihin.

Kvasi-empiria määrittää sitä, miten asioita uskonnossa yleensä käsitetään; uskonnollisia käsityksiä ikään kuin ympäröi rajaton mahdollisuuksien kenttä, jonka syvin luonne on symbolinen. Tällaista näkemystä on edustanut mm. **Alfred North Whitehead**, jonka mukaan voimakkaat uskonnolliset liikkeet pyrkivät tuotamaan apprehension ikuisen harmonian ja hyvyyden visiosta ja ne kykenevät samalla isoiloimaan itsestään fragmentaarin ja hajoittaviin aktiviteetteihin pyrkivän pahan. Toisaalta **Whitehead** korostaa sitä, ettei tällaisen vision saaminen uskonnosta ole helppoa, koska se välttää erittäin viekkaasti ymmärretyksi tulemisensa.

(1) (**Whitehead, A.N.** , *The Interpretation of Science, Selected Essays* , ed. Johnson. A.H., The Bobbs-Merril Company, Inc., p. 182, 1961; Ks. myös sama, 1953)

Kvasi-empiria ei ilmene suoraan uskonnon visuaalisissa muodoissa, joita liittyy eri uskontojen *riitteihin* (Rites) ja *traditioihin* (Traditions), vaan sentapaisiin niiden luonnetta kuvaaviin sanallisiin ilmaisuihin, joita yleisesti muodostuvista ajatuksen ja *mielen* (Mind) konfiguraatioista voidaan tulkita. Näillä yleisesti muodostuvilla mielen konfiguraatioilla tarkoitan jotakin sellaista, mikä on saavutettu ponnisteluiden kautta.

Eräisiin filosofis-uskonnollisiin traditioihin liittyy runsaastikin sentapaista tiedollista ainesta, jonka hankkimiseen on epäilemättä liittynyt kyvykkyyttä ja henkisiä ponnisteluja, kuten *hinduismiin* (cf. Hinduism). Tästä syystä on esimerkiksi vaikeaa ymmärtää intialaisia uskontoja, tai taide-esityksiä pelkästään tarkkailemalla mitä niissä näyttäisi olevan tekeillä, vaan ymmärtämiseen tarvitaan tarkkaa, ja yksityiskohtaista verbaalista kuvausta.

Bhagavad Gitassa (1) todetaan, että *Veda* -kasvatusjärjestelmässä opiskelijat oppivat alusta lähtien toistamaan pyhää *om* -tavua (Kirjainyhdistelmä sanskritinkielessä: vokaali o; ausvara m), joka on korkein kirjainyhdistelmä. *Om* -tavun kautta oppilaat voivat kytkeytyä *Brahmaniin* ja *Krishnaan*. Erityisesti persoonattomuusfilosofian kannattajille *aksara*, eli *om* -tavu on identtinen *Brahmanin* kanssa, ja se liittyy *sat-cakra* -yogaan, jossa tullaan välinpitämättömiksi aistitoiminnan suhteen:

" *Jos ihminen opittuaan hallitsemaan tämän yoga-menetelmän ja toistettuaan pyhää tavua om, korkeinta kirjainyhdistelmää, jättää ruumiinsa ajatellen jumaluuden ylintä persoonallisuutta, hän saavuttaa varmasti henkiset planeetat* ".

1.1. Uskontojen Kvasi-empiirisyys ja ajallinen kesto

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Erityisen selkeästi tämä Kvasi-luontoisuus ilmenee laskettaessa empiirisesti maapallon Pääuskontojen ja niihin liittyvien erityisten uskonnollisten tulkintojen ikää.

Jos oletetaan, että uskonnoille voidaan määrittää jokin ikä, täytyisi kyetä todistamaan myös että uskonnot kykenisivät säilyttämään tiettyjä, kiinteitä olemuspiirteitä ajan kuluessa ja se tapa, joilla ne sen tekevät, voitaisiin kuvata kielellisesti, ja jopa mitata. Jos ajatellaan tässä kristinuskkoa, ja *Raamattua* , ja todistetaan, että *Vanha Testamentti* sisältää merkittävässä määrin samaa mitä oli sumereiden uskomuksissa, on kristinuskon ikä kunnioitettava. Mutta jos kristinuskon alkamisajankohta valitaankin Jeesuksen syntymästä, ja niin kristinuskon iäksi saadaan osapuulle 2000 vuotta. Kun huomioidaan se mainittu seikka, että kristinuskko on saanut vaikutteita aina sumerilaisista luomiskertomuksista saakka, sekä yhdistyy niiden kautta eri puolilla maapalloa kehitelyihin luomiskertomuksiin, voidaan sen kvasi-empiiristä ikää pitää yhtä vanhana kuin ihmisten uskomuksia ylipäätään.

Tässä perheyhtäläisyyden mielessä kristinuskko, kuten eivät muutkaan uskonnot, ole empiirisiä, mitattavia ilmiöitä, sillä yhdistäminenhan suoritetaan mielessä, ja menneisyys ja nykyisyys eivät ole prosessissa kuitenkaan absoluuttisesti samalla hetkellä läsnä.

Näyttäisi siltä, että kunkin uskonnon ikä vaihtelisi sen mukaisesti, millaiseen selittävään perherakenteeseen se milloinkin kytketään, tai millainen perheyhtäläisyyksien verkosto luodaan. Näyttäisi myös siltä, että se voidaan kytkeä niistä useimpiin, ja että uskontoja on hyvin vaikea asettaa sellaiseen järjestykseen, että jotkut perheet nimenomaisesti dominoisivat toisia perheitä, ja siten jonkin yksittäisen perheen suuntaviivojen mukaisesti ei voisi muodostua adekvaattia kaikkia koskevaa perheyhtäläisyyksien verkostoa.

Kvasi-empiirisyys kuvattavuuden kannalta on myös sitä, että voitaisiin ikään kuin puhua esimerkiksi kristinuskosta käsitteenä, joka kuvaa tiettyä pitkäkestoista ilmiötä ilman, että sen mahdolliset sisäiset muutokset vaikuttaisivat merkittävällä tavalla käsitteen validiuteen. Kuitenkin kristinuskokin hajautuu moniin erillityneisiin lajeihin, kuten myös partiarkkojen kautta siihen läheisessä suhteessa oleva islam jakautuu omiin lajeihinsa, joille kullekin voidaan tietenkin laskea erilliset ikänsä. Islamin kohdalla **Muhammedista** laskettu kesto nykypäivään on n. 1500 vuotta, ja myös islam voidaan kristinuskon tapaan ulottaa kauas muinaisuuteen. Perustajaan tukeutuva uskonnon iänmäärityksen mukaan esimerkiksi *zoroastrianismi* olisi n. 3000 vuotta vanha, mutta koska sen edustajia ei oikeastaan merkittävässä määrin enää ole olemassakaan, on sen todellisen iän määrittely vaikeaa. Kirjoitettujen dokumenttien mukaan hindulaisuuden ikä olisi n. 3500 vuotta. Tätä on kuitenkin edeltänyt aika, jolta ei ole löydetty kirjallisia dokumentteja, ja ne dokumentit, joita on saatavissa, kuvaavat kaukaisia aikoja ennen teosten luomista.

Kuuluisa *Mahabharatan taistelu* , josta alkoi nykyinen melskeinen *Kali-Yuga* , tapahtui n. 3102 eKr. Jos taas puhutaan maailman synnystä *Brahman* toiminnan kautta, on siitä suorastaan käsittämättömän kauan. Kirjallisissa dokumenteissa puhutaan myös huomattavasti myöhemmästä hahmosta, vähintään 12040000 vuotta sitten vaikuttaneesta auringonjumala *Vivasvanista* , jolle *Bhagavad Gita* tuolloin opetettiin. Edelleen puhutaan häntä huomattavasti myöhemmästä muinaisesta filosofista, **Vyasadevasta** , joka kokosi *Vedat* , *Puranat* , *Mahabharatan* sekä *Vedanta-Sutran* . Hyvä kysymys onkin, missä mielessä nämä voisivat ilmaista hindulaisuuden ikää, tai ovatko ne lainkaan todisteita korkeasta uskonnon iästä.

Arkisemmassa, ihmisten tavoitettavissa olevassa mielessä kvasi-empiirisyys mitattavuuden kannalta merkitsee uskonnon tiettyjen yksityiskohtien huomioinnissa sitä, että se kytkeytyy toisiin uskontoihin,

jotka saattavat olla sitä vanhempia, ja siten tarkastellun uskonnon ikään tulee suurempaa ajallista ulottuvuutta ja käsitteellisten kytkentöjen kautta liittymistä uskontojen muodostamaan kokonaisuuteen, jolla mahdollisesti on yhteinen alkuperä, ja jonka luonne mitä todennäköisimmin on *immanentti* (cf. Immanence) ja *transkendenttinen* (cf. Transcendence).

1.2. Miten lähestytään aihetta, ja keitä se hyödyttää?

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Tässä tutkielmassani pyrin tuottamaan erilaisia lähestymistapoja *uskonto* (Religion) - ilmiön tutkimiseen, sekä kartoittamaan sen eri ilmenemismuotoja. Se, että tässä on ollut apuna itse aikanaan konstruoimani tietokanta, ei kuitenkaan ole tässä keskeistä, vaan itse prosessi - mitä se sitten lieneekään. Uskontojen sisäiseen terminologiaan en sen sisäisessä selventämismielessä puutu, koska olen vakuuttunut, että uskontojen kohdalla kyseessä ei ole luokitteluun liittyvä ongelma, tai kysymys.

Tästä tutkielmasta saattaa olla hyötyä esimerkiksi niille, jotka eivät aiheesta paljoakaan tiedä, tai tunne muita maailman uskontoja - ja erityisesti tässä saattaisi olla apua laatimastani hakemistosta.

Kysymys yleisesti hyväksyttävissä olevasta terminologiasta on ongelmallinen, ja sellaisin varauksin tätä tutkielmaanikin tulisi tarkastella. Esitän runsaasti historiallista aineistoa, jossa käytetty terminologia on kunkin uskonnollisen liikkeen kohdalla on valtaosaltaan yleisesti hyväksyttyä, mutta mukana on myös olettamuksiin perustuvia teemoja. Kaikkia uskontoja en kuitenkaan ole sisällyttänyt mukaan, koska en niitä edes tunne - vaan olen valinnut mukaan ainoastaan sellaiset, joiden olen olettanut selittävän muiden olemusta ja roolia. Kun tein tätä tutkielmaa, ei ollut tietoaakaan sentapaisista maailmanlopun liikkeistä, joissa tehtäisiin joukkoitsemurha, koska uskotaan, että maapallon ohittava ufo poimisi vainajien henget mukaansa, tai sellaisista liikkeistä, joiden jäsenet levittäisivät myrkkyykaasuja maanalaisiin. Mutta nythän näitä jo on - vaikka toisaalta vastaavanlaisia ilmiöitä on esiintynyt aiemminkin, kuten esimerkiksi ruton raivotessa Euroopassa, ja milloin tahansa kun olot ovat olleet epävakaita, ja ennustamattomat.

Tutkielman hakemisto-osan uskontokuvaus on ensinäkin aakkostettu, ja tein sen aikoinani tietokantamuotoon. Hakemistossa on esitetty eri uskonnoista ja niihin liittyvistä muista seikoista lyhyet tiivistelmät. Hakemisto on liitetty mukaan siksi, että se osoittaa minun ainakin perehtyneen asiaan. Tekijänoikeus siihen on minun, koska en ole vedostanut sitä mistään tietokannasta, tai vastaavista lähteistä. Hakemisto on tavallaan eräänlainen kronikka, jota voidaan tietysti lueskella omana kokonaisuutenaankin niin haluttaessa.

Joitakin uskontoja on helppo kuvata. Esimerkiksi *kristinuskon* (Christianity) ja *hinduism* (Hinduism) tarkastelua helpottaa huomattavasti se, että molempien taustalla on filosofinen rakenne, tai ainakin pyrkimys selittää ilmiötä systemaattisesti, ja kategorioita luoden - joka on puolestaan vaikuttanut erilaisten uskonnollisten tulkintojen kehittymiseen niissä. Tätä ominaisuutta olen hyödyntänyt erityisesti luodessani tutkielmaani hakemistoa.

1.3. Joitakin psykologisia aspekteja

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Tutkimukseni kohde on ilmiö, jolle annettakoon nimeksi *kvasi-empiria* ; sen mukaan uskonto on vain

näennäisesti empiirinen, ja jopa vain näennäisesti järjellinen, ja ehyt kokonaisuus - niinkuin ihmisen psyyke. Uskontoa voidaan tutkia, ja luokitella löydöksiä monin eri tavoin, ja saada siitä siten järjellinen. Siitä voidaan vedostaa myös filosofisia juonteita, ja luoda erilaisia teorioita - mutta itse tuo ilmiö ei ole kuitenkaan järkeen perustuva. Silti se voi olla ihmisen elämässä se vaikuttavin voima. Kun ihmiset vaikkapa hoitavat läheistensä hautoja vuosikausien ajan, he tuskin palvovat sinällään kenenkään maallisia jäänteitä, vaan pikemminkin pontimena on jokin vahva mielikuva elämän jatkumisesta kuoileman jälkeen, ja odotus jälleennäkemisestä. Mutta tätäkään ei voi todistaa vaikkapa tarkkailemalla hautausmailla kävijöitä, sillä jotkut vievät sinne pari kertaa kymmenessä vuodessa muovikukkia, ja toiset keräävät ja kasvattavat eläviä kasveja tätä tarkoitusta varten.

Vaikka erilaiset uskontokunnat käyttävätkin runsaasti erilaista uskonnollista esineistöä, ja käyttävät menoihinsa erilaisia rakennuksia, ja muuta rekvisiittaa, eivät ne ole mikään todiste siitä, että uskolla olisi mitään todellista kohdetta - eli että se olisi millään tavalla "empiirinen" tosiasia, vaikka rakennukset ja pyhät esineet sitä olisivatkin. Monissa uskontokunnissa toimii myös lukuisa määrä tehtäväänsä erikoistuneita ihmisiä, kuten pappeja ja muita seurakunnanpalvelijoita, mutta heidän ei ole mikään todiste siitä, että se mitä he tekevät, kohdistuisi johonkin todelliseen.

Mutta tästä kaikesta huolimatta koko ilmiökenttä koostuu sellaisista seikoista, jotka vaikuttaessaan toisiinsa aiheuttavat sen, että uskonnollisia ilmiöitä tulee näkyviin, mutta erillisinä ilmiöinä tarkastellen nämä syyt, tai tapahtumat eivät ole itse luonteeltaan uskonnollisia.

Äkilliset menetykset elämässä voivat vaikuttaa uskonnollisten tunteiden syvenemiseen, kuten myös sodat ja luonnononnettomuudet, tai tietyt ikäkaudet. Mutta vaikka jonkun tietyn henkilön elämässä tapahtuukin tiettyjä perättäisiä tapahtumia, ja niistä seuraa uskonnollistuminen, eivät nämä samat tapahtumat jonkun toisen kohdalla - ja kokemina - tuota uskonnollisen orientaation syvenemistä, vaan lisääntynyttä kyynisyyttä ja piittaamattomuutta. Arkipäivän havainnot kertovat, että läheskään kaikki ihmiset eivät viisastu iän mukana, vaan tuloksena on lopulta eräänlainen irvikuva siitä, mitä kenties odotettiin, ja jos ikää kertyy tarpeeksi, ei jää jäljelle juuri mitään. Vanha ihminen saataa väsymättä seurata kertakaikkisen tyhjänpäiväisiä saippuasarjoja, ja itseään toistavia viihdeohjelmia, ja uhrata siihen suurimman osan ajastaan. Tämä ei ole osoitus ainakaan siitä, että ymmärrys olisi lisääntynyt iän mukana.

Toisaalta ilmiönä *uskonto* koostuu mutkikkaista abstrakteista järjestelmistä, ja symbolisesti jotakin esittävästä tapahtumista (tai niiden kuvauksista) joita ei voida kaikkia edes mitata tai verifioida - sitäkään syystä, että ne esimerkiksi käsittelevät "symbolisesti" osin hyvin kaukaisessa menneisyydessä tapahtuneita asioita, ja perustuvat mahdollisesti suurelta osin kolmannen käden tietoihin. Mutta useimmat menneisyydessä abstrahoidut perustotuudet ovat puolestaan tärkeitä, ja niillä on käsitykseni mukaan luontainen sisäinen kyky viitata muihin vastaaviin järjestelmiin tai totuuksiin, riippumatta siitä, mihin järjestykseen nuo muut tukinnat on asetettu sen piirissä. Tällainen yleinen huomio on esimerkiksi se, että väkivalta johtaa vain suurempaan väkivaltaan, ja että monet teot kertautuvat useiden sukupolvien päähän.

Uskonto ei ole älyllinen ilmiö sitäkään syystä, että saatavilla olevat todisteet modernista ihmisten maailmasta viittaavat pikeminkin kaoottiseen, vihamieliseen, ja kylmään maailmaan, jossa "laki" otetaan yhä useammin omiin käsiin, ja oma etu tulee ratkaisevaksi tekijäksi. Mutta samalla eräät todisteet viittaavat myös jonkinlaiseen omituiseen huolenpitoon ihmiskunnasta - jos ajatellaan "kärsimyksen kautta jalostumista", sillä se joka on kokenut elämisensä perusteiden murenemisen, on pakotettu etsimään niitä sieltä, mitä "ei ole olemassakaan", ja mikä täytyy tavallaan luoda.

Vaikka uskonnot ovat monessakin mielessä ilmiöinä kvasi-empiirisiä, ja niitä voidaan ymmärtää niiden *interferensseistä* käsin, niin ne eivät tästä huolimatta ole *relativistisia* siinä mielessä, ettei niille olisi olemassa mitään yhteistä mittapuuta. Silti kaikki niistä saatava selitys ei tule jostakin asiain ja esineiden välisestä sosiaalisuudesta - ja samalla ei voida puhuakaan "tosista asioista, ja niiden välisistä suhteista".

Samalla jokaisen on myönnettävä, että uskontojen piirissä esitetään sellaisia kosmologisia näkemyksiä, joihin tiede ei kenties koskaan tule yltämään. Tiede onkin enimmältään insinöörisielujen hengetöntä *ping-pong* -peliä. Uskova kone on sitäpaitsi sula mahdottomuus - ainakin jos insinööri sellaisen suunnittelee.

On merkittävää huomata, etteivät uskontojen piirissä esitetyt tarinat kuvaa ihmisten välisiä suhteita, tai tavallisin ominaisuuksin varustettuja tien kulkijoita, ja että yleisellä tasolla, tai yksityisemmälläkään tasolla yksikään laajemmista maailmanselityksistä ei riitä elämänohjeeksi - koska niillä ei ole sellaista tarkoitettukaan. Viittaan tässä kohdin erityisesti myytteihin ja luomiskertomuksiin, joissa kuvataan sitä, miten maailma kaukaisessa muinaisuudessa luotiin, tai miten se syntyi, mutta josta seikasta ei seuraa silti käytännössä mitään - kuten ei myöskään siitä, että siitä syystä olisi olemassa tiettyjä eettisiä, ja hyväksytyjä totuuksia, ja menettelytapaohjeita. Pikemminkin näkemyksenä tuntuu olevan se, että luomistyön seurauksille ei kukaan enää mahda mitään, ja siitä on seurannut vain kärsimyksiä.

1.4. Tutkielman validius

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Tutkielmani aineiston ansiot eivät liity sen validiuteen konkreettisesti mittauksellisessa mielessä, vaikka siitä osa onkin verifioitavissa tietyiksi tapauksiksi tietyinä aikoina tietyissä paikoissa. Jos tällä tutkielmalla ylipäätään on mitään ansioita, ne liittyvät siihen, että kaikkea sitä, mitä sanon, kuvastuu jatkuvasti dynaamisesti siihen, mihin sanomiseni perustan; että on olemassa fluidi todellisuus, joka muovautuu *maailmaksi*, joka on enemmän kuin esimerkiksi jokin aakkostettu luettelo selityksineen, tai se, mitä aineistossa sanotaan. Ihmisen todellisuus on jotakin tämäntapaista. Näet jonkin tekstin, ja äkkiä ymmärrätkin enemmän - tai sitten koko juttu tuntuu tyhjänpäiväiseltä ja kuolleelta.

Asian voisi sanoa niinkin, että en voi sanoa asioita ilman, että jotakin muiden ihmisten kehittämisestä järjellisydestä ei olisi samalla mukana - tai sitten asioita ei ymmärretä, sanottiinpa ne miten taitavasti tahansa. Sanat, ja lauseet ovat sellaisia. Tässä on läsnä se ikuinen asetelma, jossa opettaja yrittää saada jonkun oppimaan uuden asian - tai sitten yrittää opettaa tätä unohtamaan jotakin. Yhtenä keinona on aina se, että jokin tietty prosessi taitavasti toteutettuna kuljettaa mukanaan aiottua sanomaa, ja saa se lopulta kirkastumaan, koska sanat voivat tehdä tällaista. Kuvilla onkin jo paljon vaikeampaa saada aikaan ymmärrystä, ja esimerkkinä tästä olkoot ikonit, joita miljoonat ihmiset katselevat päivittäin huoneissaan ja tempeleissä, mutta eivät pääse sittenkään niiden perimmäisestä salaisuudesta perille. Parilla sanalla asia voi saada kokonaan toisen käänteän.

Uskonnot ovat aina osoittaneet muovautumiskykyä, ja niille tyypillistä on myös se, ettei niitä voida menestyksellä keinotekoisesti konstruoida niin, että ne eläisivät satoja, ellei tuhansia vuosia. Tästä syystä niiden taustalla on oltava syvempiä rakenteita, tai käytettyjä pakkokeinoja, jotka syövyttävät ihmisten alitajuntaan, tai syvemmällekin sen tosiasian, että esitetty totuus olisi parasta hyväksyä. Toisaalta ihmiset eivät välttämättä aseta itseään täysin ja ehdoitta alttiiksi, kun he ilmaisevat "kannattavansa" tiettyä uskontoa, tai lahkoo. Kauppamiehen oveluudella he myötäilevät aina kulloisenkin kauppakumppaninsa mielialoja, tai haluavat antaa tietyn vaikutelman kanssaihmisilleen - koska kukaan ei pääse katsomaan kuitenkaan heidän sieluunsa. Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei vieraita uskontoja hyväksyttäisi, ellei niistä olisi jotakin etua saavutettavissa, ja on vaikeaa kuvitella, että mitään uskontoa voitaisi juurruttaa ihmisten mieliin väkivallan kautta. Historia on selvästi osoittanut, että ne jotka tällaista yrittävät, väsyvät viimein, ja heidän seuraajansa veltostuvat, ja kukaan ei lopultakaan kiinnostu jäljelläolevista menneisyyden viime rippeistä.

Kun loin tätä tutkielmaa, oli ajatuksenani käyttää eräänlaista hypertekstimuotoa, jossa asiat liittyisivät toisiinsa lukuisten linkkien kautta. Loin tätä tarkoitusta varten tietokannan, jossa pyrin toteuttamaan tällaista ideaa. Tällainen yritys on kuitenkin tuomittu epäonnistumaan, koska on vaikeaa määritellä niitä perusteita, joilla esimerkiksi tietyt sanat liittyisivät toisiin samanlaisiin. Sanat eivät muodosta kiinteitä liittymiä keskenään, ja se, mitkä erityiset sanat kulloinkin ovat selityksen osana, ei ole lopultakaan kovinkaan keskeistä.

Esimerkkinä aineistoni rakenteellisista ja pinnallisesti havaittavissa olevista puutteellisuuksista normaalin

validiuden mielessä olkoon vaikkapa hakusana *ABBEY*, jossa esitetään kristinuskon piirissä toimivien *luostarien* rakenteita ja syntyhistoriaa. Valitusta hakusanasta riippumatta saatu tieto ei kerro esimerkiksi luostareiden sisäisestä elämästä mitään yksityiskohtaisempaa tietoa, ja saatavissa olevissa tietosanakirjoissa tämä kohta ei automaattisesti sisällä viitettä esimerkiksi *hinduismmin* uskontoryhmän eri oppisuntien, kuten buddhalaisten,- jainalaisten,- zenin jne. -luostareihin - tai *juutalaisten* ja *islamin* luostarilaitoksiin, vaan ne kertovat parhaassakin tapauksessa ainoastaan sen, että niitäkin on. Kuitenkin mielenkiintoisin kysymys näiden "laitosten" kohdalla on se, miksi ihmiset haluavat sellaisiin mennä, ja mikä saa heidät siellä myös pysymään ehkä koko elämänsä - ja saavatko he kensties enemmän selville asioista kuin muut.

Raamatusta on julkaistu useitakin laitoksia, joissa toteutuu hypertekstin idea - eli useissa Raamatunkohdissa on viite muihin osiin teosta, jossa asiasta on myös puhuttu. Mielenkiintoiseksi tämän tekee se, että *Raamattu* on kirjoitettu eri aikoina, ja silti siinä on useitakin kohtia, jotka ilmaisevat samaa asiaa. Tämänkin hypertekstiesityksen puutteena on se, että *Raamattu* ei sisällä yhtään viitettä vaihtoehtoihin näkemyksiin, tai erilaisiin tulkintoihin, ja onkin siten luonteeltaan "itseään oikeaksi todistava" oman sisältönsä kautta.

Avainsanojen sanallisten selitysten sisältämien hakusanojen kautta sisältö kuitenkin väistämättä aina laajenee. Esimerkkinä manittu hakusana *ABBEY*, joka sisältää viitteen *luostareissa* harjoitettuun *asketismiin* (Ascetism) joka liittyy, ja joka taas on ollut keino, jolla on tuotettu erilaisia uskonnollisia visioita, ja on ollut tapa, jolla voidaan tavoittaa Jumala. Mutta tämäkään keino ei ole pätevämpi kuin muut, vaan onpahan yksi monista ihmisen yrityksistä. Paljon mielenkiintoisempi on se kysymys, miksi ihmiset ovat alunperin eristäytyneet muista? Tiedetään, että jotkut ihmiset pitävät yksinolosta, ja tiukasta aikataulutetusta elämänjärjestyksestä, ja että tällaiset ihmiset viihtyvät muita paremmin erilaisissa laitoksissa. Mutta tämäkään ei todennäköisesti ole *luostariin* vetäytymisen syy. Mutta tosi on myös, että kukapa elämän tavanomaisissa kiemuroissa piehtaroiva ihminen kykenisi irtautumaan omasta sirkuksesta, ja näkemään jotakin ikuista sen taustalla.

Minun ei tarvitse ottaa kantaa siihen, minkä *maailmanuskonnon* tai sellaisen johdannaisen askeetit olisivat tavoittaneet todellisen Jumalan, tai voidaanko *Hänet* ylipäättään tavoittaa askeesin kautta, vaan viittaa tässä *luostarilaitoksen* kehityksellä, ja sen keinoilla tässä vain erääseen tapaan, jolla tätä on yritetty.

Hakusanoina luostarilaitokseen liittyvät sentapaiset termit kuten *meditaatio* (Meditation), tai sen vastine *reflektio* (Reflection), jotka liittyvät ihmisen rationaaliseen pyrintöön selvittää uskonnon sisältöä, ja sen sisäisiä merkityksiä. Tällaiseen voivat osallistua myös ne, joilla ei välttämättä ole edes sisäistä uskonnollista vakaumusta. Tästä syystä nämä kumpikin erotetaan uskonnollisesta *kontemplaatiosta* (Contemplation), joka osin liittyy siihen, mistä ei voida puhua, eli *mystiseen* (Mystics) ulottuvuuteen.

1.5. Etiikan ja Moraalin vaariotto uskontojen analyysissa

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Sellaista hakusanaa, kuten *ARISTOTLES* ei ole aineistossani lainkaan, vaikka hänen vaikutuksena kristinuskon kehityksessä on ollut vähintäänkin merkittävä. **Aristoteles** vaikutti kristinuskon kehitykseen suurelta osin arabiasta käännettyjen tekstiensä kautta. Mutta entäpä sitten? Ei hän tätä uskontoa silti luonut. Hänen oppilaansa **Platonin** filosofian kohdalla merkittävä on noin 150-vuotta **Platonin** kuoleman jälkeen syntynyt *uusplatonismmin* (Neoplatonism) traditio, jolla on ollut suora yhteys *kirkkoisien* (Fathers of Church) ajatteluun.

Kyse on näiden henkilöiden kohdalla pitkälti todistamisesta, ja aristoteliset syllogismit olivat vuosisatojen ajan se ainut tapa, jolla kristonuskkoa yritettiin järjestää, tai Jumalaa todistaa olemassaolevaksi. Etiikan

kohdalla kysymys on hankalampi, sillä sen periaatteiden antajana voidaan pitää esimerkiksi Jumalaa, mutta myös muita alullepanijoita voidaan esittää. Kysymykset johtavat kuitenkin enemmän tai myöhemmin siihen, onko etiikka todella jotakin annettua, vai syntyykö se jatkuvasti ihmiskunnan kehittyessä - eli onko sillä ihmisen vaiu Jumalan hahmo?

1.6. Uskontojen ja filosofioiden vuorovaikutusten kartoitus

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Lähdeluettelon kautta välittyy kuva filosofioiden ja uskontojen läheisestä vuorovaikutuksesta, sekä tietystä uskonnoille yhteisestä pohjasta jaettavien myyttien ja luomiskertomusten syvätasolla. Tällaisten yhteyksien kuvaaminen onnistuu jopa vähäisemmälläkin asiantuntemuksella, sillä käytetyissä termeissä on ikäänkuin tiettyä loistetta, joka saa ne näyttämään merkityksellisemmiltä kuin ne ovatkaan.

Samanlainen vaivattomuus on kun todistetaan miten uskonnolliset ideat ovat siirtyneet kulttuurista toiseen, ja läpi aikakausien. Esimerkiksi *kristinuskon* kehityksen selittäminen on kuin yritettäisiin jonglöörin lailla pyörittää käsissä useita palloja. Niinpä *Vanhan Testamentin* muovautumiseen vaikuttivat monien selitysten mukaan *sumerilaiset*, ja heitä seuranneiden kulttuurien myytit ja jumalkäsitykset. Myöhemmin taas sekä *Vanhan* - että *Uuden Testamentin* siirtämisessä syntyvään eurooppalaiseen sivilisaatioon vaikuttivat erityisesti antiikin kreikkalainen filosofia, ja filosofeista erityisesti **Platon** ja **Aristoteles**. Kaikki on selvitetty, ja kirkasta näiltä osin. Mutta kuka selittikään miten kaikki oikein kävi yksityiskohtiaan myöten? Kristinuskon alkuvuosikymmeninä kukaan ei vielä tiennyt **Aristotelesta** mitään, sillä tämän kirjoituksehan tulivat tunnetuksi vasta arabialaisten tekstien myötä - eli on olemassa muitakin vaihtoehtoja. Sitäpaitsi tämä filosofi ei sanonut paljoakaan ainakaan sentapaisesta uskonnosta kuten Kristinuskon on, koska sitä ei vielä ollut hänen elinaikanaan edes olemassa.

Kun tällaisia selityksiä kuulee, kannattaa miettiä sitä, kuinka pieni osa ihmisistä tosiasiaa edes tiesi vahoista kirjoituksista, tai pääsi niitä edes lukemaan. Ja suurin osa *Keskiajan* ihmistä ei osannut edes lukea, ja ei varmaankaan ymmärtänyt suuriakaan pappien munkkilatinasta, jota nämä kirkoissa käyttivät. Myöskään niiden määrä, jotka myöhemmin pystyivät lukemaan esimerkiksi **Martti Lutherin** kuuluisat teesit oven pielestä, tai niiden merkitystä ymmärtämään, oli todella pieni. Länismainen sivistys oli todella pienen etujoukon käsissä vuosisatojen ajan, ja itse asiassa meillä ei ole paljoakaan tietoja siitä, mitä ihmiset yleisesti tuolloin ajattelivat.

On myös sanottu, että kreikkalaisen filosofian *kosmologian* (Cosmology) kehittymiseen vaikutti puolestaan hindujen kosmologia, sekä Kiinasta tulleet vaikutteet vuosien 700-200 eKr. aikana *skyttiläisten* (Scythians) välityksellä. Tässäkin kohden voi sanoa, että vaikka tiettyä kulttuurivaihtoa olisikin ajoittain ollut, oli valtaosa vuorovaikutuksesta kuitenkin raakojen kauppamiesten käsissä. Jos yritettäisiin lähettää esimerkiksi tavallisen matkapuhelimen kaupittelevan rivikaupparatsun mukana niiden valmistuksesta, huomattaisiin aika pian, ettei merkittävä tieto siirry ainakaan tavallisten kauppiaiden mukana.

Vaikka jonkin modernin valtauskonnon tai niihin liittyvän tulkinnan kehityksen jäljittäminen tuntuisi helpolta tällaiselta "vuorovaikutusten" pohjalta, niin sitä se ei kuitenkaan käytännössä ole. Esimerkiksi vaikka *Roomalaiskatolinen Kirkko* on pitkälle organisoitunut, ja sillä on runsaasti kirjallista materiaalia omasta toiminnastaan, mutta silti se ei selitä tämän *Kirkon* menestyksen salaisuuksia. Sanotaan, että se on menestyksellä sulauttanut itseensä muinaisia myyttejä, ja uskontoja menoineen kaikkineen, ja muuttanut entiset "pakanalliset" pyhät paikat kirkolle keskeisiksi ja tärkeiksi palvonnan kohteiksi. Ongelmana tällaisessa on aina se, että pelkkä vanhojen pyhien paikkojen tuhoaminen ei riitä, ja ihmiset tulevat usein jopa mielellään vastaan, jos sanoma on lohduttava, tai toivoa antavaa. Tämä on kuitenkin vain yksi puoli asiaa, sillä *Kirkko* oli myös tärkeä taloudellisessa elämässä vaikuttaja, ja sen intressit tällä suunnalla olivat mittavat.

Roomalaiskatolisen Kirkon historia ei kuitenkaan selity pelkästään tällä tavoin. Sanotaan, että roomalaiset alistivat vähitellen hajanaiset gemaaniheimot, ja nämä taas puolestaan alkoivat omaksua roomalaisten tapoja, ja uskomuksia. Eivät nämä olisi sitä tehneet, ellei roomalaisilla olisi todellakin ollut jotakin houkuttelevampaa mitä oli jo saatavilla. Varmaankin nuorilla germaaneilla oli jo varhaisessa vaiheessa kaipuu maailman metropoleihin, joista he kenties olivat jotakin kuulleet - aivan samoin kuin meidän päiviemme nuoret kaipaavat maailman turuille ja toreille.

Varsinkin roomalaisten legioonat koostuivat myöhemmässä vaiheessa paljolti valloitetujen alueiden miehistä, ja tiedetään että esimerkiksi persialainen *mithra* (Mithra) -kultti oli suosittu juuri näiden legioonalaisten keskuudessa, koska se ei erotellut ihmisiä toisistaan heidän yhteiskunnallisen asemansa mukaan. Kristinuskon eräs perussanoma on se, että heikkojen parasta tulisi ajatella, mutta siitä tuli kuitenkin ajan myötä eräs sortajista, ja siten sisäisesti ristiriitainen. Monet ilmeisesti vain kypsyivät *Kirkon* holhoukseen, joka johti sittemmin sen hajoamiseen, vaikka sanotaan, että maalliset hallitsijat halusivat eroon tuosta hoivasta, mikä lienee ollut vaikeaa, koska Kirkosta oli tullut merkittävä omistaja, ja sen verkostot ulottuivat laajalle, ja se hallitsi tosiasiasa ihmisten mieliä.

Voidaan sanoa, että aina jostakin on luovuttu hyvän kokonaisuuden saavuttamiseksi, ja aina myös jotakin ristiriitaisuutta on sulautettu kompromissina muuhun kokonaisuuden organisatorisen integraation säilyttämiseksi. Kunkin pääuskonnon sisällä vallitsevat suuntaukset, kuten *katolismi* kristinuskossa, *sunnalaisuus* islamissa, ja *jainismi* hindulaisuudessa ovat kukin tavallaan kanonisoineet opinkappaleensa tiettyyn tarkkuuteen ja keskittyneeseen. Vaikka eräänä syynä onkin ollut koettu ulkoinen uhka, niin itse puolustautuminen niinkin näkyvästi kuin tehtiin, on vähintäänkin omituista, koska ihminen ei voi puolustaa menestyksellä absoluuttisia totuuksia. Voi sanoa, että sellainen uskontokunta, joka sietää suressa määrin sisäistä ristiriitaa hajoamatta, on paljon vahvempi kui se, joka on suojautunut muilta doktriiniensa taakse.

*Katolism*in luonnetta ei voida ymmärtää ilman *Suurta Skismaa* (The Great Chisma) ja myöhempää *reformaatiota* . Samoin kirkkokunnista islamin luonnetta on vaikea ymmärtää ilman sunnalaisia ja shiialaisia tulkintoja; ja hinduism

Todennäköisesti näin syntyneet uskontokunnat, tai lahkot ovatkin enemmän ihmismielen luomusta, ja älyn erilaisia kiemuroita kuin todellisista *ihmisten heimoista* muodostuneita, sillä todellisten ihmisheimojen jäsenten keskinäiset siteet muodostuvat tavallisen, ja arkipäiväisen elämän, ja sen rutiinien kautta - eivätkä ole tulosta jostakin uskonnosta, tai sen *riittien* (Rites) harjoittamisesta. Tavallisessa arkipäivässä ihmiset eivät ole erikoisen hyveellisiä, tai sopuisia, vaan ajoittain hyvinkin raadollisia, ja kaikki tavoin he poikkeavatkin "hurskaan" ihmisen mallista. Esimerkiksi *Raamattu* on täynnä kertomuksia siitä, miten ihmiset aina ovat taipuvaisempia ryntäämään tavallisessa elämässä tärkeiden ja raadollisten riemuvaunujen perään. Milloin he ovat huutamassa **Barabbasta** vapaaksi, ja milloin pykäämässä kultaista vasikkaa erämaassa kun kansanjohtaja on parhaillaan hakemassa uutta lakia. Ihmisen toimintaa voi selittää juuri tavallisessa elämässä väkivaltaisuuden, kateuden ja ahneuden prinssiipien mukaan paljon paremmin kuin hyveellisyyden ja hurskauden ihanteita käyttäen.

Monissa uskonnoissa pyritään ehkä täysin tietoisesti jälkittämään luonnon *syklisiä kiertoja* , ja järjestämään yhteiskuntaelämää toistuvia tapauksia, jotka yhdistävät ihmisiä - ja näistä eri kirkkokuntien tässä käyttämistä keinoista tärkeimpiä ovat erilaisten uskonnollisten juhlien ajoittuminen aina samaan ajankohtaan. Samasta syystä on useimiten säilytetty vainajien palvonnan menoja, ja tiettyjä *initaaliorittejä* (Initiation Rites).

1.7. Organisoituneisuus ja toiminnallisuus

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Termi *organisointuneisuus* viittaa kuvattavissa olevaan struktuuriin, ja *toiminnallisuus* yksinkertaisesti toiminnan tapoihin. Jaotelmalla ei ole itsestään selvällä tavalla selkeä, sillä moniin uskonollisiin yhteisöihin kuuluu kumpiakin puolia. Esimerkiksi *pelastusarmeijan* (Salvation Army) toimintaan liittyy vahvasti tekeminen, ja *Psychianan* (Psychiana) luonteeseen psyykinen vaikuttaminen. Voidaan sanoa, että ellei olisi tiedostettua yhteiskunnallista, sosiaalista epäoikeudenmukaisuutta, ja yhteiskunnan kyvyttömyyttä hoitaa asiaa, ei olisi myöskään *pelastusarmeijaa* nykymuodossaan. Monilla uudemmilla uskonnoilla taas on pohjanaan sähköisen viestinnän mahdollisuudet, kuten Internet, ja voi sanoa, ettei niitä voisi olla olemassakaan ilman tiettyjä teknisiä edellytyksiä. Eikä ilman kehittyntä liikennelaitosta olisi aikoinaan voinut olla olemassa *Psychiana* .

En silti otaksu uskontojen syntyvän sosiaalisesta tilauksesta, mutta pidän todennäköisenä, että erityisesti mystisten liikkeiden itsepintainen olemassaolo, ja ajoittainen vahvistuminen johtuu siitä, että ihmiset tuntevat kaipuuta irrationaalsiin ja selittämättömiin kokemuksiin eri syistä. Onhan aina kiehtovampaa ajatella avaruudesta tulevien muukalaisten olevan ihmistä etevämpiä, ja ratkaisevan kaikki ongelmat kuin mieltä niitä väheneviä vaihtoehtoja, joita ihmisellä on lajina edessään. Tietystikään syvimältä kukaan ei usko markkinamiesten kauppaamaan elämisen malliin, tai siihen, että uskonnossa kyseessä on aina jonkinlainen vaihtosuhde. Kristinuskon eräs perustotuus on esimerkiksi se, että ihmisellä ei ole Jumalalle mitään annettavaa, ja siten kukaan ei voi sielullaan tehdä kauppaa.

Erityisesti erilaisissa yhteiskunnallisissa murrosvaiheissa organisointuneisuus ja toiminnallisuus täsmällisen mitattavassa mielessä näyttää olevan jotakin, johon nimenomaan paetaan, tai sitten odotetaan ulkoavaruuden pelastajia, vaikka mikään ei viittaa siihen, että siltä taholta olisi odotettavissa konkreettisia toimenpiteitä. Toisinaan ihmiset suorastaan karttavat kaikkea sitä, mikä on (niin sanoakseni) eksplisiittisesti osoitettua, ja sama aversio pätee myös tieteellisiin totuuksiin, sekä yhteiskunnalliseen vakauteen, ja kaikkinaiseen järjellisyteen. Näin vakaat olot ajoittain väistyvät, ja tilalle tulee sekasorto, ja vallitsee raaimman, ja vahvimman oikeus -eli saapuu *Brahman Yö* . Kristinuskon piirissä tällaista tuhon tendenssiä kuvastaa *Ilmestyskirja* (Apocalypse), ja siinä korostuvat "jumalattomuus", ja ihmisten paatuneisuus.

Kaikkien uskontojen eräs olemuspiirre on se, että parhaimmillaan ne kuvastavat ihmisen pyrkimystä johonkin parempaan, tai sellaiseksi uskottuun, joka pyrkimys ajoittain vähenee olemattomiin, ja täytyy yllykkeistä ja väkivallasta. Tappaminen ja tuhoaminen puhdistavat ihmismielen hetkeksi, sillä sen kestäessä he eivät ajattele mahdollista rangaistusta, tai tuomiota - tai eivät välitä siitä. Ihminen on historiaton olento, joka elää väkivallan aikana vain tässä ja nyt, ja purkaa kaiken kaunansa niihin, jotka sattuvat kävelemään vinossa vastaan, tai olemaan onnettomuudekseen vain paikalla.

Suurimpia syllisiä ovat kuitenkin ne, jotka kaiken tämän tietäen, ovat käskeneet ihmiset tälle tielle - vedoten johonkin tyhjään periaatteeseen, tai väärään heimolaisuuteen, tai jopa uskontoon. Yhtä syllisiä ovat ne, jotka ovat tehneet sellaisia yhteiskunnallisia ja taloudellisia ratkaisuja, joiden seurauksena on sekasorto. Ja on muistettava se, että on aina ihmisiä, jotka hyötyvät väkivallasta suoraan mittavana rahana, ja että sotien aikana monet suorastaan vaurastuvat. Yksinertaisille sodan suorittajille, eli vieraantuneille ihmisille typerätkin syyt kelpaavat tappotielle lähdön syyksi. Ainahan heidät voi tuomituttaa jälkikäteen, ja kaikkien omatunto on taas puhdas, kun pahantekijät ovat telkien takana.

1.8. Miten uskonnot tavoittavat kannattajansa

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Voidaan sanoa, että esimerkiksi Japanin *sintolaisuudessa* (Shinto) uskonnon voima on sen sisältämissä arkaaisissa elementeissä ja traditioissa, joiden kautta ihmiset voivat identifioitua johonkin. Tässä

uskonnossa tavallinen elämä ja uskonnon muodot ovat vielä aika lähellä toisiaan. Tässä tapauksessa uskontoon synnyttään, ja siihen kasvetaan vähitellen.

Uskonnollisen liikkeen, tai uskonon kannattajien jäsenmäärä, tai sen kasvu ei ole mikään mittari, kun arvioidaan sen vaikutusvaltaa yhteikunnissa - kuten ilmenee esimerkiksi *kveekarien* (Quakers) tapauksessa, sillä nämä kykenivät vaikuttamaan amerikkalaiseen yhteiskunnalliseen käytäntöön paljon enemmän kuin mitä voisi päätellä heidän lukumäärästään. Samaa voi sanoa ajateltaessa esimerkiksi *temppelinherrain ritarikunnan* vaikutusta aikoinaan talouselämässä. Näissä tapauksissa uskonon kannattajilla on enemmän yhteiskunnallista asemaa kuin on tavallisesti laita, sillä kukaan ei pitkään kuuntele niitä, joilta puuttuu sekä ruuti, että kukkaro.

Monikaan tavallisista ihmistä ei silti ole koskaan tavannut yhtään hesitä, tai edes ajatellut jonkun ritarikunnan olleen aikanaan sellainen uhka *Katoliselle Kirkolle*, että tämä lakkautti ainakin muodollisesti kyseisen ritarikunnan.

1.9. Jumalan olemassaolon todistaminen

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Kristinuskon kehittämisessä, erityisesti sen varhaisilla vuosisadoilla Kirkkoisien (Fathers of Church) opeissa keskeistä osaa näytteli antiikin kreikkalaisen filosofian traditio (cf. Bible; cf. Old testament; cf. New testament; cf. Theology; cf. Neoplatonism; cf. Tertullianus; cf. Augustinus; cf. Thoma Aquinas) ja logiikka, erityisesti **Augustinuksella** ja **Tuomas Akvinolaisella**. Heistä **Augustinus** jopa toteaa, että matemaattiset kaavat ovat Jumalasta, joka sulkee kaikki totuudet itseensä, ollen itse ensimmäinen totuus. Ihmisen kyky erottaa toisistaan hyvä ja paha juontuvat **Augustinuksen** mukaan myös Jumalasta. Tässä kohden on huomattava se, että Kirkkoisät pyrkivät puhdistamaan Kristinuskon kerettiläisistä ajatuksista, erityisesti Gnostilaisuudesta (cf. Gnosticism) ja Mystismistä (cf. Mysticism) ja siitä syystä korostivat logiikan merkitystä.

J.C.A. Gaskinin (1) teoksessaan *The Quest for Eternity* (1984) esittelemät argumentit Jumalan olemassaolon puolesta korostavat myös logiikan oletettua voimaa todistamisessa (Regularity Argument; Teleological Argument; Ontological Argument; Cosmological Argument). Huomattakoon, että logiikka soveltui tähän erityisen hyvin, ja vielä tänäänkin yleispätevässä todistamisessa ei tunneta muita keinoja, vaikka sen soveltuvuutta esimerkiksi tieteen piirissä on kritisoitu kun logiikalla on yritetty integroida tieteenaloja yhteen, tai käyttää sitä inhimillisen tiedon käsittelyn yleispätevänä metodina.

(**Gaskin, J.C.A.** , *The Quest for Eternity, An Outline of the Philosophy of Religion* , Benguin Books, pp. 70-75, 1984)

Näin Kristinuskon piirissä sovelletut päätelmät koskevat hypoteettisia konstruktioita, kuten Immanenttia (cf. Immanence) Jumalaa, joka on kaikkivaltias; voidaan kuvitella hyvin, että Jumalan yhteyteen liitettäisiin Kaikki-Operaattori, ja ajatella kaikkien argumenttien viittaavan Häneen, mutta sisältäisikö kaikkivaltias myös kaikkeudessaan hyvän ja pahan? **William James** (1) tarkasteli uskonnollisessa filosofiassaan nimenomaan pahan olemassaoloa, ja totesi:

"... sen pahan määrän, joka on silmälitävänämmä, menevän yli inhimillisen kärsivällisyyden mitan ",

millä hän viittaisi siihen, ettei pahan-käsitettä voi ymmärtää niin, että se palvelisi lopullista hyvää. **J.C.A. Gaskinin** (2) mukaan Kirkkoisä **Augustinus** kiinnitti ongelmaan huomiota, ja otaksui päätelmissään, että Jumala sallii pahan maailmassa siksi, että Hän on antanut ihmiselle vapaan tahdon valita hyvän ja pahan välillä. Palaamme **Augustinuksen** todisteluihin tuonnempana.

(1) (**James, W .**, *Pragmatismi, uusi nimitys eräille vanhoille ajattelutavoille* , Transl. **Silfverberg** , 1913)

(2) (**Gaskin, J.C.A .**, *The Quest for Eternity: An Outline of the Philosophy of Religion* , Penguin Books, 1984)

Huomautus : Gnostilaiset (cf. Gnosticism) ratkaisivat kysymyksen siten, että maailmaa ei ole luonut hyvä ja kaikkivaltias Jumala, vaan Hänestä erkaantunut paha *Demiurgi* , joka selittää sen, miksi ihmiset voivat tehdä sitä, mikä on pahaa. *Demiurgi* ei kuitenkaan kyennyt luomaan täydellisesti pahaa ihmistä, vaan ihmisessä on välttämättä myös hitunen hyvää, tai henkeä, jonka Jumala pyrkii pelastamaan maailmasta taivaaseen. Olipa niin tai näin, niin juuri hyvän ja pahan ongelma, sekä siihen liittyen etiikan ja moraalin välttämättömyys sen seuraamuksena antavat ymmärtää, että Jumala ei itsestäänselvällä tavalla ole sentapainen hypoteettinen konstruktio, joka soveltuisi deduktiiviseen päättelyyn.

Todettakoon lyhyesti, että Jumalan olemassaolon todistamisen argumentteihin ei tulisi sisällyttää sentapaisia eksperimentaalisia aineksia, kuten sentapaisia maailman tapahtumisia, jotka koostuvat kaikista mahdollisista toteutuneista ja toteutumatta jääneistä tavoista, joihin tapahtumiset sovitautuvat, ja joita Jumala selittää lopullisella tavalla (Ontological Argument), sillä ne merkitsevät sitä, että Jumalan on oltava sama kuin Hänen luomansa kaikkeus.

Ei ole olemassa myöskään kiistatonta tapaa mitata eräitä uskontojen sisäisiä, koettavia tai reflektoitavissa olevia tekijöitä, tai niiden suuntaa ja voimakkuutta suhteessa joihinkin (oletettuihin) vakioihin. Mikäli saavutettaisiin varmuus (puoleen tai toiseen) edes eräistä keskeisistä uskontoja koskevista kannanotoista, sen vaikutus olisi **J.C.A. Gaskinin** (1) mukaan dramaattinen.

1. Etiikan ja Moraalin alkuperän uudelleen tulkinta

Käsitykset etiikan ja moraalin alkuperästä muuttuisivat kun saataisiin ehdoton varmuus esimerkiksi siitä, ettei Jumalaa ole, tai Hänen asettamaansa ehdotonta mittapuuta etiikalle ja moraalille.

2 Käsitys ihmisen asemasta maailmankaikkeudessa muuttuisi

Käsitykset ihmisen asemasta maailmankaikkeudessa (Universum) ja biosfäärissä (Biosphere) muuttuisivat, kuten myös käsitykset kaiken alkuperästä ja mahdollisesta lopputuloksesta kun saataisiin ehdoton varmuus esimerkiksi siitä, ettei ole olemassa, eikä ole koskaan ollutkaan Jumalaa.

3. Identifioituminen yhteiskuntiin muuttuisi

Osittainenkin saatu varmuus (puoleen tai toiseen) mullistaisi yhteiskuntarakenteita ja yhteiskunnissa ihmisten tapaan identifioida itsensä yksilöinä ja ryhmän jäseninä.

4. Egoismi syrjäyttäisi altruismin

Egoismi lisääntyisi vähempiosaisten kustannuksella, ja valtioiden sisällä vastaavat egoismiin perustuvat uudelleenjärjestelyt voisivat olla eräitä seuraamuksia esimerkiksi elämän tulkitsemisesta tarkoituspäässä vailla olevaksi, vaikkakaan eivät välttämättömiä seuraamuksia, sillä jos elämä fyysikaalis-biologisena ilmiönä olisikin tarkoitukseton, niin ei ihminen oppivana olentona.

5. Mikrotason ja kausaaliyhteyden ja oppimisen ero tulkittaisiin uudella tavalla

Atomaarinen maailma voi tulla oppivan kulttuuriolennon näkökulmasta tulkituksi niin tai näin, mutta atomaarisessa mikrokosmoksessa ei ole olennoitumia, jotka arvioisivat inhimillistä maailmaa joksikin, tai edes tiedostaisivat sen olemassaoloa; siten oppiminen ja puhdas syy-seuranto eroavat toisistaan.

(1) (**Gaskin, J.C.A .**, *The Quest for Eternity: An Outline of the Philosophy of Religion* , Penguin Books, 1984)

Uskontoa koskevia päätelmiä ei voida mielestäni verrata suoraan esimerkiksi yhteiskuntatieteiden piirissä esiintyviin tapoihin päätellä asioita esimerkiksi politiikasta, tai valtioiden historiasta. Yhteiskuntatieteissä tutkitut ilmiöt näyttävät omaavan *as if* luonnetta; yhteiskuntatieteet pyrkivät tutkimaan yhteiskuntia, joiden piirissä ne vaikuttavat, eräänlaisina yhteiskuntien luokkaan, tai niiden muodostamaan Perheeseen kuuluvina ilmiöinä, joiden selittämiseen omaksutaan tietty hypoteesi ja tutkimukseen tietty strategia. Kristinuskon piirissäkin on aktiviteetteja, jotka ovat luonteeltaan tällä tavoin tutkimuksellisia (cf. Theology), mutta ne eivät suuntaudu tutkimaan Kristinuskoa uskontojen luokkaan, tai niiden muodostamaan *Perheyhtäläisyyksien Verkostoon* kuuluvana erityisenä ilmiönään yhteiskuntatieteiden tapaan, koska uskontotieteessä ei aseteta Jumalan olemassaoloa sinällään kyseenalaiseksi, vaikka siinä analysoitaisiinkin eri tulkintoja. Aidossa mielessä uskontotieteessä ei ole käytössä hypoteesin oikeaksi todistaminen samaisessa mielessä kuin empiirisissä tieteissä ylipäätään.

Kuitenkin : mitä suurempia muutoksia uskonnollisissa käsityksissä maailmankaikkeuden todellisesta alkuperästä tai Jumalan roolista siinä tapahtuisi, sitä todennäköisempiä olisivat uudet yhteiskuntateoreettiset tulkinnat esimerkiksi yhteiskuntien olemassaolon tarkoituksesta ja ihmisten roolissa niissä. Siten myös: riippuen uskonnon asemasta yhteiskunnassa fundamentaaliset muutokset käsityksissä kaiken alkuperästä ja tarkoituksesta loisivat erilaisia seuraamusvaikutuksia yhteiskunnalliseen toimintaan, filosofiaan ja tieteisiin, minkä ovat osoittaneet jo monet, historian aikana esiintyneet filosofiset virtaukset tai yhteiskunnalliset teoriat, joita on sovellettu käytäntöön. Huomattakoon, ettei tällaisia fundamentaalisesti merkittäviä löydöksiä kaiken alkuperästä ja päämäärästä ole tehty, ja on epätodennäköistä, että sellaisia koskaan edes tehtäisiin - ainakaan logiikan avulla.

Tiivistetysti voidaan ilmaista jo tänäänkin niin, että kukin uskonto sisältää oman totuutensa, jota ei voida asettaa kyseenalaiseksi logiikan keinoin, tai todistaa sen avulla. Uutena tekijänä tähän keskusteluun esittelen erään, jo sinällään vanhan termin, joka kuvaa uskonnollisten totuuksien luonnetta. Kyseessä ovat *aprioriset* totuudet, joita ei voida logiikan avulla edes käsitellä. Ne ovat **Immanuel Kantin** mukaan jotakin, jotka ovat itsessään olemassa (Das Dinge an sich) immanentilla (cf. Immanent) tavalla, ja Transkendentiaalisia (cf. Transcendence). Jumalan olemassaolo on sentapainen seikka, että se on *apriorisesti* tosi, tai se ei sitä ole, ja ei tule koskaan olemaankaan sitä. Se, miten asian laita on, ei voida eksperimentaalisen logiikan ja eksperimentaalisen tieteen keinoin verifioida. Vaikka tiede tuottaisikin sentapaisia teorioita, jotka näyttäisivät kelvollisilta selittämään joitakin uskontojen tuottamia näkemyksiä, niin niitä on kuitenkin vaikea kytkeä uskontojen kosmologioihin johtuen siitä, että ne eivät ole eksperimentaalisia.

Vuonna 1981 jKr. **Alan Guth** esitti teorian ilmiöstä, jota hän nimitti Inflaatioksi (Inflation), joka koski Alkuvaruuden vain sekunnin murto-osia kestäneen laajentumisvaiheen, jonka syynä oli äkisti lisääntynyt negatiivinen energia, joka aiheutti sen työntövoiman, jonka seurauksena avaruus laajentui. Seuranneessa kehityksen tuloksena energiatasapaino nollautui, mikä selittää sekä tunnetun avaruuden pitkäikäisyyden ja stabiiliuden. Mallin mukaan Inflaation myötä vapautui energiaa niin, että syntyi suunnaton joukko vastinhiukkaspärejä (suunilleen samanlaiset määrät positiivisia hiukkasia, ja niiden antihiukkasia, joista edellisiä oli hieman enemmän). Hiukkaset ja antihiukkaset kumosivat toisensa muuttuen säteilyksi, fotoneiksi, ja positiivisten hiukkasten muodostamasta ylimäärästä kehittyi tuntemamme maailmankaikkeus, eräänlaisena vaahtona tyhjyyden ylle, joka on tasapainossa, koska kokonaisenergia on nolla. Kvanttifysiikan mukaan täydellistä tyhjiyttä ei voi olla olemassa; Hiukkasia ja niiden antihiukkasia syntyy ja häviää jatkuvasti, mutta ne ovat olemassa niin lyhyen aikaa, ettei niiden energiaa voida mitata. Tällaisia hiukkasia sanotaan virtuaalisiksi, joihin liittyy äärimmäisen lyhyt virtuaalinen avaruusaika. Koska Inflaatioteorian mukaan maailmankaikkeuden kokonaisenergia on nolla, voi virtuaalisen avaruuden muodostumiseen osallistua tietyinä hetkenä riittävästi vastakkaisia hiukkasia, jotta ne riittäisivät tuottamaan tuntemamme avaruuden aineen ja ajan. Näin muodostuneen massiivisen virtuaalisen avaruusajan kesto olla tavattoman paljon pidempikin kuin kymmenen potenssiin miinus neljäkymmentäkolme sekuntia, jopa niin pitkä, että avaruusaika, joka sisältäisi yhtäsuuret määrät positiivista ja negatiivista energiaa voisi olla juuri tuntemamme maailmankaikkeus, joka ei siten, asiallisesti ottaen, olisi ei-mitään.

Tämä selitysmalli näyttäisi viittaavan Hindufilosofian Kosmologiaan (cf. Hinduism), ja että ikuisessa Brahmassa tapahtunut häiriötila olisi syy "inflaatioon", joka olisi Brahman uloshengitys, jonka eräänä

seurauksena olisi ollut Luojajumala-Brahma, joka olisi luonut maailmankaikkeuden, jonka elinikä koostuisi pitkien aaltoliikkeiden lisäksi lyhyempikestoisesta värinästä, joka viittaisi luodun todellisuuden kvanttiluonteisuuteen, joka saisi voimansa siitä, että ikuinen Brahma olisi levittäytyneenä maailmankaikkeuteen ja pidättänyt itsellään mahdollisuuden vaikuttaa asioiden kulkuun, ja lopulta imaisisi maailmankaikkeuden itseensä, ehkä, nollatilaa kumoutumisen seuraamuksena ja energiakeskiarvon kääntynytä positiiviseksi. Tietenkin tällainen selitys voisi koskea myös linnunradan keskustassa oletettua mustaa aukkoja, ja sen käyttäytymistä.

Mutta tietenkin mitään todellista yhteyttä modernien kosmologioiden ja hindufilosofian välillä ei kuitenkaan voida syvemmissä mielessä osoittaa, koska ikuinen Brahma on *apriorinen* ja ihmisen *mielen* (Mind) tavoittamattomissa. Tämä todetaan niin monta kertaa hindujen kirjallisuudessa, että seikasta ei ole epäilystä. Suurin osa koko todellisuutta on siten *transkendentista* (cf. Transcendence). Keskeisenä ideana ihmisen ja Jumalan kohtaamisissa on hindukirjallisuudessa aina ajan vääristymä ihmisen kannalta, eli vaikka jokin tapahtuma tuntuisi kestävän vain hetken, niin sen tosiasiallinen kesto voi olla mikä tahansa.

Bhagavata Puranassa (1) on esitetty kertomus, jossa Krishna, joka on mustaihoinen ja lootussilmäinen Vishnun ruumiillistuma tanssii hurmioituneiden tyttöjen kanssa taukoamatta kuuden kuukauden ajan:

" heistä kukin asetti sormensa hänen sormiinsa ja he pyörivät hänen ympärillään ilmaisten siten iloaan. Heidän keskellään oleva Krishna oli kuin rakkautta säteilevä pilvi, jota ympäröi salamainlyönti. Laulaen, tanssien, syleillen ja rakastaen he kuluttivat tuntejaan ihmiselle suurimmassa mahdollisessa ilossa. Tytöt riisuivat vaatteensa, ornamenttinsa ja jalokivensä ja ojensivat ne Krishnalle. Jumalat taivaissa katselivat näkymää ja kaikessa jumaluudessaan halajivat yhtyä iloon. Laulu täytti iltataivaan, tuulet olivat vaienneet ja virrat lakanneet juoksunsa. Tähdet olivat likempänä kuin koskaan ja elämän vesi juoksi alas suurena näkyvästä kuusta. Niin yö jatkui -ja jatkui -ja vasta kuuden kuukauden kuluttua tanssijat lopettivat tanssinsa ja jumalaisen ilonpitonsa ".

(1) (Ks. myös Archer, W.G., *The Loves of Krishna*, 1957)

Eräiden Kristinuskoon liittyvien uskonnollisten liikkeiden mukaan Jumala on kuitenkin jotakin persoonallisesti tavoitettavaa, ja ilman aikavääritystä täysin normaalissa keskustelussa Hänen kanssaan. Periaatteessa vain uskovat voisivat kuvata uskontoa autenttisenä kokemuksena, tai tutkia sitä sellaisena pätevästi, tai lausua sen *apriorisesta* olemuksesta valtuutuksiansa nojalla jotakin. Kuitenkin totuutta luonnehtii näissä tapauksissa *antropomorfismi* (cf. Anthropomorfism) paremmin kuin koskaan validisti todistumaton ajatus *ikuisista ideoista* (cf. Plato), tai absoluuttisesta, kaiken läpäisevästä maailmanhengestä, Brahmasta (cf. Hinduism).

1.10. Teistinen traditio ja Jumala kaiken asettajana

[Paluu takaisin valikkoon](#)

J.C.A. Gaskinin mukaan Teistisen tradition (cf. Theistic) käyttämästä kielestä suurin osa on sellaista, ettei sitä ole mahdollista kääntää niille kielille, joilla sille esitetään vasta-argumentaatioita: se on kokonaisuudessaan eräs uskomisen muodoista.

Teistisen käsityksen (cf. Theistic) mukaan Maailman merkitysmääriytyvät ovat Jumalan asettamia; ne ovat persoonallisia siksi, että myös ihminen voi niistä jotakin ymmärtää, mutta ne ovat myös kosmisia - mikä tarkoittaa sitä ettei ihminen niihin saata vaikuttaa. Jumala on siten käsitettävissä sekä Kosmiseksi että Persoonalliseksi inhimillisestä perspektiivistä. Perspektiiviytensä sidottuna ihminen ei voi asettaa toisaalta Ikuisesti Asetettua (parametreja) kyseenalaiseksi. Kristinuskon traditiossa tämä piirre on erityisen korostunut ts. Jumalan ihmiseltä salattu olemus on yhdistyneenä ihmisestä huolehtivaan ja persoonalliseen olemiseen, mikäli Jumalaa ajatellaan inhimillisestä perspektiivistä (cf. Trinity).

Jos usko persoonalliseen ja älylliseen korkeimpaan toditettaisiin kohdistuvaksi fiktioituun olentoon, niin miten olisivat olemassa aprioriset tosiasiat, jotka ovat itsessään olemassa (Das Ding an sich), vai voisiko sellaisia olettaa olevankaan? Enää ei olisi olemassa ainakaan sellaisia apriorisia tosia asioita, jotka merkitsisivät itsessään jotakin, koska ne olisi ennalta asetettu ehdottoman validiksi toden merkitsemisen puitteistoksi. Se johtaisi siihen, että olisi pakko olettaa ihmisen itsensä asettaneen kaikki ne aprioriset merkitykset, jotka hän otaksuu Jumalan asettaneen, tai siihen, että todettaisiin niitä olevan olemassa siitä huolimatta, ettei Jumalaa ole. Ei ainakaan voitaisi olettaa, että ihminen Jumalan kaatamalla olisi syventänyt samalla tietämystään niin, ettei mitään olisi jäänyt salatuksi.

Vai voitaisiinko olettaa ihmisellä olevan kyvyn tavoittaa sitä, mikä jumaluskon referenseistä on apriorista, ja siten hänellä olevan oikeuden asettaa merkityksiä jopa täysin entisestä ja totutusta poikkeavalla tavalla. Voitaisiin saada näyttämään siltä, että Jumalan osoittaminen fiktioksi muuttaisi totaalisesti kaiken muunkin. Ei olisi enää Jumalan asettamaa Moraalia ja tuomiota, rikosta ja rangaistusta, eikä Etiikkaa ja Moraalia ylipäätään.

Mitään tämántapaista tuskin tapahtuisi, vaikka juuri tälle seikalle esimerkiksi **J.C.A. Gaskin** asettaakin suuren painoarvon, ei siltikään, että ihmisten voitaisiin osoittaa jatkuvasti rikkoneet kaikkia moraalisäännöksiä ja menetelleet eettisesti tuomittavalla tavalla, sillä useissa uskonnoissa korostetaan, että taipumus tällaiseen ei aiheudu Jumalasta. Gnostismissa (Gnosticism) on taas vallalla käsitys, jonka mukaan maailman on luonut korruptoitunut Demiurgi, joka esiintyy myös **Platonin** filosofiassa (cf. Plato). Kristinuskossa ja muissa uskonnoissa (cf. Eschatology; cf. Apokalypsis) on vallalla käsityksiä, joiden mukaan maailma päätyy kaaokseen ihmisten toimenpiteitä huolimatta.

Teoreettisesti ihmiset voisivat milloin tahansa valita elävänsä eettisesti ja moraalisesti nuhteetonta elämää, mutta näin ei kovinkaan laajassa mitassa ole tapahtunut. Ihmiset voisivat, tietenkin, Jumalan tultua osoitetuksi pelkäksi lumeeksi valita elämäntavan, jossa yksinomaan korostuisi julmuus ja vahvimman lait, mutta voidaan kysyä, haluavatko ihmiset yleisesti lapsiensa syntyvän sellaiseen maailmaan? Kaikkein oleellisinta mielestäni on kuitenkin se, että suuri osa Koko Todellisuutta olisi luonteeltaan apriorista, eli ihmisen tulisi tyytyä edelleenkin siihen, että hän on maailmantapahtumisen draamassa kolmannen luokan näyttelijä, ja se, että hänen on kuviteltava näyttelemiselleen jokin syy ja elämiselleen jokin tarkoitus. Kun Jumalaa ei olisi, monet kulttuurissa ja uskonnossa vallinneet traditiot, kuten häät ja hautajaiset olisivat osa tällaista kolmannen luokan näytelmää, ja sinällään mielettömiä. Tämántapaisia asioita epäilemättä tapahtuisi, mutta ihmiset sulkeistaisivat samalla ulkopuolelle mahdollisuuden kasvaa korkeammiksi olennoiksi, joita kehittyneempiä olentoja kohti he alati kurkoittautuisivat, sillä kaikkein mielettömintä olisi kuvitella, että koko ihmisen tuntema maailmankaikkeus sisältäisi korkeimpana kehityksen kruununaan pelkästään ihmisen kaltaisia raadollisia olentoja, joilla ei enää olisi visioita jostakin jalommasta, jota voitaisiin kutsua jumaluudeksi, sillä mitä muuta on se, joka olisi kaiken olemassaolon syy ja selitys.

Miten tosia ovat Etiikka ja Moraali, ja missä mielessä ne voivat olla tosia? Toteaisin, että tavoiteltaviksi suositellut eettiset teoriat ja näkemystavat ovat kirjattuina ja dokumentoituina lukuisissa filosofisissa ja uskonnollisissa teoksissa, kuten niihin ovat kirjattuina ihmiskunnan suuriksi saavutuksiksi arvioitavat, miljoonia vuosia taaksepäin selityksensä ajassa ulottuvat Kosmologiat (cf. Hinduism) niin ikään. Tahdon sanoa tällä, että Etiikka, Uskonto ja Moraali ovat jo olemassa ilman, että niitä tarvitsisi edes keksiä, ja on itse asiassa tavattoman triviaali näkemys sanoa, että itse Jumala pitäisi keksiä Hänen asettamineen Etiikkoineen ja Moraaleineen, jotta ihmiset voisivat käyttäytyä moraalisesti joksikin arvioitavalla tavalla. On jopa todennäköistä, että ihmiset asettavat etusijalle sen, että pyritään hyvään ja oikeudenmukaisuuteen, ja että kaiken on luonut Jumala, joka viimekädessä on asettanut mittapuut, eivätkä jotkut ihmistryanit, joiden jäljiltä ei ruoho kasva, ja joiden tuottamien visioiden totetus merkitsee tuhoa. Itse en soisi henkilökohtaisesti Moraalia ja Etiikkaa luonnosteltavaksi jossakin ihmisten muodostamassa komiteassa, joka asettaisi kriteerit hyvälle ja pahalle. Aiemmin mainittu Teistinen traditio (cf. Theistic) sisältää kuvauksen juuri sellaisesta Jumalasta, joka piittaa ihmisten parhaasta - riippumatta siitä, että ihmiset eivät useimmiten ole eettisten säädösten mittaisia osoittamalla ihmisiä kohtaan Armoa (cf. Grace).

1.11. Patriarkkojen-, opillisten sisältöjen-, ja kulttiesineiden samankaltaisuus eri uskonnoissa

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Mikäli uskontojen yhteyttä ajatellaan esimerkiksi opilliselta, sisältötulkinnan kannalta, niin Kristinuskolla ei ole yksiselitteisen kiinteää sidettä Juutalaiseen **Mooseksen** lakiin, koska Kristuksen ajatellaan olleen uuden tulkinnan sanansaattajan ja lunastajan, joka kumosi **Mooseksen** lain ankaruuden ja ehdottomuuden. Samaiselta sisältötulkinnan kannalta Kristinuskolla ei siten ole myöskään yksiselitteistä ja kiinteää yhteyttä Islaminuskoon, vaikka jälkimmäinen pitääkin patriarkka **Moosesta** suurena profeettana; lisäksi Islaminuskon mukaan **Jeesus**, joka on kristinuskon keskushahmo, ei ole muuta kuin eräs merkittävä profeetta. Islam (cf. Islam) pitää Koraania Jumalan ilmoituksena, eikä Raamattua (tai korostetusti Uutta Testamenttia), kuten Kristityt (cf. Bible; cf. Old Testament; cf. New Testament).

(Se, mitä Välimerenalueen ja sen lähiympäristön vanhat patriarkat ovat ilmoittaneet, tai mitä pyhät tekstit itsessään sisältävät Koraanin ja Raamatun tapauksessa, on sisällöllisesti hyvinkin läheisessä yhteydessä keskenään, mikäli uskonsisältöjä verrataan esimerkiksi varhaiseen intialaiseen filosofis-uskonnolliseen kirjallisuuteen ja traditioon, josta käytetään yhteisnimeä Hindulaisuus (cf. Hinduism). Koraani ilmoittaa että Jumalia on vain yksi (Monotheism), ja Vanha Testamentti ilmoittaa että Hänellä on persoonakohtainen nimi (Jahve; Yahweh), ja Hän on Israelin Jumala (Henotheism).)

Ajateltaessa ei-kirjoitettua historiaa, ja uskontoa tulkittuna homogeenisena koostumana syvälle aikaan on vaikeaa laskea, edellämainittujen uskontojen lisäksi erityisesti mm. Japanin Sintolaisuuden ikää (cf. Shinto), kuten myös Hinduismiin (cf. Hinduism) lukeutuvan Jainalaisuuden (cf. Jainism) tai siitä erillään Kiinassa kehittyneen Konfutselaisuuden (ks. Confucianism), sillä kaikki uskonnot juontuvat niin syvälle muinaisuuteen, ettei niitä sieltä käy jäljittäminen, kuten olen jo todennut. Tässä tapauksessa ei laskennan perusteena ole uskonnon erityisten oppisisältöjen vaihtelu ajassa, ja muiden uskontojen suhteen, vaan se, että uskonnot voivat sisällyttää itseensä elementtejä menneisyydestä ilman, että opinkappaleet asettuivat epäilyksenalaisiksi. Tämä koskee erityisesti erilaisia perinnäistapoja, joita käytetään ilmaisemaan ja symboloimaan tiettyjä oppisisältöjä. Kristinuskon sisällä esimerkiksi Katolilaisuus (cf. Catholicism; cf. Roman Catholic Church) on onnistunut eri maapallon alueilla sisällyttämään liturgioihin hyvinkin toisistaan poikkeavia, ja hyvinkin arkaaisi aineksia ja korvaamaan ns. pakanalliset juhlat kristillisillä juhlilla (cf. Christmas).

Uuden mantereiden muinaisissa kulttureissa ja uskonnoissa (cf. Aztec; cf. Inca; cf. Maya) esiintyy samankaltaisuutta vanhojen sumerilaisten ja egyptiläisten uskomuksiin, mutta sen osoittaminen johtuvaksi vuorovaikutuksesta on vaikeaa. Historiallisesti tarkastelu täytyy tällöin ulottaa hyvin kaukaiseen menneisyyteen. Ehkä kaikkein vanhin uskonto Euroopassa on ollut hedelmällisyyskulttuuriksi (cf. Gravettian), jonka kulttuurin eri muotoja lienee esiintynyt myös Siperiassa, josta se levisi Amerikkaan 20000-8000 eKr. (cf. Iyateyet). Koska otaksutaan, että Amerikan mantereet olivat ennen tätä massamuuttoa asumattomia, on uskonnollisten vaikutteiden lähes ainut leviämisaika mainittu ajanjakso. Iyateyet-kulttuurin sofistioituneita muotoja on löydetty Pohjois-Japanista, jossa ne vaikuttivat 4500-1000 eKr. (cf. Jomon), ja olivat perustana Ainujen kulttuurille.

1.11.1. Esihistoria

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Ehkä myöhemmin, tai mahdollisesti samanaikaisesti Hedelmällisyyskulttiin kytkeytyneet Auringon

palvonta, joka on ollut yleistä Euroopassa parituhatta vuotta ennen ajanlaskun alkua (cf. Henge) ja sen jälkeenkin (cf. Mithra), joista Henge kytketty samanlaiseen ajan mittaamiseen pakkomielleeseen kuin Keski-Amerikan kulttureissa, joista Inkakulttuuri (cf. Inca) ei ollut vanhin korkeakulttuuri, vaan sitä edelsi suhteellisesti vähän tunnettu kulttuuri. Yhtä kaikki, eri puolilla maapalloa uskonnot omasivat jo paljon ennen nykyisten Pääuskontojen syntyä runsaasti yhteisiä piirteitä niin vanhalla kuin uudellakin mantereella syvärakenteen tasolla.

Tässä on tuotettu esiin se uskontojen Kvasi-empiirinen piirre, joka liittyy ajallisen syvyyden lisääntymiseen tarkoin valittuja painotteita käytettäessä. Erikoista tässä on se, että uskonnot tuntuvat helposti ylittävän ajalliset rajoitteet siinä, missä kokonaiset kulttuurimuodot kokevat syntyä, kasvunsa, ja kuolemansa.

Erilaisten kulttuurien kuolemista huolimatta ihmiset jäävät joka tapauksessa usein elämään kulttuurien vaikutusalueilla. Esimerkiksi samat alueet asutetaan vuosituhannesta toiseen kaupunkimaisesti, kuten Alaca Höyük keskisessä Anatoliassa on ollut asutettuna noin kuudentuhannen vuoden ajan, mutta sitäkin vanhempia asutuksia on löydetty esimerkiksi Välimerenalueelta, jossa vanhimmat niistä ovat vajonneet merenpinnan alapuolelle. Välimerenalue on sikäli mielenkiintoinen, että sillä kohtaavat toisensa Afrikan ja Euroopan mannerlaatat, ja niiden hankauksesta aiheutuvat alueen maanjäristykset ja tulivuorien toiminta, mutta samalla maaperä on erityisen hedelmällistä. Maanjäristykset ovat tuhonneet alueella vuosisatojen aikana useitakin kulttuurikeskuksia, millä (ehkä) on ollut oma osuutensa esimerkiksi antiikin kreikkalaisten käsityksille maailman luoneista perusvoimista (Maa, Tuli, Vesi ja Ilma).

Sinä aikana, kun mainittu Alaca Höyük on ollut asutettuna on ollut Varhainen Pronssikausi, Prossikausi (cf. Bronze Age), ja Rautakausi (Iron Age) -sekä kirjoitetun historian aika. Epäilemättä alueella on vaikuttanut kyseisen ajan kuluessa mitä erilaisimpia kulttuurimuotoja. Välimerenalueelta on löydetty maanjäristysten ja tulivuorenpurkausten tuhoamia kaupunkeja, jotka myös ovat olleet pitkään asuttuina ennen häviämistään.

Jo noin 2500-vuotta eKr. valmistetut ja Alaca Höyük'n tienoilta löydetty pronssiesineet olivat tavattoman taidokkaasti valmistettuja, ja epäilemättä myöskin uskontoelämällä on jo tuolloin ollut tietyt, perinnäiset muotonsa. Myöhemmin, 700-200 eKr. noilla tienoin vaikuttivat edistyneet Skyyttiläiset (cf. Scythians) välittäen vaikutteita idän ja lännen välillä, mutta on todennäköistä, että jo ennen heitä rakennetuilla kiinteillä asutuspaikoilla ja niiden välillä käytiin vilkasta kauppaa ja välitettiin kulttuurivaikutteita.

Catal Höyük'n kaupungista Konya'n tasangolta on löydetty mm. Minoksen Yksisarvisen edeltäjää kuvaavia seinäpiirroksia, ja tämän kaupungin ikä ulottuu Alaca Höyük'n tapaan kivikaudelle saakka. Hypoteettisesti otaksun, että Yksisarvisella olisi vastineensa myöhemmin kirjoitetussa Raamatussa, jossa se liittyy toisaalta Kristuksen yhdistetyn voiman kuvaukseen "lopun aikana" -ja toisaalta Israelin valitun kansan yhdistymiseen diasporan jälkeen samoihin aikoihin (Jes 11:4: "*Suunsa sauvalla hän lyö maata ...*"; symboloi Messias-Kuningasta ja hänen tulevaa valtakuntansa., Joh. Ilm. 19:(11),15: "*Ja hänen suustaan lähtee terävä miekka, että hän sillä löisi kansoja ...*").

Tämä valkoisella hevosella ratsastavan ratsastavan suusta lähtevä miekka liittyy Messiaan ja Jumalan voimien yhdistymisen symboliikkaan, ja samoin myös Hes 37:16-22, jossa on kuvaus kahden puusauvan yhdistämisestä indikoimassa israelin kansojen yhdistämiseen hajaannuksen (Diaspora) ajan jälkeen.

On helppo ainakin kuvitella, että Yksisarvinen olisi ollut symbolinen esitys yhdistetylle voimalle, jollaista saattaa eri muodoissaan esiintyä hyvinkin erilaisissa uskonnoissa. Kristinuskon piirissä voisi Koptilaisuudessa (cf. Copts) kannatettu Monophysite-prinsiippi (jumaluuden kehoistuminen yhteen ihmisolentoon) viitata tällaiseen voiman keskittymiseen, kuten Montanismissa (cf. Montanism; cf. Christadelphians) kannatettu periaate Kristuksen konkreettisesta paluusta maan päälle silloin, kun kaikki ihmiset täytyisivät Pyhällä Hengellä (cf. Holy Spirit).

Pleistoseeniaika (preceding the Holocene, recent), mikä tunnetaan myös jääkauden nimellä, päättyi n. 10000 vuotta sitten. On esitetty otaksuvia, joiden mukaan nykyihmistä edeltäneillä Neandertalin ihmisillä (cf. Paleolithic), joita asui jo jääkauden viimeisen kylmän vaiheen aikana Euroopassa, ja jonka

Homo Sapiens sittemmin syrjäytti, oli jo uskonnollisia käsityksiä. Siihen viittaa Neandhertalin ihmisen tapa haudata vainajansa koristellen nämä kukkaköynnöksin. Eräiden viimeisempien tulkintojen mukaan Neandhertalin ihmisillä olisi ollut puhekyky.

Kuuluisien Altamiran ja Lasauxin luolamaalausten maalausajankohdan on arveltu ajoittuva välille 28000-8000 eKr. On päätelty, että niiden maalajilla oli maagisia käsityksiä mm. tapahtuma-formaattien ikuisuudesta ajan syklisyydessä. Viimeisintä jääkautta (kolmesta tunnetusta jääkaudesta) kokonaisuutena tarkastellessa sen on arvioitu alkaneen suunnilleen 1750000 vuotta sitten. Homo Sapiens ilmaantuu näistä viimeisen jääkauden loppupuolella, jolloin hän Gro Magnonin ihmisen nimellä tunnettuna syrjäytti Neandhertalin ihmisen. Nykyihmiselle tulee ensinnä mieleen kahden eri lajin keskinäinen taistelu, mutta mahdollista on myös se, että Neandhertalin ihmiset sulautuivat osittain uuteen ihmistyyppiin, kuten myös se, että osa nykyihmisten populaatiosta koostuu Neandhertalin ihmisten jälkeläisistä.

(Tuon ajan ihmislajeja kuvaavissa kuvitteellisissa kertomuksissa (mm. Untinen-Auel) on otaksuttu, että Neandhertalin ihmisten häviämisen syynä olisi ollut se, että heidän elämänsä rakentui liian pitkälle lajimuihin ja erikoistumisen varaan, kun se Homo Sapiensilla rakentui symbolifuntion ja tulevaisuuteen suuntautuneisuuden pohjalle, joka oli muuttuvissa olosuhteissa pätevämpi valintaperuste. Sopotumiskyky toimi tuolloin Homo Sapiensin eduksi, mikä toisaalta näyttää koituvan hänen kohtalokseen tänä päivänä ja lähitulevaisuudessa: nykyihminen sopeutuu sokeasti jopa vahingollisella tavalla muuttuviin olosuhteisiin ja itse aiheuttamaansa elinympäristön rappeutumiseen, eikä kykene lajimuihiinsa nojautuen selvittämään itselleen sitä, millainen menneisyyden Maailma oli, ja miten nykyisyys siitä eroaa.)

1.11.2. Nykyihmisellä esiintyvä ajan kontrolloinnin pakkomielle, luomismyytit ja luomisusko

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Monet merkit viittaavat siihen, että jääkauden loppupuolella ilmaantunut nykyihminen pyrki kontrolloimaan aikaa, ja ennustamaan sitä käsittäen sen syklisenä. Nykyihmisen tapa käsittää asioita on kuitenkin muuttunut aikojen kuluessa; menneisyyden ymmärtäminen on usein liiankin rationaalista ja perspektiivistä: pyritään hyviin kertomuksiin ja todistuviin päättelyihin, mikä vaatii todellisuuden uudelleenjärjestelyjä. Eräin osin se on kuitenkin ollut mahdollista jo paljon aiemminkin, sillä Altamiran ja Lasauxin luolamaalausten funktioksi on arveltu sitä, että niiden maalajat pyrkivät rakentamaan kuvauksillaan metsästystapahtuman ennalta niin, että he siten olisivat ikään kuin tavoittaneet tulevaisuuden ja hallinneet sitä.

Uskontoihin leimaa-antavana piirteenä kuuluvat erilaiset luomiskertomukset (cf. Creation) voisivat olla avain sen ymmärtämiseen, miten tarve fiksoida aikaa olisi saattanut syntyä. Tai toisin: kuinka itse Luomiskertomukset ja myytit syntyivät?

Eräänä ajatuskokeena esitän, että mikäli olosuhteissa ei koskaan tapahtuisi vuodenaikojen tapaisia vaihteluja, jotka yhdistyneenä niiden dramaattisuuteen eivät tuottaisi mitään erityistä odotettavaa, ei voisi kenties syntyä Luomiskertomuksia tai tarvetta ennakoida aika-tapahtumista etukäteen.

Otaksun, että on täytynyt tapahtua jonkinlainen suuri katastrofi, tai joukko pieniä, paikallisia katastrofeja. Tällainen olisi esimerkiksi komeetan törmäyksen seuraamuksena valtaviin pölymäärien nousu ilmakehään ja siitä seurannut masiivinen veden tulviminen alaville seuduille; tämä yhdistymeenä pitkään pilvisyyden jaksoon sekä kasvi- että eläinlajien häviämiseen olisi tuottanut ihmisen kollektiiviseen muistiin vision ajasta, jolloin Maailma luotiin, tai jolloin Jumala antoi "vedenpaisumuksen" tapahtua. Tällöin ei voitaisi puhua Koko Todellisuuden luomisesta, vaan biosfäärissä tapahtuneista, ehkä väistämättömistä muutoksista, joiden perusteella ovat syntyneet myytit ihmisen, ja ihmisen Maailman luomisesta. Toisaalta jo varhaiset egyptiläiset esittivät Luomisen (cf. Creation) tapahtuneen tyhjyydestä,

mikä käsitteenä on jo sentapainen, että se ei voi perustua pelkästään ihmisten tekemiin suoriin havaintoihin, kuten ei ajallinen ennustaminenkaan. Sama pätee myytteihin, joissa Luomisen käynnistäjänä ja ensimmäisenä sysäyksenä oli Sana ja viimeisenä nimettyjen lajien liittäminen Koko Todellisuuteen ja ihmisen symboliseen Maailmaan ja hänen asettamisensa hallitsemaan sitä.

Kristinuskoon liittyvässä luomiskertomuksessa ilmaus tulkoon valo (Fiat Lux) voisi viitata ensimmäisen kvaliteetin muodostamiseen, jossa erään osan muodostaisi konkreettinen pimeä aine, staffi, josta osta kaikkeus yksinomaisesti muutoin muodostuisi. Valo indikoi siihen, että kaikkeuteen luotiin näkyvien tähtien sukupolvia, tai että myöhemmin maapallolle ilmaantui valo vedenpaisumuksen jälkeen. Tällöin ei voida puhua ennen luomista vallinneesta tyhjiydestä, eikä näin Raamatussa puhutakaan, sillä kun Jumala oli luonut Taivaan ja Maan, oli Maa vielä autio ja tyhjä, ja Jumalan Henki liikkui vetten päällä, ja sanoi " *Tulkoon valkeus* ", jonka jälkeen Hän erotti valkeuden pimeydestä (Moos. 1: 1-3.). Tämä voi hyvinkin tarkoittaa Jumalan toimintaa maapallolla ennen meidän "maailmamme" luomista, eikä koko kaikkeuden luomiseen - jonka Jumala on hyvinkin saattanut tehdä aikaisemmin.

Raamatun luomiskertomuksen mukaan ihminen luotiin Paratiisiin sen jälkeen, kun muut lajit oli jo luotu, ja ihminen karkoitetiin sieltä sen jälkeen, kun hän tuli kykeneväksi erottamaan hyvän ja pahan. Tämä paratiisi, **Eden**, (jonka läpi virtaava joki haarautui *Piisoniksi* (kiersi Havilan maan ympäri), *Giihoniksi* (kiersi Kuusin maan ympäri), *Hiddekeliksi* (virtasi Assurin editse) ja *Eufratiksi* (Moos. 2: 8-14) oli seutua, jonne Jumala erityisesti loi muista maapallon seuduista poikkeavan kasvillisuuden, ja ainakin siellä vallitsi kaiken tasapaino. Jotakin muutakin tosin oli, sillä paratiisista karkoittaminen merkitsisi ihmiselle sitä, että hänestä tulisi kuolevainen olento (Moos. 6: 2-22.), ja tätä ympäröivää raadollisempaa todellisuutta ei erikseen luotu karkoituspäätöksen astuessa voimaan.

Ilmaus " *Tulkoon valkeus* " voisi myös rajoitetusti ja konkreettisesti viitata tapahtumaan, jolloin kiinteä pilvipeite alkoi Maa-planeetalla harsoutua esimerkiksi vedenpaisumuksen jälkeen ja kasvillisuus sekä eläinlajit levitä alueille, joilta vedet vähitellen väistyivät, ja jolloin voitiin mm. havaita "sateenkaari ikuisen liiton merkinä" - vaikka se muutoin liittyykin "maailman" luomiseen.

Vedenpaisumus seurasi Raamatun mukaan tapahtumia, jolloin ihmiset olivat alkaneet lisääntyä Maan päällä, ja osoittautuivat Jumalan silmissä turmeltuneiksi. Näinä aikoina Jumalan Pojat huomasivat ihmisten tyttäret ihaniksi ja ottivat heitä vaimoikseen. Siihen aikaan Raamatun mukaan Maan päällä eli myös jättiläisiä, ja myöhemminkin, kun Jumalan Pojat yhtyivät ihmisten tyttäriin ja nämä synnyttivät heille lapsia, jotka " *olivat noita muinaisajan kuuluisia sankareita* ". Mutta jokin meni silti vikaan, ja niinpä Jumala päätti hävittää ihmiset vedenpaisumuksella ja pelastaa heitä **Nooan** .

Vedenpaisumusjaksossa kerrotaan Jumalan antaneen sen tapahtua, koska " *maa oli tullut täyteen väkivaltaa* " -ja siksi Hän päätti hävittää luoduista lajeista kaikki muut vedenpaisumuksella, paitsi ne, jotka koottiin arkkiin. Nooan ollessa kuudensadan vuoden vanha "... *sen toisena kuukautena, kuukauden seitsemäntenätoista päivänä, sinä päivänä puhkesivat kaikki suuren syvyyden lähteet, ja taivaan akkunat aukenivat* " (Moos. 7:11).

Huomattakoon, että ennen tätä tapahtumaa sateita ei esiintynyt lainkaan, vaan " *sumu nousi maasta ja kasteli koko maan pinnan* " (Moos. 2: 5-6) mutta nyt kerrotaan sataneen rankasti " *neljäkymmentä päivää ja neljäkymmentä yötä* " (Moos. 7:12).

On hyvin oletettavaa, että tässä ei olisi kyseessä pelkkä symbolinen kuvaus ihmisen pahuudesta johtuneesta katastrofista, vaan että se liittyisi jääkauden päättäneen mullistuksen erään seudun paikallisten tapahtumien kuvaukseen. Voi olettaa, että kyseessä olisi ollut vain eräs Taivaan Poikien, tai heidän ja ihmisten jälkeläisten siirtokunnista. Se, keitä nämä olivat, ei Raamattu kerro, ja mielestäni tämä jakso ei viittaa ainakaan avaruusolentoihin. Joka tapauksessa nämä Taivaan Pojat suorittivat Raamatun kuvausten mukaan historian myöhemmissäkin vaiheissa erilaisia väliintuloja tällä alueella, joista viimeisin saattaa olla **Jeesuksen** esiintyminen Palestiinan alueella - ja hänen syntymänsä aikoihin " *taivaalla oli suuri joukko taivallista sotaväkeä* ". Tässäkään ei puhuta *Betelgeuzen* pojista, tai *Proxima Centaurin* asukkaista. Hän lupasi tällöin palaavansa tietyn ajan kuluttua uudelleen maan päälle, ja tämän odotuksen varaan perustuvat useimmat Kristinuskon muodoista.

Palaan kuvitteelliseen kertomukseeni Luomiskertomusten synnystä. Viimeisen jääkauden loppupuolella jään reuna vetäytyi suhteellisen lyhyen ajan kuluessa Keski-Euroopasta pohjoiseen päin, ja siihen liittyi todennäköisesti sellaisia ilmastonmuutoksia, jotka pakottivat monet eläimet laajoihin muuttovaelluksiin ja valikoivat kasvistosta vuodenaikain vaihteluun soveltuvia lajeja seuraamaan jään reunan vetäytymistä. Tiedetään, että eräät kasvilajit, kuten useimmat lehti- ja havupuut selviytyivät jääkausien ajan ilmastollisesti niille otollisissa "taskuissa", joista ne lämpimien aikojen koittaessa levisivät pohjoiseen. Lisäksi jotkut nykyisin jäätiköille siirtyneistä petoeläimistä ovat lajeina suhteellisen nuoria, kuten esimerkiksi jääkarhu, ja monet nykyäänkin vielä tavattavista hyljelajeista ovat toisaalta "jääneet" eräille asuinseuduilleen jään vetäydyttyä niiltä pohjoiseen - ja ovat siten sopeutuneet uudensuhteisiin. Mahdollisessa jääkauden päättäneessä katastrofissa useita eläinlajeja kuoli sukupuuttoon täydellisesti, kuten arosetujen mammutit, joita vielä ennen katastrofia metsästettiin. Siten nykyihmisellä oli katastrofin jälkeisenä aikana vuosisatojen ajan elettävänä alituisesti muuttuva todellisuus, jota he pyrkivät hahmottamaan Maailman kautta, joka siten tuli luoduksi. Heidän vaelluksensa ulottuivat ajan kuluessa sellaisillekin seuduille, joissa ihminen ei ennen ollut käynyt, ja toisaalta heiltä estyi pääsy eräille toisille maapallon alueille valtameren pinnan nousun myötä.

Jäätikköalueilla (jos ihmiset yleensä niillä liikkuvatkaan) ei ollut kasvillisuutta juuri lainkaan; jäätiköt saattoivat tuoda ihmisten mieleen siten mielikuvan tilasta ennen luomista. Jään reunan lähellä maasto muistutti nykyistä tundraa, ja kenties oli siellä vaeltelevien ihmisten mielestä "Maailmaa, jota ei vielä ollut luotu"; kauempana jään reunasta alkoi esiintyä runsaampaa kasvillisuutta. Siten ihmiset mannerjään sulamisvaiheessa saattoivat nähdä lähes autioita seutuja, ja myös seutuja, joilla oli runsaampaa kasvillisuutta, tai enemmän pyydystettäviä eläimiä l. "maa vilisi elämää". Huomattakoon tässä kohdin se, että puiden leviäminen kauas pohjoiseen ei vienyt lajia kohden kuin tuhatkunta vuotta - sama, minkä ihmiseltä kesti niiden hävittämiseen nykyisestä Euroopasta.

On oletettavaa, että ihmisten ryhmällä oli tapana kertoa kasvattamillilleen sukupolville olosuhteista, jollaisia oli aiemmin vallinnut, jolloin on hyvinkin mahdollista, että ihmisillä olisi muodostunut käsitys, että "muinoin" kelvolliset asuinalueet olisivat sijainneet paljon etelämpänä, ja ne olivat olleet vallitsevia asuinpaikkoja huomattavasti suotuisampia, paratiiseja, joissa mikään ei käytännössä tuhansiin vuosiin muuttunut.

Tähän saattoi hyvinkin liittyä kertomuksia, joissa tiettyjä kasvilajeja ei vielä esiintynyt asuinseuduilla, tai tietyt eläimet olivat olleet äärimmäisen harvinaisia vieraita. Toisaalta olosuhteiden muuttuminen jään reunalta kohti etelää saattoi olla huomattavasti nykyistä jyrkempää jään reunan ollessa vielä Keski-Euroopan puolella; siten siitä saattoi olla se paradoksaalinen seuraamus, että nykyisin tyypillisesti afrikkalaisina eläiminä tunnettuja eläimiä, kuten leijonia, esiintyi alueilla, joilla ajoittain liikkui peuralaumoja ja biisoneita.

Pyydystettävät eläimet lienevät olleet sellaisia, että ne saattoivat siirtyä seuduilta toisille vuodenaikojen mukaan, johon ihmisten ei välttämättä tarvinnut ryhtyä, koska he osasivat suojautua kylmältä; ihmisten oli tällöin kuitenkin ennakoitava eläinlaumojen liikkeitä ja pyydystettävä niitä runsaammin silloin, kun niitä vaelsi näitä eläimiä "vakinaisempien" ihmisryhmien asuinseuduille matkallaan pohjoisesta etelään, ja päinvastoin. Luolamaalausten eläimet ovat nykyäänkin tunnettuja laajoista vaelluksistaan, kuten peurat ja biisonit.

Siten otaksun, että ihmiset loivat progressiivisen luomiskertomuksen luonnossa havaitsemalleen analogialle perustaen, ja kehittivät ajanmittauksen eläinten vaellusajankohdan ennustukseen ja kenties myös jonkinlaisen astronomian suunnistautumistaan varten seuduilla, jotka olivat yksitoikkoisia ja vailla erityisiä tunnistettavissa olevia maisemapiirteitä, kuten aroilla liikkumista varten.

Uskonto on sillä tavoin Kvasi-empiirinen, että tämäntapainen keino tulkita uskonnollisuuden syntyä on aivan yhtä perusteltu kuin olettamus siitä, että maailmankaikkeuden olisi luonut Yksi, joka olisi kaikkivaltias luomansa suhteen. Minun ei ole helppoa todistaa olevani erityisen oikeassa sen enempää kuin väärässäkään. Se pätee myös uskontoon ilmiönä -suhteen, ja vielä siten, että kukaan ei voi esittää aukottoman perusteltua todistusta mm. ateistisen tulkinnan ehdottomasta validiudesta, koska sekin perustuu yleisesti sellaiseen ilmiöön, jonka nimi on "uskominen".

1.12. Uskontojen yhteiskunnallinen rooli

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Muiden uskontojen perustuvuutta totuuteen epäillään usein, ja sille myös perustetaan kannanottoja, ja vahvistetaan omia uskontotulkinnan sisältöjä. Paradoksaalista tässä on se, että usein vedotaan juuri siihen mihin ei voida, nimittäin uskonnon apriorisiin ulottuvuuksiin; oletetaan, että toisen, kristisoitavan uskonnon perustana ei ole Jumala, tai siihen ei Jumalaa kuulu lainkaan. Toisaalta monien uskontojen taholta on otettu kantaa ilmiöihin, joiden luonne on empiirinen ja mitattava, ja tätä kannanottoa voidaan siten myös pitää uskonnon eräänä ominaispiirteenä. Kristinuskon kirjoitettu traditio koostuu tällaisista kannanotoista mm. siten, että lukuisat profeetat varoittavat aikalaisiaan näiden omaksuman elämäntavan tuhoisista seuraamuksista. Uskonnon liittyminen ihmisten konkreettiseen elämään on ilmeistä, sillä useimmat niistä pyrkivät opettamaan ihmisiä niin, että he nimenomaan muuttaisivat käsityksiään siitä, mikä "todellisuudessa" on merkittävää ja keskeistä ihmisen sisäisen sopusoinnun kannalta.

Näin on laita Raamatun kymmenen käskyn kohdalla, ja erityisesti niihin liitettyjen selitysten, sekä Koraanin sisältämien käytännön ohjeiden, sekä siihen liittyvän perimätiedon kohdalla. Ihminen ei voi seurata mitä tahansa kehityskulkua elämässään joutumatta sisäiseen ristiriitatilanteeseen; tehtyä rikosta seuraa väistämättä rangaistus, mikä vakavimmissa muodoissaan merkitsee sitä, että joudutaan sisäisestä sopusoinnusta irralleen, ja ei kyetä enää palaamaan sellaiseen takaisin, koska Maailma on menetetty ja antauduttu sille, mikä on pahaa. Kun siten tullaan tunteettomiksi toisten kärsimykselle, tai ei kyetä kokemaan omaa, sisäistä ristiriitaa ja näivettymistä, on rangaistus juuri tuo "ulkopuolelle leirin" joutumisen tila.

Kehityksen alkutilanteessa, usein nuoruudessa, ei ole mahdollista esimerkiksi ilman sisäistä ristiriitaa riistää toisia ihmisiä vain siksi, että siitä on koettavissa tietty menestymisen tunne, ja siitä on osoitettavissa mitattavissa olevia, saatuja voittokertoimia. Nuoret uskonnot arvostelevat kirpein sanoin niitä lähellä olevia uskonnollisia tulkintoja nuorten ihmisryhmien lailla, joille Maailma on joukko vääryyksiä, jotka tulee välittömästi oikaista. Kehityksen edettyä huipputilaansa ollaan jo saavutettu sisäisen kuolleisuuden tila, jossa tuntuu luonnolliselta se, että itse ollaan vahvoja, ja kukistetaan toisia, jotta tultaisiin vieläkin vahvemmiksi. Tällöin uskonnot ovat kanonisoineet oppinsa ja soveltaneet kaikkia todistamisen menetelmiä vastaansanomattomalla tavalla, vaikka juuri niin ei olisi tullut tehdä (cf. Augustinus; cf. Tertullianus; cf. Thomas Aquinas...). Tässä mielessä vallan voi sanoa turmelevan uskonnon ja yksityisen ihmisen, sillä se estää tehokkaasti kokemasta oman, sisäisen häikäilemättömyyden kehnoutta. Uskonnon kehityksen edettyä päätepisteeseensä on siitä jo erkaantunut joukko tulkintoja, jotka voivat jatkaa siitä, mihin niitä edeltänyt tulkinta jäi.

Kristinuskon piirissä on, alkuperäisen profeettallisen tehtävän mukaisesti, otettu siten kantaa nykyään mm. kilpavarusteluun, nälänhätään, bioetiikan ongelmiin, luonnonsuojelun kysymyksiin jne. Tietyistä yhteiskunnallisista kehitystendensseistä johtuen on myös otettu kantaa mm. sosialismiin, kommunismiin, naisen asemaan, perheen rooliin yhteiskunnassa, rikollisuuteen -ja sen ehkäisyyn jne. (cf. Roman Catholic Church) mikä kytkee uskonnon likeisesti yhteiskuntien kehitykseen ja niissä harjoitettuun valtapolitiikkaan.

Eri Pääuskontojen piirissä tällaiset kannanotot poikkeavat toisistaan, sillä siinä, missä Kristinuskko yleisesti kokee lapsityövoiman käytön, kidutuksen, pakolaiskysymyksen ja naisten ympärileikkauksen häpeälliseksi, ei sitä tietyillä maapallon alueilla vallitseva uskonto tee, tai problematisoi. Joissakin tapauksissa Kristinuskon kannanotot perustuvat romantisoidulle näkemykselle länsimaisen teknis-tieteellisen kulttuurin kaikinpuolisesta edistyksellisyydestä, ja virheellisille käsityksille olosuhteista, jotka löydettyissä maissa ovat vallinneet (cf. Aztec) tai nykyään kehitysmaissa vallitsevat.

Kristittyjen käymät ristiretket olivat välivaltaisia ja verisiä, sillä epäilemättä ne liittyivät aikansa

yhteiskuntapoliittisiin pyrintöihin. Euroopassa käytettiin ennen teollista vallankumousta lapsityövoimaa surutta mm. hiilikaivoksissa, ja tuolloin kukaan ei esittänyt siitä erityisiä vastalauseita. Julkiset teloitukset olivat suosittuja kansanhuveja, mm. eräs filosofi kuvaa päiväkirjassaan vierailleen "hilpeissä hirttäjäisissä". Keskiajalla Roomalaiskatolisen Kirkon piirissä inkvisition (cf. Holy Office) harjoittamat laajamittaiset noidiksi epäiltyjen kidutukset ja polttamiset roviolla olivat ajoittain yleisiä; likvidoidut henkilöt olivat usein sellaisen, ikivanhan uskonnon harjoittajia, jonka Kristinusko halusi juuria kansan mielestä pois, ja tehdä sen kammotuksi. Ja kuten usein tapahtuu, kohdistui vaino yksinäisiin, usein varakkaisiin naisiin, joiden omaisuus siirtyi kirkon hallintaan. Erityisen julmaa oli vääraoppisten kohtelu.

Haluan tällä kaikella viitata siihen, että tuomitseminen -ja sen perusteet eivät ole suinkaan yksiselitteisiä ja eettisesti välttämättä oikeita, vaikka uskonto olisikin sen pohjalla. Kukaan ihminen ei voi toisaalta välttää tekemästä pahaa, ja usein ei ole edes mahdollista tietää, milloin on oltu osallisena jossakin, josta seuraa jotakin pahaa toisille. Eräessä Ortodoksisen Kirkon rukouksessa pyydetäänkin anteeksi kaikkia pahoja tekoja, jotka on tehty "tietäen tai tietämättä", mikä osoittaa, että pahan tämälntapainen olemus on tunnistettu. Hyvä teko ei myöskään ole välttämättä hyvä, mikäli sen kohde jätetään kurjiin olosuhteisiin tietoisena siitä, että asiat voisivat olla toisinkin. Moderneissa teknis -tieteellisissä yhteiskunnissa on mahdollista, että sen joku jäsen ei vie toisilta näiden esineitä, mutta varastaa surutta ja syyllisyyttä tuntematta näiden elämäntyön, ideat, ja kehitelmät, ja että joku kolmas käyttää syntyneen luomuksen "toisen asteen varkaana" johonkin sellaiseen tarkoitukseen, jota "ensimmäisen asteen varas" ei olisi hyväksynyt, ja johon "ensimmäisen asteen uhri" ei kenties pyrkinyt. Siten, koska pahalla on eräin osin tunnistamattomiksi jääviä puolia, on mahdollista, että erityisesti tieteen piirissä, kuten yhteiskuntien toiminnoissa yleensäkin, moraalien käsitetään olevan jotakin "perin suhteellista ja inhimillistä".

1.13. Kärsimys, teknologia ja pahan modernit kasvot

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Jumalan käsitetään olevan vailla todellista voimaa, ja otaksutaan, ettei Häntä ole olemassakaan -koska Hän tuntuu sallivan sen, että ihmiset kärsivät. Kuitenkin suurin osa todettavasta kärsimyksestä johtuu ihmisestä itsestään, ja hänen kiinnittymisestään helppoihin voittoihin. Raamatun ilmestyskirjan- ja muiden apokalypsien (cf. Apokalypsis) mukaan ihminen itse luo "lopun ajan tapahtumien" puitteet, joihin kuuluu mm. luonnon tasapainon järkkyminen ja ihmiskunnan integroiminen kuolettavaan, kaiken yhdenmukaistavaan syleilyyn.

Useiden tulkintojen mukaan Johanneksen Ilmestyksen kuvaama Googin sota on seuraamusta siitä, että ihminen on kehittänyt itse siinä käytettävät aseet; ne eivät ole Jumalan tekoa. Kehittäessään teknis -tieteellistä kulttuuriaan ihminen on lisännyt siihen tekijän, joka ei enää suoranaisesti ole kenekään yksityisen ihmisen hallittavissa. Gnostilainen (cf. Gnosticism; cf. Creation) tulkinta luomisesta antaa aiheen olettaa, että syy ei olisi viimekädessä ihmisen, vaan jumalten muinaisuudessa tapahtuneiden erimielisyyksien, ja siitä, että korruptoitunut *Demiurgi* loi maailman.

Onko ihmisellä mahdollisuuksia selviytyä? On näkemyksiä, joiden mukaan Luonto ei välttämättä tarvitse ihmistä; itse asiassa kaikki muut olennot Luonnossa selviytyisivät paremmin jos ihmistä ei olisi lainkaan. Ihminen ei menettele niin, että hänen toimintansa pitäisi yllä Luonnon tasapainoa, kuten esimerkiksi useimmat petoeläimet tekevät, tai kasvissyöjät tahollaan. Näistä poiketen ihminen ei näytä suvaitsevan muiden eläinten läsnäoloa, ja haluaa hävittää itseään häiritsevän kasvillisuuden, ja kaikin voimin näyttää pyrkivän luomaan oman Noosfäärinsä, johon hän pyrkii istuttamaan juuri haluamansa puuta ja juuri tietynlaisia eläimiä.

Tämä on eräs länsimaista teknis-tieteellistä sivilisaatiota karakterisoiva piirre, kuten myös se, että syntyneet ongelmat hän ratkaisee vasta silloin, kun ne käyvät sietämättömiksi. Kaikki nekin keinot, joiden kautta ihmiset voisivat muuttaa näkemyksiään ja syventää tietoaan, käytetään palvelemaan talouselämää

ja teknologiaa, jonka sisältämät arvot säätelevät yleensäkin sitä, mitä keinoja valitaan ja mihin niitä käytetään.

Joseph Weizenbaumin (1) mukaan esimerkiksi modernien yhteiskuntien tietokoneen käyttöönotto ja sen liittäminen keskeiseksi yhteiskuntia muovaavaksi voimaksi jähmettää kaiken luovan uudistuksen (vakiinnuttaa valtarakenteet) ihminen on tuottanut ohjausjärjestelmän, joka tietyllä tavalla voi toimia omilla ehdoillaan. Tietokonejärjestelmissä on ihmisen siihen istuttama äly, josta on poistettu kyky Moraaliin yksinkertaisesti siksi, ettei sitä voida istuttaa tietokoneympäristöihin. Jäljelle on jäänyt silti uskomus, että kaikki tapahtuisi kaikkien parhaaksi. Tietokoneistettu yhteiskunta sulkeistaa sen ihmisiltä yhteydet menneisyyteen tekemällä menneisyyden koettavuuden mahdottomaksi; enää ei ole mahdollista syödä nälkään, vaan annettuina hetkinä, ja enää ei ole myöskään mahdollista nukkua muina kuin siihen annettuina hetkinä, ja enää ei ole mahdollista hoitaa asioitaan muutoin kuin esittämällä jokaisessa yhteydessä oma tunnuslukunsa. Ihminen on muussa mielessä merkityksetön kuin osana tietokoneistettuja aktiviteetteja, jotka suodattavat ihmiselle hänen tietonsa ja huvinsa. Tämä merkitsee myös sitä, että ihmiset eivät ainakaan tietokoneiden kautta voi mieltää interkultuurialisia syvärakenteita, jotka yhdistävät mm. eri uskontoja keskenään (cf. Creation).

(1) (**Weizenbaum, J.**, *Computer Power and Human Reason, From Judgement to Calculation*, W.H. Freeman Company, New York. San Francisco, 1976)

Johanneksen Ilmestyskirjan (cf. Apokalypsis; cf. Escalation) kuvaaman Pedon (jos sellainen ymmärrettäisiin tietokoneiden avulla tuotetuksi Keinotodellisuudeksi) tekee erityisen kammottavaksi se, ettei Peto oikeastaan ole kykenevä vakavaan reflektioon, vaikka sisältääkin osioita, joissa ihminen on siihen istuttanut erityisten alojen ymmärryksiä, ts. esimerkiksi mielenterveyden häiriöiden kartoituksessa saadun kliinisen kokemuksen, liike-elämän piirissä harrastetut päätöksenteot jne., jotka nimenomaisesti Keinotodellisuuden pseudo-reflektiivisinä elementteinä antavat kuvan tietystä kaikkivoipuudesta. Puhun Keinotodellisuudesta tässä siksi, että erilaiset asiantuntiajärjestelmät ja niihin liittyvät animaatiosovellukset ja ihmisten tiedostamatomiksi jäävien viestintätapojen häikäilemätön hyödyntäminen eivät ole todellisia siinä mielessä, että ne tuottaisivat tulevaisuutta ja uutta todellisuutta tai uusia ymmärtämisen konteksteja, ja siksi, että niillä ei ole aitoa inhimillistä kokemushistoriaa (cf. Media Propheties). Vain, ja ainoastaan sentapainen laji todellisuutta, joka on tällaisessa mielessä keinotekoinen, voisi tuhota järjestelmällisesti aidon todellisuuden, koska se kohtelisi sitä yhdenlaisena kaltaisuuksena. Aivan saman voisi tehdä logiikka sovellettuna itseisarvoisena ja itseriittoisena todellisuudenlajina muokkaamaan inhimillistä kokemusmaailmaa.

Koska ihmiset vieraantuvat keinotodellisessa Pedon yhteiskunnassa jatkuvasti menneisyydestään, ja koska he alkavat ajatella Pedon lailla -eli ajattelevat tehokkuuden, egoistisen aistinautinnon, ja voiton maksimoinnin materialisoivaan tapaan, niin muodostuu esimerkiksi "mielenterveyden palauttaminen" prosessiksi, jossa ihminen palautetaan yhteiskunnan toimintakykyiseksi ja tuottavaksi yksiköksi, ja "liike-elämän päätöksenteko" prosessiksi, jossa ei voida edes huomioida vaihtoehtoja, joista ei saada mitattavissa olevia voittoja. Näin yhteiskuntia voidaan saneerata taloudellisten kerrointen kulloinkin sanelemalla tavalla, ja ensimmäisenä uhrata kulttuuri, eli se kanava, jonka kautta voitaisiin päästä syvärakenteisiin, ja korvata se *Kauniiden ja Rohkeiden* Keinotodellisuudella. *Kauniista ja Rohkeista* ei ole enää pitkä matka täydellisen keinotekoisesti tuotettuihin todellisuuksiin (cf. Media Propheties).

Pedon järjestelmä ei juurikaan tunne sellaisia kehitysvaihtoehtoja, joissa asioiden suorittamisesta kieltäydettäisiin siitä syystä, että esimerkiksi aiheutetaan luontoon vaurioita, ja ihmiset vieraantuvat "luonnollisesta" elämästään. Tällaiseen ovat syynä tietyt, jatkuvat kapea-alaistumiset, joita päätöstenteon keskeisyyksien asettamisiin liittyy; liike-elämä ei perustu koskaan siihen, että se kieltäisi itseltään arvon, ja siksi se hakee keskeisiksi selittäviksi tekijöiksi aina sellaisia seikkoja, joiden kautta voitot kasvavat ja se itse voi olla yhä enemmän olemassa. Kaikki se, mitä ei voida (tavalla tai toisella) kvantisoida, ja siirtää kvantifioituina yksikköinä tietokoneisiin, muodostuvat merkityksettömiksi tekijöiksi, jotka ennenpitkää aletaan tajuta naurettavina ja typerinä: "... se, niin, sitä ei voida laskea". Niin kauan, kun kaupassa saavutetaan voittoja ja sitä ei millään tavalla häiritä, ei sodan pelkoa ole ainakaan siellä, missä kaupan tekijät istuvat, mutta heti kun ongelmia ilmenee tekijöissä, joille kaupankäynti ja teollisuus perustuu, sodan mahdollisuus sielläkin kasvaa, ja siitä tulee todennäköinen tapa ratkaista asioita. Tämä ei sulje pois

sotia, joita tietämättömyys ja kuoleman kauppa synnyttävät, ja joita käydään kauppiaiden esipihoilla. Näin Hinduismiin Siva-jumala lyö ruoskallaan Kali-Yugan lopulla ihmiskuntaa, ja vaivuttaa sen Tamaksen tilaan ja Brahman yöhön, ja sen ainut pyrintö ennen auringonlaskua on Rajas-laatuinen ymmärtäminen (cf. Hinduism).

Teollisuudella ja kaupalla on itsellään sodan luonnetta; ne perustuvat aloittain vastustajien lyömiseen, tai vastustajien integroimiseen omaan systeemiin. Asein käytävä sota on vain eräs muunnos tällaisesta sodasta. Jos esimerkiksi luonnon tuhoutuminen johtaa raaka-ainelähteiden ehtymiseen teollisuudenaloilla, joille valtioiden hyvinvointi perustuu, joutuvat valtiot taloudellisen epävakaisuuden tilaan, joka hermistää ne valmiuteen aseiden käyttöön. Toisaalta saattaa eteen tulla tilanne, jossa suuren valtion etupiirin maaperästä ei enää saada riittävästi raaka-aineita, jolloin ne saattavat pyrkiä hankkimaan uusia etupiirialueita aseineen; tällöin aseiden valmistus saattaa mm. liittyä suurvaltion taloudelliseen rakenteeseen keskeisellä tavalla, sillä silloin on "aseiden kehittelystä" saatava niihin uhratut ponnistelut voittoina takaisin.

Uutena syynä taloudellisten pakotteiden -tai aseiden kanssa käytävään sotaan voi olla "tiedon anastaminen", koska anastamisesta voi katsoa koituvan mahdolliselle vastapuolelle etua; Peto olisi tässä keskeisessä asemassa, koska juuri sen "materiaalista" olisi kyse. Toisena syynä voisi olla Pedon tarkoituksellinen sabotointi, jolloin se hetkellisesti ehkä kadottaisi kykynsä kontrolloida mm. sotavoimien liikkeitä ja kaupan sekä teollisuuden pääomavirtoja. Tämä kaikki liittyy siihen, kuinka "huipputeknologian vientiä" kontrolloidaan, sillä antaahan sellaisen anastaminen ensikäden tietoa siitä, miten "vastustaja" on "sisäisesti järjestynyt". Jos nykyisiä tietokonejärjestelmiä pidettäisiin "kesyinä" Petoina, niin "lopullisen sodan" aloittava PETO voisi syntyä siten, että "kesyihin" tiedonhallintajärjestelmiin istutettaisiin tarkoituksellisesti "integratiivinen virusohjelmien joukko", joka olisi nykyisiä, yksittäisiä virusohjelmia huomattavasti laajempi ja tehokkaampi.

Sabotaasia ei olisi mahdollista torjua siksi, että tällainen ohjelmisto syötettäisiin annospaloina johonkin tietokoneeseen niin, että syötetyt osiot eivät erillisinä olisi todettavissa kovinkaan vaarallisiksi, mutta ne muuttuisivat sellaiseksi silloin, kun niitä integroimaan syötettäisiin sovelias ohjelma, jonka jälkeen syntynyttä ohjelmakokonaisuutta ei enää voitaisi mitenkään torjua. Ohjelmisto kopioituisi ajan myötä tietokoneesta toiseen täysin samalla tavalla kuin se alunperin oli syötetty. Ohjelmisto etsisi kopioituessaan tietokoneesta toiseen tietuontyyppisiä toiminnallisia kokonaisuuksia siten, että se ei missään kopioitumisvaiheessa tuhoaisi niitä ohjelmia, joihin se kulloinkin itsensä vapaasti monistaa, ja löydettyään tällaisen toimintakokonaisuuden se kytkisi "kopioitumisreitinsä" varrella olleet tietokoneet itseensä, ja kopioisi itseään tiedonsiirtolinjoja myöten vähitellen kaikkialle; ohjelmisto olisi lisäksi rakennettu niin, ettei sillä olisi kuitenkaan "keskitettyjä aivoja", joten sitä ei voitaisi tuhota etsimällä sellaisia.

Tällainen (kuvitteellinen) ohjelmien integratiivinen joukko saattaisi pitkän aikaa "käyttäytyä siivosti" niin, että systeemit vaikuttaisivat toimivan aivan kuten ne toimivat ennen "saastumistaankin", mutta ne voisivat laukaista helvetin valloilleen tiettyissä olosuhteissa; ne esimerkiksi saattaisivat aktivoida mm. armeijan hyökkäys- ja puolustusjärjestelmät. Tämä voisi tapahtua myös siksi, että invalidisoituaan alkuperäiset systeemit ne eivät itse kuitenkaan toimisi "adekvaatilla tavalla" tiettyjen, merkityksellisten signaalien suhteen.

Olen esittänyt edellisen sketsin tässä siksi, etten ole nähnyt uskontojen piirissä siihen puututtavan. Yhteiskuntia, niiden välineitä ja politiikan moraalialueita ei arvostella, eikä ihmistä pyritä kasvattamaan ainakaan niin, että hän kykenisi torjumaan esimerkiksi medioiden syöttämää kuvaa todellisuudesta, tai arvioimaan sitä, mikä todennäköisesti johtuu siitä, että uskonnolliset johtajat eivät, lopultakaan, ole valmiita henkilökohtaisesti luopumaan saavuttamastaan etuudesta, sillä niitä heillä epäilemättä on.

Kristinuskon kohdalla eräänä selityksenä passiivisuuteen on ehkä se, että Kristinuskon Eskatologian (cf. Eschatology) ja Apokalyptiikan (cf. Apokalypsis) kannalta ei ole keskeistä se teknologia, tai ne keinot, joita ihmisen lopulliseen rappioon kytkeytyy, ja joka käynnistää viimeisen kärsimysten jakson, tai millainen tekninen hahmo Pedolla on. Keskeistä on se, että ihminen aiheuttaa tuhoisan prosessin oman toimintansa kautta alistamalla Pedolle, ja omasta moraalisesta rappiostaan. Jumala "pelastaa" ihmisistä

henkilökohtaisesti ne, jotka eivät halua olla rappiossa sitä synnyttävänä voimana. Ihmiseltä ei vaadita mahdottomia, vaan ainoastaan, että he tekevät omaa elämäänsä liittyviä ratkaisuja, kuten sen, mitä he ovat valmiita seuraamaan, ja mitä kumartamaan. Sen, mitä Raamattu sanoo lopun ajasta, ei tarvitse välttämättä kuitenkaan olla totta, sillä muitakin vaihtoehtoja on varmasti olemassa. Voitaisiin hyvinkin kyseenalaistaa koko Eskatologia, ja kertoa ihmisille, että se on eräs mahdollisuus, jonka välttämiseksi olisi ryhdyttävä tiettyihin toimiin.

Todellisen kristityn kohtalonkysymyksenä ei ole se, käyttääkö hän esimerkiksi tietokoneteknologiaa, vaan se, mihin hän niitä käyttää. Analogia aurojen takomisesta miekaksi, ja päinvastoin, pätee yhä. Esimerkiksi se, mitä tosi kristitty kirjoittaa tietokoneeseen istutetulla tekstiprosessorilla on keskeisempää kuin se, valitseeko hän sulkakynän ja mikrotietokoneen välillä. Oleellisinta on myös se, mistä todellinen kristitty puhuu, eikä se, käyttääkö hän mahdollisesti työskentelyssään puheentulkitsijaa ja puhesyntetisaattoria, jotka on kytketty tietokoneeseen. Mutta samalla on seikkoja, joita hän ei voi välttää, nimittäin osallistumasta kaupan ja teknologian pelinappulaksi ja osaltaan ylläpitämään rikkaiden ja köyhien maiden välistä kuilua.

Käytän tässä tarkoituksellisesti ilmaisua "todellinen kristitty", koska sellainen noudattaa Raamatun opetuksia tavoittelematta valitsemansa elämäntavan kautta ansiota muiden silmissä. Tosi kristitty antaa "keisarille, mikä keisarin on", mutta ei myy tälle sieluaan, ja "synnin tekemisessä" on kyse juuri sielun myymisestä ja vahingoittamisesta: Jumalalle ihmisellä ei ole mitään myytävää, eikä ihminen voi käydä kauppaa Jumalan kanssa sielullaan. Tässä kuitenkin pätee se, että antaessaan "keisarille" sen, mikä "keisarin" on, saattaa kristitty tehdä väärin, ja mistä muusta "synti" voisi koostua kuin ihmisen tekemisistä "keisarin" vaikutuspiirissä, tai kannanotoista.

1.14. Uskonto ja tieteellinen tietämys

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Kristinuskkoa ei voida menestyksellä verrata tieteelliseen tietämykseen siksi, ettei Kristinuskoon sisälly jatkuvaa keskeisten oppisisältöjen tarkistusta muuttuvien tilanteiden mukaan; se, että Kristinuskon (kuten muidenkin pääuskontojen) piirissä on runsaasti erilaisia opillisia tulkintoja, ja niiden pohjalta rakentuneita uskonnollisia liikkeitä, ei vielä indikoi tällaiseen (cf. Christianity; cf. Catholicism; cf. Reformed Churches; cf. islam; cf. Hinduism). Opilliset ristiriidat ovat syntyneet ihmisten välisistä tulkintaeroista ja heidän kannanotoistaan, ja erityisistä opillisista korostuksistaan. Lähetyskäskyyn ei ainakaan sisällynyt ohjeita rakentaa hierarkisia kirkon byrokraatioita, tai valikoida pyhien kirjoitusten joukosta "niistä kaikkein keskeisimpiä". Alunperin apostolisessa uskontoelämässä ei ollut myöskään vielä suurta joukkoa Pyhiä Sakramenteja, vaan uskontoelämän muodot olivat hyvin yksinkertaiset (cf. Early Christian Church).

Vaikka kristityt ovatkin esittäneet runsaasti tulkintoja, ja toteuttaneet niitä uskonnollisten liikkeiden muodossa, ei kristittyinä pidettävistä tulkinnoista yksikään kyseenalaista Raamattua ainoana totuuden lähteenä, tai Jumalan auktoriteettia.

Tieteellisessä tietämyksessä vallitsee periaate, jossa vallitsevat konseptiot hylätään, mikäli ne onnistutaan todistamaan virheellisiksi, ja niiden tilalle konstruoidaan uusia selitys-mittaus -systeemejä, joiden kautta katsotaan saatavan valideinta tieteellistä tietoa. Kenenkään tiedemiehen ei oleteta pahoittavan mieltään, mikäli hänen käsityksensä osoitetaan virheelliseksi, vaan pikemminkin pyrkivän kaikin keinoin omaksumaan uuden selitys-mittaus -systeemin, ja pyrkivän sitä parantelemaan. Uskontojen kohdalla tällainen ei päde, sillä mikään niistä ei systemaattisesti pyri osoittamaan perustavia käsityksiään virheellisiksi ja tuottamaan virheellisyyksien sijaan uusia uskonnollisia sisältöjä.

Yleisesti voidaan myös ajatella, että esimerkiksi kokonainen kulttuurimuoto moraalikäsitteensä voidaan osoittaa sen jäsenille erehdyksenä, jolloin kulttuurimuoto entisenlaisena kuolee, ja korvautuu

uudella. Kulttuurin murroksen arkkitehdit saattavat ottaa uskontoon ilmiönä kielteistäkin kantaa, mutta se ei merkitse ilmiön katoamista, sillä kansanihminen tarvitsee korostetusti juuri uskoa silloin, kun hänet pakotetaan uudenlaisten kulttuurimuotojen omaksumiseen, tai hän kokee menettävänsä vanhan. Mikäli uskonto olisi ilmiönä rationaalisesti ymmärrettävissä, ja paikannettavissa yksiselitteisellä tavalla, eikä olisi Kvasi-empiirinen ja moniulotteinen, niin kenties yhteiskunnallisten murrosten arkkitehdit voisivatkin pyyhkiä sen kansan muistista yhtä helposti kuin he voivat vääristää kansan käsityksiä historiastaan. Uskonnolla on kuitenkin liian monia yhtymäkohtia muihin selitteistöihin, jotta sitä voitaisiin ostensiivisesti osoittaa ja ei vähiten tärkein on sen apriorinen luonne.

Jopa silloinkin, kun tietty uskonnollinen tulkinta ilmiönä näyttäisi selittyvän yhden henkilöhahmon omaksumista käsityksistä (cf. Psychiana; cf. Tensho Kotai Jingu Kyo; cf. Baha'i..) eivät asioiden yhteydet ole yksinkertaiset, vaikka havaitaan uskonnollisen tulkinnan kannattajien vähenevän määrällisesti keskushenkilön itse kuoltua, ja toiminnan siten disorganisoituvan. Niillä ihmisillä, jotka liittyivät tämääntapaiseen liikkeeseen, on jo ennen sitä ollut mielessään tietynlainen näkemys todesta uskosta, ja he kenties liittyvät uskontomuotonsa disorganisoiduttua johonkin toiseen, sitä muistuttavaan, ja toimivaan uskontomuotoon. Kyse on tietyn elämäntavan hyväksymisestä, ja tiettyjen käsitysten jatkumisesta, jota kuollut keskushahmo edusti.

Ankaran tieteellisen tietämyksen piirissä ei ole mahdollista elvyttää uudelleen henkiin tehtyjä erehdyksiä, kuten aurinkokeskistä maailmankuvaa. Pseudo-uskonnollisessa tulkinnassa jonkin pääuskonnon piirissä aiemmin erehdykseksi tulkittu muunnetaan totuudeksi (cf. Psychiana; metodin siirrettävyys ja ajanmukaistettavuus, karismaattisuuden yleinen rikkumattomuus sitä vastaan kertyvästä todistusaineistosta huolimatta), sillä uskonnossa ilmiönä ei erehdys merkitse samaa kuin tieteellisessä tietämyksessä. Useimmat uskonnot kuvaavat nimenomaan ihmistä olentona, joka tekee erehdyksiä, sillä se kuuluu ihmisen perusluontoon. Hinduismin (cf. Hinduism) eräiden tulkintojen mukaan ihminen ei voi olla varma siitä, onko hän saavuttanut todella kaiken alkusyyn, vaikka kokeekin tehneensä niin; erityisen korostunut tämä näkemys on Buddhismin jyrkemmässä tulkinnassa.

Jos pystyttäisiin esimerkiksi todistamaan esimerkiksi Jehovan Todistajien "erehtyneen" jossakin uskonnollisessa tulkinnassaan, kuten käsityksessä verensiirrosta kiellettyinä toimenpiteinä, niin olisi paljon vaikeampaa todistaa heille sitä, että heidän valitsemansa elämäntapa olisi väärä, kuten tarve elää tiukasti säädellyissä yhteisöissä ja tarve asettaa itsensä alttiiksi sen puolesta, mihin uskoo, sekä aseistakieltäytyminen. Nykylääketieteen käsitysten mukaan verensiirtoon ei liity mitään mystistä, ja siten Jehovan Todistajat olisivat "tieteelliseltä kannalta erehtyneet". Toisaalta taas jokainen ihminen on täysin ainutlaatuinen biologinen yksikkö -alkaen aina perimästä, ja päätyen siten myös yksilölliseen solujen hienorakenteeseen- jolta kannalta ei olisikaan mahdotonta, että veren ainekset heijastaisivat ihmisen sielullisuutta; ihmiselimestön tiedetään hylkivän eriasteisesti vieraita kudoksia. Tältä mikrobiologiselta kannalta Jehovan Todistajat olisivat kenties vähemmän erehtyneet kuin asia näyttäisi asiaa rationaalisesti tarkasteltaessa (ja jos hienot erot aineen rakenteessa eivät mitään merkitse, niin todellisia, merkityksen tasolla operoivia eroja ei voi olla myöskään makrotasolla).

Jehovan Todistajien yhteisöissä jäsenille sanotaan, mitä heidän tulee tehdä, ja millaiset teot ovat oikeita tekoja - ja näitä ohjeita heitä ympäröivät yhteiskunnat eivät noudata, ja eivät toimisi niiden mukaan sittenkään, jos onnistuisivat kieltämään Jehovan Todistajilta uskonnon harjoittamisen kokonaan. Tietokoneistetun yhteiskunnan kyky antaa uskonnollisia elämäntapaohjeita on ehkä kaikkein heikoin. Yhteiskunnallisen lain (*Jure Humane*) olemus on sellainen, että se kuvaa seuraamuksia, ja jotakin lakia sovelletaan yleensä vasta sitten kun on tapahtunut vahinkoja, tai on tehty kiellettyjä tekoja, joita on pyritty ennakoimaan lakia laadittaessa - mutta yhteiskunnallinen laki ei sano, että jotakin ei saisi tehdä, vaan sanoo vain sen, miten menetellään, jos sääntöä rikotaan. Missään laissa ei sanota esimerkiksi, ettei saa tappaa, vaan tällaisissa kohdin sanotaan se, millaisia rangaistuksia tästä milloinkin saa - vaikka kielto onkin lakiin sisäänrakennettuna. Uskontojen piirissä tällaisia kieltoja lausutaan, ja ne ovat Jumalan asettamia (*Jure Divine*), ja niissä on sisäänrakennettuna muitakin kieltoja, joita ei kuitenkaan täsmennetä erikseen. Tappamisen asemesta ihmisen pitää suojella ja auttaa lähimmäisiään, ja yrittää tehdä sitä, mitä toivoisi itsellekin tehtävän.

Palataksemme jehovan todistajiin, voimme kuvata tässä kohdin vain eräitä lausumattomien ja

sisäänrakennettujen sääntöjen seuraamuksia, mutta emme sitä, joka säännöt on asettanut, tai esittänyt tiettyjä toiveita. lausumattomat kiellot tarkoittavat esimerkiksi sitä, ettei upotuskasteelle hyväksyttyä tupakoivia, - juopottelevia, - ja epäsiiveillisesti eläviä - minkä määrittelee kuitenkin viimekädessä aina lähiyhteisö - eli sen, ketkä lähimmäisistä ovat poikenneet toivotulta tieltä. Toisaalta myös jehovan todistajia ympäröivät muut yhteisöt, ja yhteiskunta, joiden suhteen todistajat eivät voi paljoakaan, koska muu osa yhteiskuntaa sisältää tällaista ei-toivottua käyttäytymistä paljonkin - yhteiskunta ei mitenkään kiellä juopottelua, tai epäsiiveyttä, ja yleensä se myös kontrolloi niitä ponnottomasti. Tästä syystä todistajien yhteisö - ja sen kautta heidän omaksumansa oppirakennelma "sanoo" jäsenilleen tavallaan sen, mistä pitää pidättäytyä, ja se on eräs yhteisön tehtävä. Tavallaan todistajat hyväksyvät tässä sen "ohjeen", että mainittu käyttäytyminen on väärin, vaikka mitään erityistä sääntöä ei olisikaan asetettuna, ja erikseen sanottuna jossakin.

Todistajat eivät myöskään osallistu politiikkaan, ja he eivät suorita asepalvelusta, vaikka ympäröivässä yhteiskunnassa näin yleisesti tehdäänkin. Tämän ajattelun tausta on selvä, koska jos he näin tekisivät, he asettuivat pahan palvelukseen, ja he tukisivat yhteiskuntaa, joka on valinnut väärän tien. Kuitenkin melkein mikä tahansa kannanotto yhteiskuntaan on sen itsensä kannalta poliittinen mielipide, ja yhteiskunnat pitää itseään mielellään korkeimpana auktoriteettina - ja on siten aina ristiriidassa minkä tahansa uskonnollisen tulkinnan kanssa. Jos yhteiskunnat onnistuisivat hävittämään todistajien yhteisöt maailmasta, jatkaisivat yhteiskunnat täsmälleen sillä samalla tiellä, jolla ne ovat nyt.

Siten uskonto ja sen muodot eivät edes yleisenä mallinakaan ole tiedon asioita, tai sellaiselta kannalta vääräksi tai oikeiksi osoitettavissa. Erityisesti silloin, kun jonkin uskonnollisen liikkeen piirissä tehdään ennustuksia tulevaisuudesta (ks. Adventits; ennustus maailmanlopun ajoittumisesta vuoteen 1843, ks. Mormons; tuhatvuotisen valtakunnan tuleminen vuonna 1930, jne.) eivät epäonnistuessaan merkitse samaa kuin tieteellisten ennusteiden virheellisyys. Useimmiten uskonnollisten liikkeiden piirissä tehdyt ennustukset ovat ylimalkaisia, mikä tieteellisen tietämyksen kannalta olisi merkityksetöntä ennustamista.

Kuitenkin tällaisten uskonnon piirissä harrastettujen ennusteiden alkuperäiset esittämisajankohdat ajoittuvat tuhansien vuosien taakse, ja ne on tallennettu pyhiin kirjoihin. Kyse on jälleen pyhien kirjojen tulkinnasta, millaisia tieteellisellä tiedolla ei edes ole olemassa. Ei ole yhtään dokumenttia, joka olisi ajallisesti yhtä vanha, jolle sitten tieteellisen tiedon ennusteet voitaisiin juontaa, ja siten tieteessä on kyse on erilaisesta tietämisestä kuin mitä uskonnon piirissä vallitseva tietäminen: ihminen ei tiedä ennustettavia asioita omasta ponnistuksestaan, vaan siksi, että ne on hänelle ilmoitettu. Tieteelliselle tiedolle tyypillistä on se, että sen hyväksymät todet asiat ovat eri aikoina erilaisia, mikä tekee tieteellisestä tiedosta suhteellista, mutta ei parempaa tai huonompaa kuin uskontojen ilmoittamista seikoista. Ongelmana on vain se, että tieteellinen tieto ei pyri sisältämään eettisiä ja moraalisia Aspekteja; se pyrkii arvovapauteen ja sen kaltaiseen objektiivisuuteen, mihin uskonnollinen tieto ei pyri.

Kun Baha'i -uskonnossa (cf. Baha'i) kerrotaan maailman ykseytyvän kehityksen saavuttaessa päätepisteensä, tai Christadelphians (cf. Christadelphians) -opetuslasten ennustaessa Kristuksen ottavan konkreettisesti haltuunsa Davidin valtaistuimen ja kuolleiden nousevan viimeisenä päivänä haudoista fyysisessä ruumiissaan, tai Montanistien (cf. Montanism) kertoessa Kristuksen laskeutuvan maan päälle ihmisten täytyttyä riittävässä määrin Pyhällä Hengellä, niin tällöin ei kerrota mitään ennusteen tarkasta toteutumisaikataulusta. Montanistien tapauksessa ennuste voisi toteutua periaatteessa milloin tahansa, ja Baha'i -uskonnon ennustuksen tapauksessa ei missään tapauksessa ennen kuin kaukaisessa tulevaisuudessa; toteutumisaikataulun tarkkuus merkitsee kummassakin tapauksessa erilaisia asioita, mutta tiettyssä mielessä ne ovat äärimmäisen tarkkoja kumpikin loogiselta kannalta; että kaikilla kehityksillä on päätepisteensä. Jos Montanistien asettama ehto täyttyy (riittävän moni ihminen täyttyy Pyhällä Hengellä kristinuskon käsittämässä mielessä), niin Kristus todella laskeutuu, koska hengellä täyttyneet häntä kollektiivisena keskittymänä odottavat.

Jos maailmantapahtuminen saavuttaa päätepisteensä, niin kaikki yhdistyy; vaikka kaikki päätyisikin äärimäiseen differentioitumisen tilaan, niin tämä tila olisi yhdistävänä tekijänä kehityksen päätyttyä, eli tietty rakenteellinen homogeenisuus. Ajateltakoon tässä sellaista maailmankaikkeutta, jossa aika-tapahtuminen loppuisi kaiken hajaannukseen, ja silleen jääneisyyteen, niin tällainen tila indisoisi sitä, ettei paluuta integraatioon enää olisi. Jos taas maailmankaikkeus kuroutuisi yhteen, lähes matemaattiseen

pisteeseen, ja jäisi sellaiseen tilaansa, niin se merkitsisi todellista loppua, kuten myöskin kaiken yhdistyneisyyttä. Hindukosmologian (cf. Hinduism) mukaan kumpikaan näistä vaihtoehdoista ei olisi tosi, koska differentiaation ja integraation välillä vallitsisi jatkuva aaltoliike sekä lyhyiden värähtelyjen, että pitkien tapahtuma-aaltojen kohdalla.

1.15. Käsiteanalyysin ja loogisen todistuvuuden keinot

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Vaikka todellisuus ei olisikaan uskontoilmiöiden kohdalla lineaarinen, kehämäinen tai syklinen, niin informaationsiirron kannalta se joskus sellaisena kuvataan, että siihen saataisiin ilmaisullista selkeyttä. Siten esimerkiksi kristinuskon piirissä esitettäessä Isän, Pojan ja Pyhän Hengen (cf. Trinity) välistä suhdetta tasasivuisen kolmion kuvaimella ei kuvata elementtien välistä todellista ja luonteeltaan elimellistä suhdetta, jonka syvintä luonnetta ei kuvata, ja jota voidaan siten sanoa mystiseksi (cf. Mysticism).

Ihminen voi käyttää loogisen todistamisen ketjuja Jumalan olemassaolon osoittamiseen, kuten myös todistaakseen, ettei Jumalaa ole, ja ihminen voi myös kuvata tässä yhteydessä sellaisia tapahtumia, joiden todistajana ei ole ollut kukaan Jumalaa itseään lukuunottamatta, kuten maailman luomista (cf. Creation), tai sen kehkeytymistä satunnaisesti ilman Jumalaa. Kaikki tällainen todistaminen on kuitenkin jo empiirisen kartoitettavuuden ulottumattomissa suurimmalta osin, sillä perin vähän ihmisellä on kokemusta koko kosmoksesta ja sen kaikista ilmiöistä, ja itse tämäntapainen todistuvuuskin voi olla varsin paikallinen ilmiö. Ja ennen kaikkea: se perusta, jolla itse tulkittavuudeksi tuleminen ja todistuvuus lepäävät saattaa jäädä tiedostamattomaksi.

Jumalan olemassaolon puolesta meillä on **J.C.A. Gaskinin** (1) mukaan tavoitettavissa ainakin seuraavat, helposti todennettavat seikat siinä olemisessamme, jota voisimme kutsua empiiriaksi:

Käsitys korkeimman olemassaolosta

Meillä on perustavanlaatuinen käsitys korkeimman todesta olemassaolosta, niin kuin me voimme sellaisen tavata esimerkiksi Juutalaisuudessa (cf. judaism), Kristinuskossa (cf. Christianity) ja Islaminuskossa (cf. Islam) niiden piirissä normaaleiksi koetuissa kielenkäytöissä ja riiteissä.

Argumentaation mahdollisuus

Tällöin meidän on, mitä ilmeisimmin, mahdollista esittää kielellisten kontekstien puitteissa argumentaatiota, joko puolesta tai vastaan (erilaisin intra- ja interrelaatio-asetelmin) niin, että voimme tutkia todistuvuutta ainakin uskontosisältöjen kannalta niin, että todistavuuden yleisiä ja hyväksytyjä periaatteita ei rikota.

(1) (**Gaskin, J.C.A.** , *The Quest for Eternity: An Outline of the Philosophy of Religion* , p. 10, 1984)

Kaikissa uskonnoissa on tiettyjä kosmisia (ja yksilöllisiä) elementtejä, joten sellaiset termit, kuten persoonius ja kollektiivius eivät ole sillä tavoin uskontojen tavaramerkkejä kuin saattaisi ehkä kuvitella: esimerkiksi Kristinuskon persoonallinen luonne on ainoastaan eräs sen ominaispiirteistä, kuten kollektiivius on puolestaan Islaminuskon eräs olemuspiirre ; kumpikaan uskonto ei saata sulkea toista ulkopuolelleen mahdollisessa argumentaatiossa tässä suhteessa. Voidaan sanoa, että Islaminusko on kollektiiviuudessaan joissakin kohdin kosmisempi kuin Kristinuskko mutta lienee tosi, että molemmissa uskonnoissa on elementtejä, jotka saattavat ne ikään kuin leikkaamaan läpi sen ajan ja avaruuden, jossa ihmiset elämineen riippuvat -ja johon he niin perin lujasti ovat sidotut. Uskontojen mahdollinen primitiivisyyskään (niin kuin me olemme joitakin uskontoja halukkaat kuvaamaan) ei välttämättä

merkitse vähempää persooniutta suhteessa niihin uskomisen muotoihin, joita pidämme ikään kuin kehittyneempinä.

Kosminen olentokaan, niin kuin se esimerkiksi Kristinuskon traditiossa esitetään olevaksi, ei välttämättä ole sillä tavoin kaikkivaltias, kuten tuollaisen olennon voisi kuvitella, tai toivoa olevan. **J.C. A. Gaskinin** (1) mukaan jo **Kirkkoisä Augustinus** (Fathers of Church) suoritti loogisen analyysin koskien pahan olemassaolon ongelmaa hyvän korkeimman luomassa ja mahdollisesti kontrolloimassakin Maailmassa, ja päätyi siihen, että ihmisellä on vapaa tahto moraalisisissa valinnoissaan:

Joko Jumala tahtoi pahaa tai Hän ei tahtonut pahaa

Jos Jumala tahtoi pahaa niin Hän ei ole hyvä

Jos Jumala tahtoi hyvää niin Hän ei ole kaikkivaltias, koska Hän ei kyennyt estämään sitä, että maailmassa tulisi esiintymään myös pahaa

Paha on ihmisen ansiota, eikä Jumalan luomaa; tällöin tästä seuraa:

Jumalan olisi tullut tietää että ihmiset tulevat tekemään pahaa; ja jos hän tämän tietää, niin:

Miksi Hän ei antaisi ihmiselle vapaata tahtoa valita joko hyvän tai pahan välillä.

(1) (**Gaskin, J.C.A.** , *The Quest for Eternity: An Outline of the Philosophy of Religion* , 1984)

Augustinus päätyi jatkopäätelmissään ns. Predestinaatio-oppiin (Predestination; cf. Reformed Churches, **Jean Calvin**), jonka mukaan ihmiset (väärien) valintojensa ja ymmärtämättömyksiensä kautta aiheuttavat sen että osa ihmisistä tulee välttämättä joutumaan kadotukseen - ja heistä vähäisempi osa pääsemään taivaaseen; se on luomisessa (cf. Creation) säätynyt asiain tila, jota Jumala ei voi muuttaa. **Augustinuksen** johtopäätöksiin voi päätyä (sitien) matematiikan ja logiikan keinoin.

Erilaisiin tuloksiin päädyttäisiin otaksuttaessa Jumalan olevan riippumaton senkaltaisista kahlitsevistä logiikoista, joille inhimillinen ymmärtäminen pitkälti rakentuu, tai senkaltaisista matematiikoista, joiden avulla ihminen konstruoi tietämyksensä tukirakenteita ja joiden avulla hän tietoaan luo. Kun Raamatussa puhutaan monessakin kohden Israelista valittuna kansana, indikoi tämä siihen, että Jumalalla on erityissuunnitelmia ihmiskunnan kehityksen suhteen, jossa hän on määrittänyt tietyn ihmisryhmän muita edullisempaan asemaan yksilöiden moraalisisista valinnoista riippumatta, ja sama pätee myös Apokalyptiikkaan (cf. Apokalypsis), jonka mukaan kehitys päättyy kaaokseen ja kärsimykseen riippumatta siitä, keitä tiettyjä persoonia lopun ajalla sattuu elämään.

Kristityn ei ole lupa asettaa tällaisia kehityskulkuja eettisesti kyseenalaisiksi, mitä ne kuitenkin puolueettomassa tarkastelussa ovat. Gnostilaiset (cf. Gnosticism) tulkinat siitä, että maailman on luonut langennut Demiurgi, näyttäisi asettavan maailman kehityksen riippumattomaksi ihmisten ponnisteluista, ja Jumalan rooliksi Hengen pelastamisen luodusta maailmasta materian kahleista taivaaseen.

Uskontoihin kytkeytyvä Kvasi-empiria liittyy käsitteiden monikerroksiseen maailmaan, jossa -atomistisesti tarkastellen - alinna on kenties ilmaisuun käytettyjen foneemien (Foneemi: kirjallisessa muodossa yksittäisten kirjainten muodostama joukko) ja morfeemien yhdessä muodostama todellisuus pohja (Morfeemi: kirjallisessa ilmaisussa pienempien ilmaisullisten osien joukko), josta todellisuus pohjasta eri kielet ovat syntesoitavissa, ja joista kielellisten Maailmojen voi ajatella kehkeytyvän. Ta voisiko tässäkin tapauksessa puhua siitä, että kielellisten Maailmojen elementaaritaso voidaan tälläkin tavalla hahmottaa.

Myös uskonnollisten käsitteiden voisi ajatella muodostavan toisaalta topologiaa asettumisten mahdollisuuksia ja geometrisia ilmaisun muotoja; Maailmojen osalta voitaisiin viitata luotuihin pikemminkin kielen perustaviin valinnaisiin topografisiin suhteisiin, eikä niiden geometrisesti itsensä mielekkäillä lauseilla ilmaisevaan muotoon. Käsitteiden geometria viittaa tässä yhteydessä "jotakin yleisesti merkitsevään muotoon", ja sisältää eritasoisia symboleja, joiden muodostamisen logiikat kiteytyvät yhdeksi selitteistöksi formaaliselta kannalta katsoen. Semanttiselta kannalta taas samatkin logiikat voivat toimia useiden erilaisten symbolien rakenneosina.

Tässä piilee käytettyjen käsitteiden hyvyys ja heikkous, sillä sanallisten käsitteiden geometria voi ilmaista analyttisessä tarkastelussa ainoastaan niiden välisiä loogisia suhteita, eikä sisällä viitteitä siitä, mihin käsitteet pohjautuvat, tai onko niillä minkäänlaista reaalipohjaa. Voisi ajatella, että käsitteiden geometria voisi ilmentää itsensä vain eräänlaisena rautalankamallina, ja ilman niistä luotujen objektien pinnan rakennekuvausta viitata mihin tahansa symbolien järjestelmään.

Pinnan rakennekuvaus konstruotaisiin identifioimaan symboli niin, että se voisi asettua rooliuteen muiden symbolien kanssa. Kun tällainen pinnan kuvauksen spesifikaatio on kerran luotu, on symbolia sen jälkeen mahdollista käsitellä omana yksikkönään melkein missä tahansa merkityksellisessä kontekstissaan ja antaa sille useitakin erilaisia rooleja. Tämä tulkinta vastaa **C.S. Peircen** käsitystä siitä hyvän symbolin ominaisuudesta, että se voi asettua merkitsemään joitakin asioita ja omata kykyä runsaaseen Interferenssiin; symboliin on pinnan rakennekuvauksen kautta liittynyt tartuntapintoja, tai toisen tulkinnan mukaan ihmisen on konstruotava tarkoituksenmukaisilla tartuntapinnoilla varustettuja ja tietyillä pintarakenteilla varustettuja symboleja, jotta hän voisi ilmaista sen, mikä on jo aktuaalisesti olemassaollutta tai potentiaalisesti olemassaoloon tulevaa. Oleellisinta tällöin on tietenkin käsitteen topologiset ominaisuudet, eikä niinkään sen geometria, sillä topologinen muovautuvuus mahdollistaa tartuntapintojen monilukuisuuden.

Käsitteillä voidaan operoida ikään kuin ne olisivat eräänlaisia blokkeja, jotka tunnistetaan niiden erityisestä pintamuodosta käsin, ja joiden olennaisimpana piirteenä ovat ne käyttötavat joihin ne liittyvät. Pinnan rakennekuvaus peilautuu siten kielen käsitteiden käytön sosiaaliseen Maailmaan, ja niiden geometria taas kielen yksittäisten elementtien muodostamaan atomaariseen todellisuuspohjaan, millä tarkoitan sitä, että käsitteitä voidaan myös kuvata geometrinen rakenteena, jossa tietyt tartuntapinnat ovat kytkeytyneet toisiin, tiettyihin tartuntapintoihin, ja muut, inaktiiviset tartuntapinnat jätetään huomiotta.

Kristinuskon käsitteistön sisällä on siten mahdollista täysin loogisen pätevästi sanoa, että viini muuttuu konkreettisesti Kristuksen vereksi, vaikka se olisi visuaaliselta kannalta edelleen viinin näköistä, ja fysikaalisin mittauksin viiniksi todennettavissa (cf. Transsubstantion). Tämä perustuu siihen, että pinnan atomaarisella rakennekuvauksella voidaan viitata toiseen, ja siitä kolmanteen annetulla tavalla ilman, että merkityssuhde häiriintyisi. Uusi, muodostettu blokki voi tarkoittaa jotakin riippumatta siitä tavasta, jolla se on luotu -kunhan se on spesifioitu tiettyyn viittauksellisuuteensa.

Kielen sosiaalisen elämän kautta voidaan toimia ikään kuin riippumatta geometriasta, koska kielen sosiaalisessa Maailmassa voidaan syntesoida erilaisista pinnan rakennekuvauksista koostumia, jotka spesifioituvat liittymistensä kautta uudella tavalla. Kielen sosiaalinen elämä ei viittaa siinä käytettyjen symbolien mielekkyyteen, tarkkuuteen tai monimuotoisuuteen millään tavoin, koska tärkeimpänä tekijänä on funktionaalisuus, joka voi tarkoittaa toimintakykyä missä tahansa tarkoitushakuisuudessa. Siten kielen sosiaalinen elämä voi kuvastaa mielettämyyttä ja harhaa, koska keskeisintä ei ole muu kuin suhteellinen totuudellisuus, ja monet uskontojen käyttämistä kielenkäytöistä ovat tällaisia.

Pyhässä aktissa (Holy Act) ei ole mahdollista, että tällaisella funktionaalisella synteessä luotu käsitteiden suhde olisi epätosi, sillä se on tosia siksi, ettei sen oleteta kuuluvan, tai sisältyvän muihin Maailmoin, tai olevan riippuvaisia asioiden geometrisesta itsensä ilmaisevuuden muodosta. Tämän vuoksi uskonnollinen todistaminen, kuten ei muukaan todistaminen, mikäli sitä harrastetaan, ei tarvitse minkäänlaista foneemis-morfeemista dataa tuekseen tullakseen todistetuksi, mikä taas ei olisi mahdollista visuaalisessa ilmaisussa, jossa ainakin olennaisten kuvan elementtien on oltava läsnä, jotta kuva merkitsisi yhtään mitään, tai voisi tulla tulkituksi. Esimerkiksi termi Pyhä (cf. Holy) on ennenkaikkea sanallinen ilmaisu, mikä ei tarkoita sitä, ettei ilmaisusta voitaisi sanoa mitään, vaan sitä, että Pyhyys ei ole riippuvaista siitä, mitä sitä koskien sanotaan. Samoin kuin Jumalan kaikkivaltius ei vähene ihmisten sitä sanallisesti kuvatessa. Jokin kuvallinen ilmaisu voidaan Pyhittää, kuten Ikoni, mutta se ei omaa tätä ominaisuutta ennen sanallisesti annettua määritystä.

Tapa esittää visuaalista kuvaa ei lisää informaatiota siihen, mitä käsitteiden suhteet ilmaisevat. Esimerkiksi Kristuksen kuva on mahdollista esittää äärimmäisen naturalistisesti tai äärimmäisen abstraktein ja pelkistetyin viivoin; abstraktisestikaan ilmaistuna kuva ei anna yhtään täydennystä käsitekompositioon, jossa ilmaistaan Hänen olevan Vapahtajan ja Messiaan (cf. Messiah). Mainitut

sanalliset ilmaisut kytkeytyvät toisiinsa käsitteellisesti, mutta eivät mahdollisesti ole ilmaistavissa graafisena piirroksena millään tavalla. Siten jos tuhotaan se, mikä on visuaalisesti nähtävissä, ei välttämättä vaikuta mitenkään näkemykseen, joka voidaan ilmaista käsitesuhteina.

Käsitteiden järjestelmä ei uskonnossa kuitenkaan sinällään riittäisi, sillä uskonto perustuu sille, että käsitteiden komposition ilmaisemaan asiintilaan uskotaan. Juutalaisten synagogien polttaminen ja tuhoaminen natsien toimesta vaikutti uskonnollisen maailman visuaaliseen ilmaisukenttään, mutta ei Juutalaisuskon (cf. Judaism) opinkappalten käsitteistöön, eikä siihen, että sitä pidettiin totena. Näkemys asioiden tilaan voi uskontojen piirissä olla niin syvä ja vahva, että ihmiset sen vuoksi tekevät useitakin havaittavia asioita, kuten Mormonit (cf. Mormons) muuttaessaan Ison Suolajärven tienoille uskonsa vuoksi. Tämä tulisi huomioida nykypäivän maailmassa, mikäli pyritään esimerkiksi ottamaan sellaisia alueita sotilaalliseen ja poliittiseen hallintaan, joissa ihmisillä ei näytä olevan mitään muuta kuin uskonsa, ja elinympäristön olevan täynnä kurjuutta -länsimaisesta perspektiivistä. Asioiden visuaalisen ilmaisullisen kentän ei saisi antaa johtaa harhaan.

Periaatteessa uskomisen selittää ensisijassa uskontojen välisiä eroja, sillä käsitteiden väliset suhteutumat usein muistuttavat toisiaan loogiselta rakenlteeltaan, kuten sisältöjen visuaaliset ilmaisukeinotkin voivat näyttää lähes samanlaisilta. Yhdessä tapauksessa uskotaan tietynlaiseen, ja tietyllä tavoin painottuneeseen käsitteiden konfiguraatioon ilmaisemaan asian tilaan, ja toisessa taas toisenlaiseen; erilaisiksi käsitteiden tulkintaa ei tee niiden looginen rakenne, vaan se, että uskotaan tiettyihin konfiguraatioihin, ja toisiin ei uskota. Tämä ei ole ristiriidassa sen kanssa, mitä sanoin käsitteiden välisten synteettisten suhteiden esisijaisuudesta niiden visuaaliseen ilmaisuun nähden, sillä yhdessä tapauksessa käsitteet asetetaan yhdenlaisiksi seurannoiksi, ja toisessa tapauksessa toisenlaisiksi. Kuva ilmaisee todellisuudessa vain sen, mitä sen sanotaan ilmaisevan tietyn uskonnollisen tradition piirissä, ja tämä on tarkalleen ottaen kaikki se, mitä jokin tietty kuva siinä ylipäättään ilmaisee.

Tarkoitin tällä sitä, että esimerkiksi jostakin toisesta uskonnollisesta traditiosta käsin kuvalle ei voida asettaa tarkempia merkityksiä, tai sitä kyseenalaistaa, sillä kuvan ainut todellinen merkitys Pyhänä esineenä liittyy siihen traditioon ja sen kielenkäyttöön, jonka piirissä kuva on luotu. Tästä syystä me emme voi kyseenalaistaa esimerkiksi Ortodoksisen Kirkon (cf. Orthodox Church) käyttämien Ikonien Pyhyttä, sillä niiden ainut todellinen merkitys liittyy Ortodoksiseen Kirkkoon ja yleisemmin Katolisen Kirkon (cf. Catholicism) pyhäinkuvan käytön perinteeseen.

Kun ihmiset ovat sanallisesti kuvanneet Luomista (cf. Creation) he ovat käyttäneet siinä vaikuttaneiden voimien niminä tiettyjä jumalallisten elementtien kuvaimia; ne eivät ole esimerkiksi fysiikan kuvaamien suureiden kaltaisia. Se, mikä tekee edellämämainitun seikan vaikeaksi käsittää on se, että fysiikan käsitteet ovat epälineaarissa suhteessa toisiinsa; Maailman luomisesta ei seuraa lineaarista kehityskulkua ajallis-avaruudellisesti kaiken loppuun, vaikka kehityskulku kuvattaisiinkin käsitteellisellä syy-seurannolla, sillä fysiikan suureet eivät ole tapahtumien koordinaattoreita tai niiden alkuehtojen luoja. Fysiikassa voisi ajatella, että tietty tila johtaa toiseen n-ulotteisessa avaruudessa epälinearisina juontumoina niin, että sitä selittävät tietyt jos-niin -rakenteet. Vanhoissa Luomiskertomuksissa maailmankaikkeuden loivat jumalalliset voimat, jotka toimivat tapahtumien ohjaavana rakenteena, ja joidenkin uskonnollisten Kosmologioiden mukaan toimivat sellaisina yhä. Niitä eivät kahlitse mitkään ennako-ehdot, eli ne eivät ole sidottuja ennalta vallitseviin konteksteihin, jotka olisivat niille "Jos", jonka vuoksi niiden olisi ollut meneteltävä "Niin".

Luotu, ja progressiivisesti kehittyvä Maailma eroaa siten olennaisesti automaarisesta ja ikuisesta todellisuuspohjasta, jossa hajautunut aines " *sataa jatkuvasti takaisin määrittelemättömään perusainekseen* "; siten mikään luoduksi tullut ei takaudu entropistisesti atomistiseen lähtökohtaansa esimerkiksi jonkin fysiikalle tyypillisen prinssiipin perusteella, vaan luoduilla on jopa mahdollisuus uudelleensyntymiseen (Reincarnation). Luodut olennot eivät häviä siksi, että ne ovat Henkeä, mikä eroaa aineesta, joka on pelkkää lumetta ja harhaa, ja usein juuri sitä, mitä vastaan tulee taistella. Se, miten eri uskonnoissa on käsitelty Uudelleensyntymän (Reincarnation) tai jumaluuden alaslaskeutumisen (Incarnation) luonnetta, eivät eroa tässä mielessä oleellisesti toisistaan. Luodun Maailman olennot omaavat lähes kaikissa kuolemattoman sielun, jonka ominaisuuden kautta ne liittyvät Luojaansa.

Luodussa Maailmassa on mahdollista vedostaa eläväksi aiempia tapahtumakokonaisuuksia, kuten esimerkiksi elettyjä ihmiselämiä esimerkiksi Viimeistä Tuomiota (cf. Eschalion) varten, koska ne eräin ehdoin ovat jatkuvasti tallentuvana perintönä Maailmassa, joka silti voi tuottaa jatkuvasti uusia elämänmuotoja, jotka poikkeavat kaikesta niitä edeltäneestä.

Useimmat uskonnot ovat syntyneet jonkun henkilön voimakkaiden sisäisten näkemysten pohjalta, jotka on sittemmin mahdollisesti jäsenneily tarkemmin; tällaiset syvät kokemukset ovat tavattoman harvinaisia, ja tavanomaisimmin esiintyneistä kokemuksista vain harvat vakuuttavat syvästi riittävän monia niitä kokemattomaksi jääviä ihmisiä kokemuksen aitoudesta.

Maailmanuskontojen syntyä ei voida selittää pelkästään tutkimalla niiden uskonnollisten käsitteiden välisiä yhteyksiä, ja suorittamalla niistä lukuisia merkitysanalyysyjä, ellei huomioida uskonnollisia kannanottoja todellisuuden luonteeseen, mistä viimekädessä juontuvat kaikki myöhemmät selitykset. Toisaalta valtaosa uskovista ei edes kykenisi vakuuttamaan uskostaan reflektion avulla, koska eivät kykene minkäänlaiseen uskonnollisten käsitteiden analyysiin. Asia on pikemminkin niin, että tavallinen uskova saa vasta vähän vartuttuaan tämätapaista tietoa uskontonsa käsitteistä, ja on jo ennen sitä pitänyt tiettyjä asiayhteyksiä tosina; tietyt käsitteyttyvät ovat olleet vaikeasti ymmärrettäviä, ja tietyt käsitteistä hämääriä, mutta niitä on pidetty sellaisinaanakin tosina, ja tällaisen tosiasiamäärityksen kautta ne on kyetty liittämään toisiinsa juuri sellaiseksi merkitysrakenteeksi, josta ei juurikaan päästä pidemmälle mahdollisen teologisen valmennuksen ja koulutuksen jälkeenkään.

1.16. Kaikkeuden henkinen tai materiaallinen luonne

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Esitän huomioita, jotka eivät perustu loogiseen analyysiin niinkään, vaan eräisiin havaintoihin. On mahdollista kokea tekevänsä hyvää mutta silti teot tuottavat impulsseja, joiden suuntaa voi arvioida yleisestikin pahaksi; ei ole mahdollista vastata tekojensa kerrannaisseuraamuksista tai hahmottaa aina tekojensa liittyvyyttä toisiin, tekoja ohjaaviin intresseihin (voi olla viaton jopa ajalle epäadekvaatin tajunnallisuutensa vuoksi, kuten olla samasta syystä myös tuomittu ajalle raskaimpien syiden perusteella). On siis mahdollista joutua (eri syistä johtuen) omien- ja kanssaihminen tuottamien impulssivaikutusten ristikenttään, jossa vilpittömät teko-yrityksetkin ovat välttämättä pahoja.

Tosin lainlaatijatkin ovat tämän havainneet varhaisempina aikoina ja kiteyttäneet syyllisyyden siin, että rikollinen aikomus on raskauttava asianhaara, millä on haluttu viitata siihen, ettei ihminen voi aina kantaa täyttä vastuuta, vaikka hänen tekonsa pahoja olisivatkin. Havaintojeni mukaan maapallon eri alueilla vallitsee fundamentaalisesti toisistaan poikkeavia aikoja ja olosuhteita, joissa tekoja arvioidaan (pelkästään) suhteessa kuhunkin aikaan tai tilanteeseen. Mikä maapallon ajoista, ja millaiset tilanteet tarjoavat adekvaateimman ja universaaleimman mittapuun hyvälle ja pahalle?

J.C.A. Gaskin (1) esittää kysymyksiä (koskien kaikkeuden olemassaolon ymmärtämistä) joissa hän huomioi kosmisen älyn olemassaolon (toden) mahdollisuuden - ja uskonelämän suuntautumisten kohteen mahdollisen elävän ja toden olemassaolon niin ikään:

Kosmisen älyn kontrolli

Onko kaikkeuden helpommin ymmärrettävissä jumaluskon kautta nähtynä joko kosmisen älyn kontrolloimana, tai sen heijastumona, vaiko ateismin kautta niin että maailmassa ei vaikuttaisi minkäänlaista kosmista älyä (jolloin ihminen olisi, tietyllä tavalla, tavattoman yksin ja lähes täydellisesti itsensä varassa niin yksilöytymänä kuin yhteisöllisinä olentoitumoinakin, ympärillään kylmä kauseliteettien todellisuus, jotka vihaa tai rakkautta tuntematta kerran lakaisevat ihmislajin unohdukseen, josta hän kerran, onnekkaan sattuman vuoksi, nousi tajuavaksi oleneksi).

Kosmisen älyn personifikaatio

Onko kosmisen älyn ylipäättään mahdollista personifioitua esimerkiksi sellaisina henkilöinä, kuten Abraham, Jeesus ja Muhammed.

Onko kosminen äly fiktio

Mikäli on niin, että kosmisen älyn olemassaolo on pelkkä fiktio, kuten älyn mahdollisuus personifioitua inhimillisessä hahmossa, niin olisiko lainkaan mahdollista, että usko voisi suuntautua sellaisiin eläviin asioihin tai asiain tiloihin, jotka toisaalta ovat ihmiskatseelta iäksi kätkeytyt, ja joihin toisaalta voidaan saada elävä kokemusyhteys. Onko minkään uskon mahdollista tavoittaa sellaista kosmista älyä, joka sisältää kaiken, ja jonka eräs hitu ihminen on. mikäli taas olisi niin, että kosminen äly todettaisiin olemassaolevaksi, mutta sellaisena, että se olisi äärimmäisen persoonaton ja minkäänlaiseen persoonalliseen kommunikaatioon kykenemätön niin ikään, ja siten suhteellisen piittaamaton ihmisestä, niin millä kielellä sitä olisi kuvaaminen, ja mitä ihmisellä olisi lopultakaan sen kanssa tekemistä muutoin kuin tapauksissa, joissa ihmisen omat, hetkelliset edut, olisivat kyseessä.

(1) (**Gaskin, J.C.A.** , *The Quest for Eternity: An Outline of the Philosophy of Religion* , p. 14, 1984)

Uskontojen sisäisen kielen ja uskontojen olemusta kommentoivien tarkkailijain kielten välillä on aina ollut tiettyä ristiriitaa, mitä tulee merkityksenmääriytymiin. Tämä seikka on aina aiheuttanut käsitteellisiä ristiriitoja - ja tätä seikkaa **J.C.A. Gaskin** lienee tarkoittanut korostaessaan sitä, että argumentaation olisi tapahduttava uskontojen sisäisen kielen merkityksen määriytymisyhteydet huomioiden: ei ole olemassa mitään sellaista puolueetonta maaperää, josta käsin objektiviteetti ja objektiivisuus voitaisiin saavuttaa.

Monet filosofeista ovat todenneet tiedollisuksiimme sisältyvän runsaasti uskonomaisuuden elementtejä: emme saata mitenkään yksilöinä ja yhteisöjen jäseninä väistää sitä, että joudumme oppimaan ja vastaanottamaan sukupolvi sukupolven jälkeen sitä, mitä tiedoksi sanotaan niin, että olemme kyvyttömät kritisoimaan opetettuja tosiasiuksia millään tavoin; on vain uskominen, että se, mitä opimme, pitää todellakin paikkansa. Terävänäköisimmät keksivät vartuttuaan opitun olevan mahdollisesti keskeisiltä osinkin paikkansapitämätöntä - ja että aikaa ja voimia fundamentaaliseen, yleiseen muutokseen ei ole, ja että monetkaan korvat eivät kuule.

Jokin tietty, itsenäinen kirkko voi sanoa edustavansa esimerkiksi alkuperäistä kristillistä elämänmuotoa, ja perustavansa sille olemassaolonsa (cf. Pentecostal Churches), kun taas jokin pääsuuntauksista näyttää perustavan olemassaolonsa kansainväliseen, hierarkisesti rakentuneeseen byrokraatiaan, ja keskitettyyn hallintoon (cf. Catholicism). Joku kirkoista voi sisältää taas piirteitä useistakin pääsuuntauksista (cf. Mandaean; cf. Sikhs..), koska ne ovat syntyneet pääsuuntausten maantieteellisissä kohtauspaikoissa. Nämä kaikki ovat lineaarisia tapoja ymmärtää kirkkojen olemusta, joissa ajatellaan jokin yksiselitteinen ja lineaarisesti määriteltävissä oleva todellisuuden kuvain ja sille lineaarinen todellisuutensa.

On toinekin tapa ajatella uskon tai elämäntavan autenttisuutta, mikä perustuu tiettyyn kannanottoon, jonka pohjalta pyritään aitouteen ja autenttisuuteen.

1.17. Valtio, yhteiskunta ja maantieteelliset rajat

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Eräs seikka, mikä muodostaa uskonnosta yleensäkin voimakkaan vaikuttavan tekijän on se, että sellaisia yhteiskuntia, jotka rakentuvat poliittis-taloudellisten mekanismien lisäksi, tai ohella uskonnosta yhteiskuntien kantavina rakenteina, on hyvin vaikeaa tuhota (cf. Islam). Sellaisen, laajalle levinneen

pääuskonnon, kuten Islamin rooli muodostuu siten poliittisestikin tärkeäksi, koska sitä -ja sen vaikutusta ei voida hävittää, vaikka tuhottaisiinkin tietty valtio esimerkiksi sotilaallisina operaatioina. Valtioiden maantieteelliset rajat ovat siten vain karttakoordinaatiopisteiden välisiä viivoja, ja valtioiden todelliset rajat ulottuvat yhtä laajalle kuin uskontokunnan jäseniä on levinneenä eri seuduille.

Raamatussa, Uudessa Testamentissa (cf. New Testament) viitataan myös sentapaiseen Jumalan valtakuntaan, jonka rajat eivät määräydy valtiollisten rajojen mukaan. **Paavalin** kirjeissä tämä seikka valottuu selkeästi esimerkiksi kun hän määrittelee syntisyyden siksi tekijäksi, jonka suhteen ihmiset on lunastettu, ja jonka lunastajan tunnustamisella eri kansakunnat voivat liittyä Jumalan valtakuntaan. Synti ei kohdistu ja arvotu niinkään siihen yhteiskuntaan nähden, jossa ihminen elää, vaan se on nimenomaan rikos Jumalan Valtakuntaa vastaan.

Siten esimerkiksi Uuden Testamentin kertomus **Maria Magdalenasta** on kuvaus juuri senkaltaisesta rikoksesta, jolla tuo nainen, sekä hänen kivittäjänsä, vahingoittivat sieluaan (sillä kukaan asianosaisista ei ollut syytön); sielu taas on se media, jonka puhdistumisen kautta ihminen voi olla yhteydessä ja liittyä Jumalan valtakuntaan. Sieluaan vahingoittamalla **Maria** teki rikoksen, eikä rikkomalla tuonaikuisia moraalisäännöksiä. Sama vapauttamisen logiikka, mikä **Maria Magdalenan** tapauksessa toimi, vaikutti myös ryövärin vapauttamisessa ristillä, mikä maallisten tuomioistuinten mukaan olisi täysin käsittämätöntä, koska niissä tuomitaan tapahtuneen menneisyyden perusteella.

1.18. Eräs tutkimus fundamentaalisista kannanotoista todellisuuteen

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Tutkimuksen rakenne ja kulku

Ihmisen on mahdollista hahmottaa ympäröivää todellisuutta erilaisilla tavoilla, mikä riippuu mm. eräistä fundamentaalisista kannanotoista sen luonnetta koskien. **F.R. Kluckhohn** ja **F.L. Strodtbeck** käyttävät teoksessaan *Variations in Value Orientations* (1973) tällaista tutkimuksellista lähestymistapaa analysoidessaan Rimrockin alueella Yhdysvalloissa sikäläisiä pienyhteisöjä.

Tekijät otaksuvat, että monet tehdyistä tutkimuksista yhteiskunnissa vallitsevista arvojärjestelmistä ovat perustuneet dominoiville arvoille. Tulokseksi on saatu tällöin suhteellisen staattinen konseptio, johon tuotetaan elämää ja dynamiikkaa individuaalin ja idiosynkraattisen käyttäytymisen kautta. Se, että missä tahansa annetussa arvosysteemissä esiintyy yksilöllistä käyttäytymistä on varmaa, mutta meidän teorian mukaan suuri osa siitä, mitä pidetään yksilöllisenä käyttäytymisenä, voidaan tulkita eräinä hyvin järjestyneinä variantteina dominanteista malleista.

Toinen päädeduktiiväittä oli se, että erot arvo-orientoitumissysteemeissä sekä toisistaan selvästi erottuvissa kulttuureissa, että annetussa kulttuurissa, eivät ole absoluuttisia. Ne ovat sen sijaan tulkittavissa erilaisiksi arvovaraus-asetteluiksi koskien arvo-orientoitumiskomponentteja, jotka ovat yhteisiä kaikille kulttuureille.

Teoria postuloi myös muiden perusarvoille rakentuvien teoriain tapaan, että useimmat havaittavista paikannetuista ajattelu- ja toimintamalleista tulevat samanaikaisesti ilmaistuiksi kaikkien arvo-elementtien osalta. Erilaisista arvo-orientaatioista voi jokin vaikuttaa muita enemmän havainnoitavaan tiettyyn ja erityiseen käyttäytymismalliin, mutta ei ole tavallista, ettei yksikään niistä vaikuttaisi. Siitä seuraa se, että arvo-orientaatiojärjestelmiä tulisi tutkia huomioiden elementtien kongruenssi toisiinsa. Tämä on hyvin mutkikas tehtävä, koska arvoonasettaminen ei perustu yksinkertaisesti dominanttiin arvoon, jota

yksin huomioimalla asia selviäisi. Mutta kuinka mutkikkaaksi analyysi muodostuukin, on tärkeää arvioida kulttuurillisen- ja siinä sen erityisen sosiaalisen systeemin intergraation aste huomioiden kummankin estovaikutukset ja helpotteen mahdollisten muutosten suhteen.

Seuraavanlaiset vaihtoehdot ovat **Kluckhohnin** ja **Strodtbeckin** mukaan mahdollisia valittaessa arvo-orientaatiota:

Fig.I.1 Types of Rank-Order Patterns of Value Orientations

(RELATIONAL Orientation as Example)

Pure Rank-Order Types

Individualism over Collaterality over Lineality
Individualism over Lineality over Collaterality
Collaterality over Individualism over Lineality
Lineality over Collaterality over Individualism
Lineality over Individualism over Collaterality

Linked First Order Types

Individualism equals Collaterality over Lineality
Individualism equals Lineality over Collaterality
Collaterality equals Lineality over Individualism

Linked Second Order Types

Individualism over Collaterality equals Lineality
Lineality over Collaterality equals Individuality
Collaterality over Individualism equals Lineality

Nonordered Type

Individualism equals Lineality equals Collaterality

Teorian seuraava kehitysporras oli työstää esille kaikille yhteiskunnille tyypilliset kaksi yhteiskunnallisen differentiaation (Societal Differentiation) pääalajia. Ensimmäinen näistä liittyy tavanomaiseen alalajittamis-erotteluun paikallisuuden,- etnisyyden,- luokkaankuuluvuuden,- tai muiden erotettavissa olevien ryhmien suhteen. Toista tutkimuksen tekijät kutsuivat "käyttäytymisilmasto-erotteluksi" (behavior sphere differentiation), joka liittyy laajaan kategoriaan ja olennaisesti myöskin yhteiskuntien toimintaan.

Huomion keskipisteenä näitä määriteltäessä oli taloudellis-teknologisuuden, uskonnollisuuden, intellektuaalisuus-esteettisyyden, ja uutta luovan käyttäytymisen ilmastot. Vain vähän huomiota tutkimuksessa kiinnitettiin poliittiseen ilmastoon ja sen piirissä vallitseviin käyttäytymismuotoihin, ja sen yhteyksiin muihin "ilmastoihin".

Kulttuurienvälisessä vertailussa on odotettavaa, että vaihtelut alaryhmittymissä eroavat toisistaan tyypeittäin ja lukumäärinä, mutta ei ole olemassa yhteiskuntaa (vaikka se olisi kuinka homogeeninen hyvänsä), josta alaryhmä-erot täysin puuttuisivat. Jossain määrin erot ovat niin suuria, että käyttäytymisilmastojen interrelatiivisen suhteet ovat ongelmallisia; joissakin yhteiskunnissa ne ovat fuusioituneet keskenään niin, että niiden välinen erottelua näyttää työläältä. Mutta vaikka tällainen fuusiotendessi olisi kuinka vahva hyvänsä, niin on mahdollista määrittää ilmastot analyttisesti niin, että ne ovat erillisinä tarkasteltavissa. Siten on myös mahdollista määrittää dominoiva ilmasto. Eräänä vihjeenä on se, että dominoivassa ilmastossa voidaan tavata pitkälle kehittyneitä käyttäytymismalleja.

Tekijät otaksuivat, että ihmiset postuloivat arvot tiettyjen perusehtojen vallitessa:

Inhimillisten ongelmien rajoitettu määrä

On olemassa rajoitettu määrä yleisiä inhimillisiä ongelmia, joille ihmisten on kaikkina aikoina etsittävä formula (formulae).

Inhimillisten ongelmien formulointien rajattu määrä

Vaikka formuloinneissa esiintyy varmasti vaihtelua, niitä ei kuitenkaan ole rajattomasti (limitless), eivätkä ne ole satunnaisia (random), vaan asettuvat tiettyjen, mahdollisten ratkaisujen muodostamaan joukkoon.

Intekulturaalisuus

Useimmat variantit ratkaisuissa ovat havaittavissa kaikissa kulttuureissa kaikkina aikoina, mutta saavat erilaisia painotteita (varying degrees of emphasis) siirryttäessä yhteiskunnasta ja alakulttuurista (subculture) toiseen.

Orientoitumismallit

Tekijöiden mukaan viisi tavallisinta inhimillistä ongelmaa, joille valittujen ratkaisuvaihtoehtojen voi sanoa postuloituvan, liittyvät ihmiseen itseensä, hänen suhteeseensa luonnolliseen ja yliluonnolliseen (supernature), koettuun asemaan ajan virrassa, inhimillisten aktiviteettien kanavoitumisiin (modalities of human activities), ja siihen suhteeseen, joka ihmisellä on inhimillisiin kumppaneihinsa. Nimet, jotka luonnehtivat näitä evaluatiivisia, toisiinsa suhteissa olevia periaatteita ovat:

Ihmislunto (Human Nature) orientoituminen:

Valittavina luonnehtimisvaihtoehtoina ovat Hyvä (Good), Hyvä-ja-Paha (Good-and-Evil), Neutraali (Neutral) ja Paha (Evil); täydennettynä sellaisilla sekundaareilla periaatteilla, kuten Vastavuoroisuus (mutability) ja Yksipuolistuvuus (Immutability),

Ihminen-lunto (Man-Nature) orientoituminen:

Valittavana on Luonnon voittaminen (Mastery-over-Nature), Luonnon Hallinta (Subjugation-to-Nature), ja Harmoninen luontoon sopeutuminen (Harmony-with-Nature),

Aika (Time) orientoituminen:

Valittavina ovat Menneisyys (Past), Nykyisyys (Present) ja Tulevaisuus (Future),

Aktiivisuus (Activity) orientoituminen:

Valittavana ovat oleminen (Being), Tulevuudessa oleminen (Being-in-Becoming), ja Tekeminen (Doing),

Suhteistuminen (Relational) orientoituminen:

Valittavana ovat Lineaalisuus (Lineality), Individuaalisuus (Individuality) ja Kollateraalisuus (Collaterality).

Kaikki orientaatiomallit, paitsi ihmisluonto-orientoituminen, ovat postuloituvia alirakentumisväyliksi.

Tutkimustuloksia

Saadut tutkimustulokset vahvistivat osin jo olemassaolevia käsityksiä, ja osin ne myös niitä kumosivatkin. Ennusteet olivat seuraavan taulukon mukaiset:

Table II:1

Informal Prior Predictions of Value Orientations

	Ranking			
Culture Orientation	RELATIONAL	TIME	MAN-NATURE	ACTIVITY
Spanish- American...	Ind*Lin*Coll	Pres*Fut*Past	Subj*Over*With	Beig*Doing
Texan.....	Ind*Coll*lin	Fut*Pres*Past	Over*Subj*With	Doing-Beig
Mormon.....	Ind=Coll*lin	Fut*Pres*Past	With*Over*Subj	Doing*Being
Zuni.....	no prediction	no prediction	no prediction	no prediction
Navaho.....	Coll*Lin*Ind	Pres*Past*Fut	With*Subj=Over	Doing*Being

*; Dominanssisuhde

=; Vaikutus yhtäsuuri

Amerikanespanjalaiset

Amerikanespanjalaisten kulttuuri eroaa kaikista muista tutkituista kulttuureista. Spesifioidummin tulokset osoittivat, että amerikanespanjalaiset preferoivat Kuluvaan aikaan (Present*Future*Past); olemista (Being*Doing) Aktiivisuutta (Activity) orientaatiossaan, ja Luonnon hallintaa (Subjugation-to-Nature*Mastery over Nature*With Nature) Ihminen-luonto (Man-Nature) orientaatiossaan, jotka suuntautumisen vaihtoehtoina erottavat kulttuurin muista tarkastelluista kulttuureista. Relationaalisessa orientaatiossaan heillä ei ollut erityistä suuntautumista (Individuality_Lineality_Collaterality). Amerikanespanjalaisten tapauksessa ei ennusteen ja saadun tuloksen välillä ollut ristiriitaa. Kuitenkaan ei tehty ennustetta koskien toisen asteen järjestyksenasettamisen preferensseistä Aika (Time) orientoitumisesta, lukuunottamatta kysymystä uskonnosta, jossa Menneen (Past) preferoitumista ennustettiin. Tämä erityinen ennuste toteutui, mutta yllätys oli toisen asteen järjestyksenasettamisen preferenssi Tulevaisuuteen (Future).

Teksasilais- ja Mormoniyhteisöt

Merkittävä, mutta ei absoluuttinen samankaltaisuus vallitsee kahdessa englanninkielisessä kulttuurissa, jotka siten muodostavat amerikanespanjalaisista eroavan ryhmittymänsä. Teksasilais- ja Mormoniyhteisöt,

jotka antoivat yleisellä tasolla tarkastellen virtuaalisesti samankaltaisia vastausmalleja, erosivat toisistaan kolmessa suhteessa. Mormonit, vaikka preferoivatkin merkittävästi Individualistista (Individualistic) suuntautumismuotoa Relationaalissa (Relational) ensimmäisen asteen orientaatioissa, eivät antaneet sille niin suurta painokerrointa kuin texasilainen yhteisö. Ristiriitaisuutta ennusteiden ja tulosten välillä ilmeni Mormonien kohdalla muuallakin. Luonnon voittamisen (Over-Nature) Ihminen-Luonto (Man-Nature) orientoitumisessa annettiin suurempaa painoa kuin oli odotettua. Aika (Time) orientaatioissa painotettiin enemmän Kuluva Aika (Present) kuin Menneisyyttä (Past) kuin odotettiin.

Mormonien (cf. Mormons) odottaisi todellakin selvemmin korostavan sosiaalisella akselilla enemmän yhteisöä kuin yksilöllisyyttä sekä luontoon sopeutumista, kuten niin ikään tulevaa aikaa. Näin tutkimukset kumoavat otaksimia uskonnollisista yhteisöistä, joka Mormonien tapauksessa näyttäisi omaavan runsaasti samanlaisia käsityksiä kuin muut Yhdysvaltain eteläosassa elävät valkoisten yhteisöt.

Zunit ja Navajot

Verrattaessa kahta intiaanikulttuuria keskenään voitiin todeta niiden eroavan selvästi toisistaan. Ne antoivat joissakin suhteissa samankaltaisia vastauksia Relationaalisen (Relational) orientaation vaihtoehtoa koskien, mutta ne erosivat toisistaan toisissa suhteissa niin, että kaksisuuntainen (two-way) erottelu niiden välillä oli välttämätöntä. Navahot korostivat Zuneja voimakkaammin Tekemisen (doing) vaihtoehtoa Aktiivisuus (Activity) orientaatioissa, ja lähestyivät siten sitä erojenmuodostumisen poolia, jonka ympärille englantia puhuvat yhteisöt kiteytyvät; zunien orientaatio tässä suhteessa on toisen suuntainen, ja lähestyy puolestaan sitä poolia, jonka ympärille amerikan espanjalaiset rypäloityvät Aktiivisuuden (Activity) orientaatioissaan.

Zuneja koskien ei tehty muita alustavia ennusteita kuin että suurta vaihtelua tulisi esiintymään; vaihtelua myös löydettiin. Erillinen ennuste siitä, että he tulisivat preferoimaan Menneisyyttä (Past) orientaatioissaan enemmän kuin muut tutkituista kulttuureista vahvistui kerätystä aineistosta.

Navajojen tapauksessa tulokset sovittautuivat hyvin tehtyihin ennusteisiin. **C. Kluckhohn**, joka teki heitä koskevat ennusteet, perusti ne otaksumalle, jonka mukaan Navajot, jotka kokevat elävänsä Kuluvan Ajan virrassa (Present), antaisivat hyvin vaihtelevia vastauksia Aikaan (Time) liittyviin kysymyksiin. Lineaalista (Lineal) vaihtoehtoa preferoitiin vähemmän Relationaalissa (Relational) orientaatioissa kuin odotettiin, ja toisen asteen preferenssiä Menneisyyden (Past) suhteesta yli Tulevaisuuden (Future) ei voitu yksiselitteisesti todentaa. Ihminen-Luonto (Man-Nature) orientaatioissa sai Luonnon Voittaminen (Mastery-over-Nature) enemmän kannatusta toisen asteen järjestyksen vaihtoehtona kuin odotettiin.

Sama, mitä ennalta saattoi otaksua intiaanikulttuureista näyttäisi paikkansapitämättömältä. Romanttisen näkemyksen mukaan he todellakin eläisivät kukuvan ajan virrassa ja sopusoinnussa luonnon kanssa, mutta näin ei ainakaan tämän tutkimuksen mukaan ole laita. Tarkasteltaessa kahta intiaanikulttuuria yhdessä ja erikseen todettiin, että ne eroavat kolmesta muusta tarkastellusta kulttuurista käytetyn vaatetuksen, kielen, ravinnon, tapojen, seremonisten rituaalien, ja joidenkin muiden spesifisten käyttäytymismallien osalta. Texan- ja Mormoniyhteisöt ovat tutkijoiden mukaan selvästi länsieurooppalaisia, ja amerikan espanjalaiset ovat sitä vain osittain. **C. Kluckhohnin** kanta on pitkään ollut se, että amerikan espanjalaiset olisivat eniten muista eroava kulttuurinsa kaikista tarkastelluista kulttuureista arvosysteemiensä osalta. **Ethel Albert** päätyi myös samanlaiseen johtopäätökseen vertailevassa analyysissään Rimrockin alueen viittä kulttuuria koskien (Values Project).

Johtopäätöksiä

Voisi ajatella, että joissakin vaihtoehtoisissa siedettäisiin enemmän maailman taipumista kuin toisissa, ja että dynaamisuus tuottaisi välttämättä lineaarisia selitysmalleja, koska tapahtumisen rekonstruointi on mutkikasta. Nykyisyydessä eläminen ei kuitenkaan mielestäni välttämättä merkitse sitä, että aika lakkaisi olemasta vaan että kaikki olevaksi hahmotettu kytkeytyy elävässä kokemuksellisuudessa yhteen -tavalla tai toisella. Eräs ei-lineaarinen tapa kuvata tätä aika-tapahtumista olisi jatkuva spiraali, joka edestä perspektiivinä näyttäisi sisäkkäisiltä ympyröiltä, ja sivusta perspektiivinä aaltoviivalta; kuitenkin

spiraali olisi todellisuudessa tasaisesti etenevä, eikä sitä voitaisi projisoida kaksiulotteiselle kuvauspinnalle ilman olennaisen informaation katoamista. Toinen ei-lineaarinen tapa liittyy ei-lineaarisen, kaksiulotteiselle pinnalle projisoitavaan normaali jakaumaan, jonka kuvaama maailma olisi todellisuudessa spiraalin osa, jonka kierteisyyttä kuvattaisiin ikään kuin sivustakatsoen projisoituna kaksiulotteiselle pinnalle niin, että normaali jakaumalla näyttäisi olevan äärettömiin x-akselia lähestyvät hännät. Haluan näillä esimerkeillä kuvata erään maailman olemuksen käyrälinjaisen ilmentymän mahdollisia kaksiulotteisia sovelluksia, joiden pohjalta ihminen pyrkii ilmentämään perusluonteeltaan kierteistä ja taipuvaa reaali maailmaa niin, että kadottaa samalla osan informaatioisällöstä esimerkiksi tieteen kautta kuvattavuuden kustannuksella.

Vielä ongelmallisemmaksi kuvattavuus muodostuu, mikäli aika-tapahtuminen spiraali ei kulje suoraviivaisesti, vaan taipuu eri tavoin, jolloin se voitaisiin perspektivoida ympyräksi vain annetuissa leikkauskohdissa, ja muutoin näyttäisi joukolta ympyröiltä, joiden sijainti näyttäisi jatkuvasti vaihtelevana; eikä tällöin voisi olla olemassa yksiselitteistä "sivultapäin" kaksiulotteiselle pinnalle kuvattavuutta.

Spiraali voisi edellisen lisäksi laajeta ja supistua edetessään -katkeamatta silti fragmentaareihin osiin; spiraalin etenemissuunta voi olla myös edestakainen, jolloin sen piirtämän kulkukuvion muoto olisi hyvin mutkikas niin kaksi- kuin kolmiulotteisuuttakin ajatellen. Voisi ajatella, että tämäntapaiset aika-tapahtumisen muutokset, ja niiden tajuamisen tavat vaikuttaisivat siihen, millä tavoin maailman havaitaan olevan olemassa, ja missä määrin siinä kuvataan fragmentaariutta tai katkeamattomuutta.

F.R. Kluckhohnin ja F.L. Strodtbeckin tutkimus osoittaa mielestäni sen, että on ainakin periaatteessa mahdollista osoittaa joitakin tekijöitä, joiden varassa Maailma voidaan kääntää nurin; että siinä on olemassa perustavanlaatuisia kategorioita, joista kehkeytyy lukuisia eri variantteja kannanottojen mukaisesti. Tutkimus viittaisi myös implisiittisesti siihen, että uskonnoilla on tietty yhteytensä näihin kategorioihin, ja että se ei olisi erillinen ilmiönsä, vaan liittyisi ja saisi muotonsa yhdistyneenä laajaan funktionaaliseen koostumoon. Sen sijaan en usko niinkään siihen tutkimuksen implisiittiseen dimensioon, jonka mukaan kulttuuri voitaisiin suunnitella tietynlaiseksi, ja päätyä siihen rationaalisen hahmotuksen kautta, koska läheskään kaikkia elementtejä ei luoda samanaikaisesti kun kulttuurille muodostetaan sen strukturaalisia puitteita ja funktionaalisia toimintakokonaisuuksia siihen niveltäen.

Struktuurit ovat eräänlainen pysäytyskuva toimivasta kulttuurista, ja funktionaaliset kokonaisuudet siten eräänlaista liikkuvaa kuvaa; vallitsee eräänlainen kulttuurien mittausta koskeva **Heiselbergin** epätarkkuusperiaate, jonka vuoksi on mahdotonta mitata kumpaakin yhtäaikaaisesti. Merkitystenantojen näkökulmasta funktionaalisuus merkitsisi vaihtelujen kuvausta, ja strukturaalinen kuvaus yhden merkitystenantojen variantin leikkokuvaa.

On mielestäni myös ilmeistä, että joissakin kulttuurillisissa suuntaumissa individualisoituvuus ja indentifioitavuus ei selity länsimaisen teknis-tieteellisessä kulttuurissa vallitsevalla tavalla; länsimaissa ihmiset kestävät suuriakin ympäristönmuutoksia, koska Muutostilassa oleminen on osa ympäristöyyttä, jossa ruokitaan tietynkaltaista yksilöyyttä, ja kestävien visioiden hävittämistä.

Muutostilojen sietokyky ei liity siihen kestävyYTEEN, jollaista poliittisten pakolaisten massat osoittavat, ja siihen sopeutumisalttiuteen, jollaista heidän joukossaan on tavattavissa, koska länsimainen yksilö nimenomaan pyrkii kohti muutostiloja, vaikka ne olisivat luonteeltaan kuinka pinnallisia hyvänsä, ja hänen on pakko niin tehdä. Länsimainen ihminen yksilöityy tarkoituksellisesti pinnallisten muotojen ja pseudo-ryhmien kautta; on oltava toisten selvästi nähtävissä, mutta samanaikaisesti mahdollisimman monilta kätkeytynä. Tällaisen yksilöllisyyden tarkoituksellinen tuhoaminen, tai sen puitteiden hävittäminen, ei merkitse samaa kuin jos joltain riistetään poliittisen pakolaisuuden kautta hänen TOISENLAINEN yksilöllisyytensä, jossa prosessissa ihmisestä tulee merkityksetön ja mihinkään kuulumaton varsin konkreettisesti tavalla. Länsimainen individuaali ei kykene edes tajuamaan sitä, mihin muukalaisten minäkokemus perustuu, koska hän elää tietyssä mielessä jatkuvassa minän pakolaisuudessa.

1.19. Visuaalisuus ja verbaalisuus

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Juutalaisuskon vainot

En tiedä, kuinka tietoista eri kansojen historian aikana uskonvainoissa on ollut temppelien tuhoaminen ja pappien ajaminen maanpakoon, sekä uskovain kieltäminen harjoittamasta pyhiä menojaan, mutta tietty tehonsa sillä on ollut. Erityisen työlästä tuhoaminen näyttäisi olevan tapauksissa, joissa uskonto läpäisee ja kontrolloi laajalti uskovien elämää (cf. Islam; cf. Judaism; cf. Mormons..).

Juutalaisuskoisten vaino, joka mm. II-Maailmansodan aikoihin suuntautui jopa heidän synagoogiinsa, oli kenties harkitun suunnitelman toteuttamista; toteuttajat katsoivat, että murtamalla Juutalaisten visuaalisesti havaittavissa olevan tradition he tuhoaisivat heidän itsekunnioituksensa. Vainon kautta vainoojat täydensivät ensisijassa valtion kassavajantoa, koska lain mukaan valtio oli ensisijainen omaisuuden perijä, mikäli varsinaiset verisukulaiset olivat kuolleet.

Juutalaisuskon- ja juutalaisten tuhoaminen ei onnistunut, ja johtuu mielestäni siitä, että natsit eivät kyenneet tuhoamaan mm. jiddishin ja hebreankieltä, joka oli ensisijainen uskonnollisen- ja minätajunnan medium; visuaaliset puitteet, kuten synagoogat ja pappien puvut, eivät olleetkaan niin keskeisiä traditiossa, että niiden hävittäminen pelkästään olisi riittänyt. Otaksun myös, että juutalaisten leimaaminen Davidin tähdellä ja heidän sulkemisensa ghettoihin ei ollut tuhoamista edistävä toimenpide, vaikka mm. ghettoissa vallitsivatkin erittäin epäinhimilliset olosuhteet; niissä juutalaiset olivat yhteydessä toisiinsa ja saattoivat puhua keskenään mm. jiddishiä, ja monin tavoin tuo kaikki lisäsi heidän yhteenkuuluvaisuuden tunnettaan myös Saksan rajojen ulkopuolellakin.

Natsismi oli hyvin voimakkaasti visuaalisuuteen perustuva, ja epäilemättä omasi tiettyä tehoa alkeellisempien käyttäytymisen tasojen ohjauksessa, mutta sisäisesti, kielen syvätasolla oppisuunta oli onnto, ja kieltä käytettiin pääsääntöisesti indoktrinoivasti samalla alkeellisella tasolla kuin millä natsismi visuaalisestikin toimi. Ehkä juuri tästä syystä natsien käsitys oikeista menetelmistä tuhota juutalaiset ja juutalaisusko ohjautui juutalaisuuden visuaalisiin elementteihin, vaikka he myös järkyttävällä tavalla toisaalta tajusivat, että massamurhien kautta eliminointi ikään kuin fyysisesti varmistuisi. Myöhemmin osittautui, että perustetuilta kuolemanleireiltä pelastuneiden kertomukset suuntautuivat aseena kohti sodanjälkeisiä sukupolvia. Täysin loogisena seuraamuksena kielen ensisijaisuudesta todellisena tajunnan mediumina tuli Palestiinaan perustetun juutalaisvaltion viralliseksi kieleksi hebrean.

Hugenottien vainot

Kristinuskon piirissä tätä samaista teemaa sivuaa mm. Roomalaiskatolisen Kirkon **Ludwig XIV** :n aikana suorittama vastauskonpuhdistus Hugenotteja vastaan (Hugenots; Calvinistic Church; Reformed Churchs), johon tapahtumaan liittyy Nantesin Edikti, sekä Pariisin Pärtytylynyö. Tällöin kilpailevien uskonnollisten tulkintojen kannattajat puhuivat tosin samaa kieltä, mutta ilmaisivat sen kautta erilaisia asioita; Hugenotit eivät esimerkiksi pitäneet kuningas- ja keisarinvaltaa enää ehdottomana totuutena, tai Jumalan antamana maailmanjärjestyksenä.

Asian voi ilmaista primitiivisesti siten, että esimerkiksi sana kuningas ei herättänyt Hugenotissa samanlaisia emotionaalis-kognitiivisia sisältöjä kuin Katolisuskaisessa, kuten myös sanalla paavi (tai pappuus yleensä) oli heille erilaiset merkitykset, josta syystä he tuottivat näitä sanoja keskusteluissa käyttäessään toisistaan poikkeavia kielellisiä ilmaisukokonaisuuksia.

Siten myös siitä muodosta, jolla pyhää kirjaa tuli esittää uskoville, ja miten suhtautua kirkollisiin byrokraatioihin kummankin käsitykset poikkesivat toisistaan. Korkeamman tason ilmauksena erosivat

Katolisten ja Hugenottien maailmajärjestyksen asettamisen tavat toisistaan; katoliset olivat nykyilmaisua käyttäen autoritaarisia, ja protestantit taas autonomisia.

Vainojen seuraamuksena hugenotteja pakeni Ranskasta mm. Englantiin ja erityisesti Pohjois-Amerikkaan, jonne he veivät muassaan uudenlaisen tajunnallisen ilmastonsa. Kardinaali **Richelieu** suunniteli tuolloin sotia, joita Ranska kävi Englantia vastaan, ja erityinen hyökkäyksien painopistealue olivat Reformoidut yhteisöt, sillä olivathan nämä tuon ajan vallankumouksellisia, ja uhkana kuningasvallalle ja katolisen kirkon nauttimalle auktoriteetille.

En ihmettele sitä, että Reformistit halusivat perustaa myös Pohjois-Amerikassa itsenäisiä uskonnollisia yhteisöjä, joiden protestanttinen etiikka määräsi sitten pitkälle Yhdysvaltain liittovaltion periaatteita ja oikeuskäytäntöjä. Englannin nykyisen valtionkirkon syntyyn Reformismilla oli myös vaikutuksensa (cf. Anglicanism), vaikka se onkin tietynlainen kompromissi ja syntynyt pakkotilanteessa. Vuosina 1653-1658 jKr. Englannissa käytiin sisällissotaa, jossa **Oliver Cromwellin** johtamat puritaanit ottivat vallan käsiinsä joksikin aikaa; Roomalaiskatolisen Kirkon- ja Reformistien painostaessa tahoillaan tehtiin kummallekin tiettyjä myönnytyksiä, joiden tuloksena Anglikaaninen kirkko sitten syntyi.

O. Cromwellin kukistuttua puritaaneja pakeni myös Pohjois-Amerikkaan ja he muodostivat sinne Puritaanisia yhteisöjä. Yleensäkin näistä niin sanotuista Protestanttisista ryhmistä muodostui yhdessä vähitellen Pohjois-Amerikassa kanta-amerikkalaisten joukko, joka itärannikolla otti laajasti hallintaansa myöhemmin teollisen vallankumouksen myötä useimmat keskeisistä liittovaltion instituutioista (cf. Reformed Churches).

Yrittäessäni ymmärtää sitä, miksi Englannin ja Pohjois-Amerikan kehityskulut poikkeavat toisistaan korostan, että Englanti ei ensinnäkään ole etnisesti ja kielellisesti mikään yhtenäinen alue, eikä se ollut sitä myöskään **O. Cromwellin** aikana. Vielä tänä päivänäkin Englannissa puhutaan englantia, walesinkeltä, skotlannin murteita jne., jotka liittyvät erilaisiin väestöpohjiin, mitä niiden alkuperään tulee, kuten myös toisistaan poikkeaviin tapakulttuureihin, joista erääseen puritanismi kiinnittyi. Kieli, ja elämänmuoto, johon se kytkeytyy funktionaalisesti käytettynä elementtinä, ja elämänmuotoa muovaavana voimana oli tekijä, jota **O. Cromwell** ei olisi edes periaatteessa kyennyt hallitsemaan ja ohjaamaan muutoin kuin sen elämänmuodon osalta, johon itse kuului.

Nurkkapatriotismista johtuen Englannissa olisi ollut vaikeaa levittää -ja on yhäkin- uusia ajatuksia ja toiminnan malleja, ja siten myöskään **O. Cromwellin** kumous ei edes olisi voinut levitä koskemaan koko Englantia.

1.20. Länsimaisen teknis-tieteellisen nykypäivän muodostuminen

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Uskontojen leviämismekanismit

Pääuskontojen kehityksessä on esiintynyt hyvin Synkretistisiä (cf. Synchronic Religions) kehitysvaiheita, joissa vanhaa on syntesoitu uuteen. Eräässä mielessä kaikkia uskontoja voidaan pitää Synkretistisinä, sillä mikään niistä ei ole puhdas siinä mielessä, ettei muista uskonnoista olisi ainakin joitakin vaikutteita. Esimerkkejä Pääuskontojenkin piiristä löytyy useitakin, kuten Roomalaiskatolisen Kirkon ja Ortodoksisen Kirkon (cf. Catholicism; cf. Roman Catholic Church; cf. Orthodox Church) laajentaessa omaa vaikutusalueitaan Euroopassa, Aasiassa, Afrikassa ja Amerikassa. Euroopassa pakanalliset juhlat (cf. Christmas) puettiin uskonnolliseen asuun, kuten myös Etelä-Euroopassa vietetty Fésta, sadonkorjuujuhla. Roomalaiskatolinen Kirkko on erityisesti sopeutunut aikojen kuluessa hyvinkin toisistaan poikkeaviin olosuhteisiin, ja kyennyt syntesoimaan uskonnollisten muotojen perusmalleihin

toisistaan poikkeavia, perinteisiä traditioita.

Laajalle levinneisyys, jossa ylitetään erilaisten maailmankäsitysten muureja, ja sulautetaan ne yhdenmukaiseksi, vaatii asettumista paikallisiin olosuhteisiin, ja että niille tuotetaan kuitenkin yhtenäinen, visuaalinen ilmenemismuoto. Myöskin Hindulaisuudessa (cf. Hindusim) ja Sintolaisuudessa (cf. Shinto) on tällaisia sulauttavia elementtejä, mikä ilmeni niiden suhteessa aiemmin Buddhalaisuuteen (cf. Buddhism) ja Konfutselaisuuteen (cf. Confucianism), sekä osin myös Kristinuskoon siirtomaakaudella ja sen jälkeen. Monissa Hindukoulukunnissa Kristus käsitettiin yhdeksi Avatar'iksi, Jumalan alaslaskeutumisen muodoksi (cf. Incarnation), joka kuvastaa sitä, mikä annetussa paikassa ja ajassa kuvastaa parasta ja kauneinta, jota aika pystyy tuottamaan (Ks. Bhagavadgita, Gaudeamus, 1975). Samalla tavoin voi myös Islam (cf. Islam) lähestyä Kristinuskoa tässä suhteessa tunnustamalla Kristuksen Jumalan profeetaksi, ja toteamalla, että kummankin uskonnon yhteisenä lähteenä on Vanha Testamentti ja sen patriarkat, tai tapahtumat ja ennustukset, joita siinä kuvataan.

Oletan, että uskonnolla on voimakas vaikutus tapaan, jolla ihminen maailmaansa hahmottaa -mikäli hän syntyy ympäristöön, jossa uskonnon muodot kuuluvat hahmotettuun todellisuuteen. Tämä pätee silloinkin, mikäli uskonnon harjoittaminen on virallisesti kielletty, sillä sitä voidaan siitäkin huolimatta monin tavoin ylläpitää. Uskonnollinen näkemys syntyy ja kehittyy lapsuuden ja nuoruuden aikana erottamattomaksi osaksi persoonallisuuden rakennetta, ja vaikuttaa sinä vielä silloinkin, kun ihminen kertoo esimerkiksi myöhemmässä elämässään valveutuneensa ja päätelleensä uskonnon kokonaisuudessaan mystiikaksi (cf. Mysticism); uskonnon torjuminen on mahdollista rationaalisesti erityisesti silloin, kun elämän tasapainoa ei vakavasti mikään uhkaa, ja kun mikään ei varsinaisesti ole uhattuna. Uskonnon rationaalinen hylkääminen on siten eräänlainen ylellisyys, joka seuraa tasapainoisista olosuhteista.

Pohjois-Amerikan tapauksessa ei ole ollut olemassakaan mitään valtionkirkkoa, vaan suuri joukko (yli kolmesataa) uskonnollisia yhteisöjä, jotka ovat olleet useimmiten keskinäisissä opillisissa ristiriidoissa. Siten Uuden mantereen uskonnollinen ilmapiiri oli jo alusta pitäen skitsofreeninen, ja se heijastui epäilemättä yhteiskuntarakenteen muodostumiseen muutoinkin, ja tiettyihin käsityksiin maailmasta. Väittäisin, että Yhdysvalloissa esiintynyt laaja Panteistisen maailmantulkinnan suosio tietemiespiireissä oli yhtä skitsofreenista, sillä siitä ei juontunut ehyttä, orgaanista yhteisöä, jossa sitä olisi voitu harjoittaa, ja jonka elämänmenoon se olisi liittynyt. Kyseessä oli ilmeisesti vain tasapainoisissa yliopistomaailman olosuhteissa tehty rationaalinen tulkinta, jota ei ollut edes tarpeen koetella yhteisön tasolla. Tällaisen tulkinnan syntyyn on saattanut vaikuttaa myös koettu uskonnollisten yhteisöjen hajanaisuus, ja tarve luoda jonkinlainen pseudo-yhteisö puuttuvan valtionuskonnon tilalle, joka ei neutraaliudessaan edes velvoittaisi mihinkään, ja jota ei kukaan kykenisi osoittamaan virheelliseksi -ja jota kannattamalla ei joutuisi ristiriitaan pienten uskonnollisten yhteisöjen tasolla. Täsmälleen sama mekanismi vaikutti myös Ranskan Suuren Vallankumouksen aikana kun Deismistä tehtiin virallinen valtionuskonto (cf. Deism).

Haluan edellisellä sanoa sen, että Pohjois-Amerikan siirtolaisten hengellinen kasvu-ympäristö on aina ollut erilainen kuin Eurooppaan jääneillä, joilla on historiallisuutta ja traditioita elämänympäristönään toisella tavoin kuin amerikkalaisilla, joiden esi-isät ajautuivat uskonnollisesta vallankumouksellisuudestaan pian kapeisiin ja nurkkakuntaisiin tulkintoihin, jotka saivat siten paljon äärimmäisempiä muotoja negatiivisuudessaan kuin Euroopassa. Tällaiseen viittaa myöskin aiemmin käsittelemäni **F.R. Kluckhohnin** ja **F.L. Strodtbeckin** (1973) tutkimuksen tulokset, jonka mukaan Yhdysvalloissa asuvat espanjalaisperäiset Rimrockin alueen asukkaat erosivat monessa tärkeässä suhteessa valtaväestöstä, johon voidaan lukea texasilais- ja Mormoniyhteisöt (cf. Mormons).

Espanjalaisperäinen väestö oli saanut kulttuurisia vaikutteita Etelä-Amerikasta ja oli uskonnolliselta vakaumukseltaan lähinnä Katolisia (cf. Roman Catholic Church), ja muovannut uskonnollista pohjaansa huomattavasti; uskonnollisuudella oli siten yhteinen pohja, ja sen merkitys varhaiskasvun- ja myöhempien elämänvaiheiden kulussa keskeisempi, josta syystä siihen kohdistui runsaasti luovia ponnistuksia. Rimrockin alueella tutkittu Mormonien uskonnollinen yhteisö taas on eräs esimerkki monista Pohjois-Amerikan uskontokunnista; se liittyi tutkimuksen mukaan siten enemmän amerikkalaista valtaväestöä edustavaan texasilaisyhteisöön kuin intiaaneihin tai espanjalaisiin, mikä ei sinällään ole ihme. Vaikka Mormoniuskonnon opillinen sisältö onkin oma, erityinen tulkinnallinen kokonaisuutensa,

niin se sai kuitenkin kannattajansa niistä uskonnollisista yhteisöistä, joita Amerikkaan muutti Euroopan uskonnollis-poliittisten vainojen myötä.

Vaikka Mormoniuskonto onkin amerikkalainen luomus, niin heidän henkinen perspektiivinsä on syvimmiltään säilynyt protestanttisena, millä viitataan mm. heidän haluunsa ylläpitää uskoaan ilmeisestä vainosta huolimatta, ja heidän muuttamistaan joukoittain asumaan Salt Lake Cityyn; se oli kenties fyysisen uhan pakon sanelemaa mutta myös protestanttisen, kapinoivan hengenasenteen mukaista -he perustivat Ison Suolajärven raakaan, vihamieliseen maaperään kovalla työllään uskonnollisen kotinsa, jossa heidän elämänsä puitteet olivat karut ja sen muodot yksinkertaisia.

Espanjalaista alkuperää olevat sitä vastoin olivat koko Amerikan mantereella olonsa ajan oman, erityisen, ja kaikille yhteisen uskontonsa, kuten myös muut traditionsa ja tapansa. Espanjalaiset olivat kehittäneet eristyneinä kulttuuriaan aina varhaiselta siirtomaakaudelta lähtien, ja joutuneet Pohjois-Amerikkalaisten kanssa laajemmin tekemisiin vasta näiden valloitettua Texasin. Texasin eteläosien asukkaat olivat -ja jäivät sen jälkeenkin sielultaan espanjalaisiksi tapoineen ja traditioineen.

Moderni aika

Nykypäivänä tilanne on toinen Englannissakin sen menetettyä siirtomaansa, ja siirryttyä tietokoneaikaan. Vastapuolina eivät ole enää katolinen kirkko ja puritanismi, vaan kolmoisasetelma, johon mielestäni kuuluvat:

Jyrkät muutokset

Teknisesti pitkälle kehittyneissä yhteiskunnissa tyypillistä on jatkuva muutos, joka koskee erityisesti elinkeinorakenteita ja pääoman liikkumista. Tämä saattaa johtua perustavanlaatuisesta valta-asetelmien muuttumisesta ja omien asemien säilymisen varmistamisesta. Esimerkkinä niistä, jotka muutoksesta kärsivät olkoot Englannissa kivihiihen, ja muiden toimeentulon lähteiden ehtymisen myötä toimeentulonsa menettäneet työläiset, nuoret, satamakaupunkien asukkaat, sekä äärialueiden maataoustuottajat muualla Euroopassa.

Tietokoneistuminen

Tietokoneistetut julkisyhteisöjen, yhteisöjen, kaupan ja teollisuuden ohjaus- ja johtamisjärjestelmät sekä niitä tukeva tajuntateollisuus, jotka pyrkivät fiksoimaan ja varmistamaan perinteisiä valtarakenteita, siirtämään todellista valtaa mm. teollisuudelle ja liike-elämälle ja estämään muutoksia mm. ohjelmoiduin päätöksentekoprosessein ja muokkaamalla ja leikkaamalla käytetyn tiedon tietokoneille soveltuvaksi.

Mediaohjatut arvo- ja normijärjestelmät

Kadotettuun poliittisen ohjauksen menneisyyteen kuuluvat sentapaiset arvo- ja normien ohjausjärjestelmät, kuten kirkkolaitos, kuningasvalta, ja poliittiset ohjausjärjestelmät, joiden kyky ohjata perustuu pelolle ettei mitään pahempaa tapahtuisi, ja kuvitelmaan, että ne kykenisivät ohjaamaan mm. tietokoneiden avulla suoritettua kontrollointia. Voidaan puhua vallitsevasta kehityskulusta, jonka suunan määräävät valtaosin taloudelliset realiteetit, sekä toisaalta tietoisesta vaihtoehtoisten elämäntapojen valinnasta.

1.21. Amerikkalainen mediaohjattu tajuntateollisuus

[Paluu takaisin valikkoon](#)

Tajuntateollisuuden käynnistymiseen liittyy kuitenkin eräitä huomionarvoisia piirteitä, jotka haluaisin huomioda tässä. Lehdistö oli amerikkalaisen yhteiskunnan kehityksen alkutaipaleella hyvin erilaisessa roolissa kuin se on nykyään. Itärannikon lehdistöissä taiteilijoita käytettiin kuvittamaan mm. romantisoituja kertomuksia villistä lännestä; yhteiskuntaan rakennettiin näin sitä säilyttävän komponentin lisäksi yhteiskuntaa luova tekijä, koska kuvaukset osoittautunut tehokkaaksi keinoksi mm. luotaessa henkisiä edellytyksiä suurelle ryntäykselle länteen.

Myöhempi, laajamittainen tajuntateollisuus 1900-luvulla asettui vähitellen pääasiassa länsirannikolle, jossa luotiin mm. elokuvia ja musiikkia. Protestanttisen luonteenlaadun mukaista oli epäilemättä se, että viihteen tuottamisella saatiin taloudellisia voittoja, ja suuren yleisön keskuuteen leviämään käsitys Yhdysvalloista kansakuntana, joka loi jatkuvasti itseään, ja jossa ihminen oli vapaa, vaikka koettu todellisuus ei olisikaan ollut sen mukainen. Viihdeteollisuus uudelleenluomisen (Recreation) mediana mahdollisti tämän, ja tuotti halutunlaisia muutoksia myös talouselämässä. Sitä vastoin protestantit eivät niinkään halunneet itse esiintyä itselleen luoduissa viihdeteollisuuden tuotteissa.

Katoliset amerikanitalialaiset, jotka myöhemmän kauden siirtolaisina pakostakin asettivat Uudelleenluomisen ilmastolle keskeisen painoarvon keinona saavuttaa satunnaisia menestyksiä soveltuivat esiintyjiksi jo paremmin. Vaikka tällä ilmastolla on merkitystä myös keskiluokan (protestanttiselle) amerikkalaisille, sitä tärkeämpi ja keskeisempi heille oli- ja on yhä kuitenkin Taloudellis-teknologinen (economic-technological) ilmasto. Vain harvat todella dominanttisista keksiluokan amerikkalaisista antavat nykyäänkään siunauksensa lapsilleen näiden asettaessa esiintyvän taiteilijan ammatin ensimmäiselle sijalle. Jotkut amerikkalaisen keskiluokan ihmisistä työskentelevät legitimoiduissa teattereissa (esittävät turvallisia ohjelmistoja), ja viime aikoina useita heistä myös elokuvissa ja televisio-ohjelmissa.

Pääasiallisesti tällaisia ammatteja harrastavat kuitenkin amerikanitalialaiset niin näyttelijöinä, liigapelaajina, palkintojen metsästäjinä, klubiesiintyjinä, kuin tanssiorkestereiden muusikkoina. Tässä tapauksessa meillä on joukko sellaisia käyttäytymisiä, jotka ovat sallittuja joillekin yksilöille tai ryhmille, ja samaan aikaan ikään kuin sosiaalista systeemiä kokonaisuudessaan vaaditaan sellaisia tuottamaan. Olisi vaikeaa kuvitella, millainen amerikkalainen näyttämötaide olisi ilman pitkälle kehittyneitä uudelleen luomisen (recreational) maailmaa, jonka kautta dominantisti orientoituneet ameikkalaiset olisivat päivittäin eräänlaisia suurimittaisesti tarjottujen esitysten passiivisia spektaattoreita, ja kuitenkin niin, että kaikki tapahtuisi keskeisen systeemin itsensä sisällä sen hallitsemana.

Kaikki vaihtelevat käyttäytymismallit, ne, joita sallitaan (permitted), ja ne, joita vaaditaan (required), voidaan perusfunktioiltaan nähdä systeemiä ylläpitävänä voimana. Mutta samalla ne sisältävät myös siemenet potentiaaliselle muutokselle, joka usein puhkeaa kukkaan, kun tietty kypsytys on sille saavutettu ulkoisten vaikutusten kautta.

Esimerkki: Rap ja Yhdysvaltain mustat

Esitän seuraavana esimerkin, jonka toivon valottavan sitä, millä tavoin länsimainen yhteiskunta nykypäivänä kontrolloi, ja toisaalta sallii tiettyjen ilmiöiden esiintymistä. Toisaalta kuva on sikäli lohduton, ettei se voi sisältää syviä uskonnollisia sisältöjä, ja nekin, joita se näyttäisi sisältävän, ovat latteita, postmodernistisia tulkintoja. Esimerkkinä olkoot vaikkapa Heavy Metal-musiikkiin liittyvät naiivit Saatananpalvontaa korostavat Riitit, joiden opillinen sisältö on hatara, tai antiikin kreikkalaiseen filosofiaan hatarasti kytkeytyvät Äiti-Maan (Gaia) palvonnat, tai väkivaltaiset Makkabialaisryhmät, tai Rap.

Rap on eräs virtaus mustassa populaarimusiikissa, jossa aiemmasta poiketen uskotaan pidettävän luomisen ja markkinoinnin ympäristöt toisistaan erillään, jotta luovuuden lähde ei kuivuisi, ikäänkuin markkinoinnin ajateltaisiin turmelevan luovuuden. Näin kuvitellaan, että mustien ghettoissa eletäisiin autenttista elämää (tai tarjotaan sellaista mielikuvaa) ja hyväksytyssä yhteiskunnassa elämä olisi näivettyneitä. Rapissa ei kuitenkaan luoda uutta musiikkia samalla tavoin kuin mitä uuden luomisella perinteisesti voidaan ymmärtää; siinä käsitellään jo levytettyä, kenties vanhaakin levymateriaalia

aineistona, ja syntesoidaan sitä uudenslaisiin äänellisiin kompositioihin digitaalisilla sampleilla, mikä on tavallaan auditiiivinen vastine musiikkivideoissa käytetyille visuaalisille synteeseille.

Mustien musiikkikriitikkojen mukaan rapissa on kyse suurista yhteiskunnallisista, taloudellisista ja kulttuurista muutoksista, elintason ja elintilan hinnasta, mustien integroitumisesta valkoiseen Amerikkaan valkoisen Amerikan ehdoilla (mm. **Nelson George**). Vielä 1960-luvulla kansalaisoikeusliike (mm. **Martin Luther King**) innosti mustia ja heidän musiikkinsa tekijöitä mutta Mustan Amerikan integroituminen Valkoiseen Amerikkaan alkoi vähitellen myös syödä yhteisöä, joka oli vuosikymmeniä ollut sen musiikin selkäranka. Musiikkikriitikot pitävät näin rapin edellytyksenä oletettua, yhteisöllistä strukturia, jonka ansiota rap olisi bluesin tapaan, ja eräänlainen protesti valkoisten yhteiskuntaa vastaan.

Harri Uusitorpan (1) mukaan:

*" Haave menestyksestä houkutteli hyppäämään aidan toiselle puolelle ja häivyttämään mustan elämästään. Vuosikymmen sen jälkeen kun **James Brown** oli julistanut olevansa musta ja ylpeä, ei musta enää välttämättä ollutkaan kaunista ,*

" Rapin tuotannosta, levytyksestä levittämiseen, ovat tähän asti vastanneet pienet yhtiöt. Nyt ala on siirtymässä kaksivaiheiseen malliin, jossa pienet vastaavat levittämisestä ja suuret levittämisestä. Iso yhtiö järjestää pienen kumppanin levyille maailmanlaajuisen levityksen ja markkinoinnin; pieni on ison napanuora villoille kentille, jossa on omat tapansa ja sääntönsä ,

*" Filosof **Cornel Westin** mukaan rap päättyy samaan kuin muutkin amerikkalaiset postmodernit tuotteet: pakatuksi, kierrätetyksi, jaetuksi ja kulutetuksi. Kuitenkin useiden mielestä Public Enemy-yhtye on tietyllä tavoin vaarallisempi kuin esimerkiksi mustat akateemikot, jotka säilyttävät asemansa hallitsemalla herrojensa kielen. Musiikissa niin ei tarvitse tehdä: siinä on sen voima "*

(1) (**Uusitorppa, H .**, HS- kuukausiliite, No. 2. 1989).

Tässä kaikessa minun huomioni ainakin kiinnittyy siihen, että nykypäivän Yhdysvalloissa näyttää mahdottomalta minkään tuotteen levittäminen ilman rahaa, ja jakelukoneistoja. Valta ei ole tässä mielessä siirtynyt sen enempää kansalle kuin ennenkään, ja siten myö mainitun Public Enemyn tarjoama vapauden harha on aivan yhtä petollinen kuin oli **Charles Chaplinin** kulkurihahmoinen vapaus, joka sentään tuli myöhemmin laajalti rakastetuksi elokuvahahmoksi. Yhä edelleen näyttää nykypäivän Yhdysvaltojen uudelleenluovan yhteiskuntalooshin tehtävänä tuottaa pelkkiä sijaiselämyksiä, sillä kukapa keskiluokkaisen taustan omaavista kansalaisista haluaisi konkreettisesti elää maailmassa, jossa rapia luodaan. Näyttäisi siltä, että olisi mahdollista markkinoida suurin taloudellisin voittokertoimin myös vallankumousta, tai kuvitelmaa, että sellainen olisi jossakin New Yorkin takapihoilla käynnissä. Ilahduttavaa mielestäni rapissa on se, että luominen yleensä on enää mahdollista, ja surullista se, että se perustuu digitaalitekniikkaan ja vanhan uudelleenmuokkaukseen.